

Συμβούλιο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βρυξέλλες, 9 Νοεμβρίου 2023
(OR. en)

15094/23
ADD 1

ELARG 71
COWEB 135
COEST 586

ΔΙΑΒΙΒΑΣΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας:	Για τη Γενική Γραμματέα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η κα Martine DEPREZ, Διευθύντρια
Ημερομηνία Παραλαβής:	9 Νοεμβρίου 2023
Αποδέκτης:	κα Thérèse BLANCHET, Γενική Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αριθ. εγγρ. Επιτρ.:	COM(2023) 690 final - annexes
Θέμα:	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ της ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ Ανακοίνωση του 2023 σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ

Διαβιβάζεται συνημμένως στις αντιπροσωπείες το έγγραφο COM(2023) 690 final - annexes.

σνημμ.: COM(2023) 690 final - annexes

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 8.11.2023
COM(2023) 690 final

ANNEXES 1 to 5

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

της

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Ανακοίνωση του 2023 σχετικά με την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ

{SWD(2023) 690 final} - {SWD(2023) 691 final} - {SWD(2023) 692 final} -
{SWD(2023) 693 final} - {SWD(2023) 694 final} - {SWD(2023) 695 final} -
{SWD(2023) 696 final} - {SWD(2023) 697 final} - {SWD(2023) 698 final} -
{SWD(2023) 699 final}

Παράρτημα 1. Οι θεμελιώδεις αρχές της διαδικασίας προσχώρησης

Το κράτος δικαίου, τα θεμελιώδη δικαιώματα, η λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών και η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, όπως επίσης και τα οικονομικά κριτήρια αποτελούν τον πυρήνα των λεγόμενων «θεμελιωδών αρχών» της διαδικασίας προσχώρησης στην ΕΕ. Η ποιότητα των θεσμών και της διακυβέρνησης αποτελεί τη βάση για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ευμάρειας και της κοινωνικής ευημερίας και στηρίζει την ικανότητα συμμόρφωσης με το κεκτημένο σε όλους τους τομείς. Ως εκ τούτου, οι αξιόπιστες και μη αναστρέψιμες μεταρρυθμίσεις στις θεμελιώδεις αρχές είναι ζωτικής σημασίας, προκειμένου οι χώρες της διεύρυνσης να σημειώσουν πρόοδο στην ενταξιακή πορεία τους στην ΕΕ.

Σε ορισμένες χώρες της διεύρυνσης σημειώθηκε κάποια πρόοδος όσον αφορά τη **μεταρρύθμιση του τομέα της δικαιοσύνης, τα θεμελιώδη δικαιώματα και τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης**, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών. Σημειώθηκε σταθερή εντατικοποίηση των εργασιών όσον αφορά τα αντίστοιχα θεματολόγια μεταρρυθμίσεων, ιδίως στη Μολδαβία και την Ουκρανία. Σε γενικές γραμμές, η πρόοδος ως προς την εκπλήρωση των **οικονομικών κριτηρίων προσχώρησης** παρέμεινε υπερβολικά αργή ώστε να μειωθεί σημαντικά το οικονομικό χάσμα με την ΕΕ.

Στις χώρες της διεύρυνσης υπάρχουν θετικά παραδείγματα προώθησης θεματολογίων μεταρρυθμίσεων με σκοπό τον μετασχηματισμό των θεσμών και των κοινωνιών υπό το πρίσμα της ευκαιρίας προσχώρησης στην ΕΕ. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά εμπόδια. Παρότι ανομοιόμορφο μεταξύ των χωρών, παρατηρείται γενικά ένα αρνητικό και ανησυχητικό μοτίβο διάχυτης πολιτικής και θεσμικής αντίστασης στις αλλαγές, ιδίως όσον αφορά την ενίσχυση της **καταπολέμησης της διαφθοράς**. Η συνεχής δέσμευση για την πρόληψη της διαφθοράς και τη διατήρηση μιας νοοτροπίας ακεραιότητας εξακολουθεί να αποτελεί μείζονα προτεραιότητα, παραδείγματος χάρι με την ενσωμάτωση μέτρων κατά της διαφθοράς στους πλέον ευάλωτους τομείς. Τα όργανα επιβολής του νόμου και τα δικαστικά όργανα χρειάζονται περισσότερη ενδυνάμωση και την ανεξαρτησία που απαιτείται για να διασφαλιστεί η ουσιαστική και αμερόληπτη καταπολέμηση της διαφθοράς. Προκαλεί ανησυχία το γεγονός ότι εξακολουθούν να παρατηρούνται στοιχεία άλωσης του κράτους, όπως απειλές κατά της δημοκρατικής σταθερότητας, διαφθορά υψηλού επιπέδου και αθέμιτη επιρροή από ολιγάρχες, απόπειρες παρέμβασης στην οικονομία, το πολιτικό σύστημα, τις διοικήσεις και τα μέσα ενημέρωσης των χωρών από οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα. Όλες αυτές οι προκλήσεις πρέπει να αντιμετωπιστούν επείγοντως με συστημικές και ολοκληρωμένες προσεγγίσεις.

Βασικό δείκτη αντιμετώπισης αυτών των τάσεων θα αποτελέσει η δημιουργία ενός σταθερού ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις προδραστικές έρευνες, τις διώξεις και τις τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις διαφθοράς, οργανωμένου εγκλήματος και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Είναι σημαντικό οι χώρες της διεύρυνσης να αποδείξουν την αποτελεσματικότητα των ανακριτικών και εισαγγελικών αρχών τους και των ποινικών δικαστηρίων τους. Για να είναι αξιόπιστοι, όλοι οι παράγοντες της αλυσίδας του κράτους δικαίου θα πρέπει να παράγουν απτά αποτελέσματα με τη διεξαγωγή στοχευμένων χρηματοοικονομικών ερευνών, οι οποίες καταλήγουν σε συστηματική δήμευση προϊόντων εγκλήματος.

Όσον αφορά τα **θεμελιώδη δικαιώματα**, σε ορισμένες από τις χώρες της διεύρυνσης σημειώνεται κάποια πρόοδος ως προς την καλύτερη κατανόηση της σημασίας της κατοχύρωσης των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Ταυτόχρονα, συνεχίστηκαν

ορισμένες αρνητικές τάσεις των τελευταίων ετών, καθώς η έμφυλη βία παρέμεινε διαδεδομένη και η ελευθερία των μέσων ενημέρωσης εξακολούθησε να παρεμποδίζεται από πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, γεγονός που αποδυναμώνει τον έλεγχο των δημόσιων αρχών, αφήνει περιθώρια ξένων παρεμβάσεων και υπονομεύει την πληροφόρηση σχετικά με την ΕΕ. Σε μερικές χώρες, εφαρμόζονται ορισμένες θετικές πρωτοβουλίες για τα δικαιώματα του παιδιού και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Στην πράξη, ωστόσο, η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων επηρεάζεται αρνητικά από την ανεπαρκή εφαρμογή νόμων και πολιτικών και την αναποτελεσματικότητα των μηχανισμών έννομης προστασίας σε όλους τους τομείς. Εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση ουσιαστικής προστασίας από όλες τις μορφές μίσους και διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που στρέφονται κατά των μειονοτήτων.

Λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών

Οι σταθερές και παγιωμένες δημοκρατικές διαδικασίες αποτελούν κεντρικό πυλώνα της διαδικασίας προσχώρησης στην ΕΕ. Η Επιτροπή έχει αρχίσει να εφαρμόζει ενισχυμένη και εξορθολογισμένη συνεργασία με τις χώρες της διεύρυνσης σχετικά με το γενικό πλαίσιο για τη δημοκρατία, είτε αυτό αφορά την εκλογική διαδικασία, τη λειτουργία του Κοινοβουλίου (συμπεριλαμβανομένου του εποπτικού ρόλου του στις κυβερνητικές επιδόσεις και τη χάραξη πολιτικής και τη σταθερά υπερβολική χρήση εσπευσμένων διαδικασιών σε πολλές περιπτώσεις), είτε τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών. Οι περισσότερες χώρες συνέχισαν να πλήττονται από έντονη πολιτική πόλωση, έλλειψη διακομματικής συνεργασίας και συρρίκνωση του χώρου της κοινωνίας των πολιτών.

Κατά την περίοδο αναφοράς, πραγματοποιήθηκαν αρκετές **εκλογές** σε χώρες της διεύρυνσης, όπως στην Αλβανία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο, τη Μολδαβία, το Μαυροβούνιο και την Τουρκία. Στις περισσότερες χώρες δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί μεταρρυθμίσεις για την υλοποίηση εκκρεμών συστάσεων του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ/ODIHR). Τα πρότυπα της ομάδας κρατών κατά της διαφθοράς (GRECO) που αφορούν τη χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί στη Βόρεια Μακεδονία και τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη.

Όσον αφορά το **κοινοβουλευτικό έργο**, η πόλωση παρέμεινε συχνό φαινόμενο. Η έλλειψη ουσιαστικού διακομματικού διαλόγου οδήγησε σε παρατεταμένο πολιτικό αδιέξοδο και στασιμότητα των μεταρρυθμίσεων. Αυτό παρατηρήθηκε, για παράδειγμα, στο Μαυροβούνιο, την Αλβανία, τη Βόρεια Μακεδονία και τη Γεωργία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι συζητήσεις στην ολομέλεια χαρακτηρίστηκαν από εντάσεις, προσβλητικό λόγο και περιστασιακά βίαια επεισόδια, όπως στην περίπτωση της Γεωργίας και του Κόσσοβου. Στην Ουκρανία, παρά τις έκτακτες περιστάσεις, το Κοινοβούλιο επέδειξε ανθεκτικότητα και ισχυρή πολιτική βούληση, ιδίως σε τομείς ζωτικής σημασίας για την ένταξη της Ουκρανίας στην ΕΕ. Τα νομοθετικά καθήκοντα διεκπεραιώνονταν συστηματικά και, με αυτόν τον τρόπο, διασφαλίστηκε αδιάλειπτη δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Δικαστικό σύστημα και θεμελιώδη δικαιώματα

Η εδραίωση του κράτους δικαίου απαιτεί σταθερούς θεσμούς που λειτουργούν εύρυθμα. Αυτό προϋποθέτει ένα ανεξάρτητο, αμερόληπτο, υπόλογο και υψηλής ποιότητας **δικαστικό σύστημα**, το οποίο λειτουργεί αποδοτικά και με επαρκείς πόρους, δεν επηρεάζεται από αδικαιολόγητες εξωτερικές παρεμβάσεις, και του οποίου οι αποφάσεις εκτελούνται αποτελεσματικά και εγκαίρως. Σε ορισμένες περιπτώσεις σημειώθηκε πρόοδος, καθώς οι δικαστικές μεταρρυθμίσεις προχώρησαν, για παράδειγμα, στην **Αλβανία, τη Μολδαβία, τη Σερβία** και την **Ουκρανία**. Ωστόσο, στις περισσότερες χώρες της διεύρυνσης, τα δικαστικά

όργανα παραμένουν εκτεθειμένα σε πολλές προκλήσεις και ευπάθειες. Μια επικίνδυνη επαναλαμβανόμενη πρακτική σε αρκετές χώρες ήταν οι απόπειρες πολιτικών να επηρεάσουν δημοσίως δικαστικούς λειτουργούς ή να εξαπολύσουν επιθέσεις εναντίον τους, ιδίως όταν αυτοί ασχολούνται με ευαίσθητες υποθέσεις. Διατηρήθηκαν οι θεσμικές ρυθμίσεις που επηρεάζουν αρνητικά την ανεξαρτησία των δικαστών και των εισαγγελέων και, κατ' επέκταση, την ισορροπία και τη διάκριση των κρατικών εξουσιών. Ως εκ τούτου, η αξιοπιστία του δικαστικού συστήματος παρέμεινε συνολικά μάλλον χαμηλή, οι δε πολίτες επισημαίνουν εν γένει την ατιμωρησία των δραστών. Σε αρκετές χώρες, οι μεταρρυθμίσεις στον τομέα της δικαιοσύνης αποκαλύπτουν περιορισμένη ικανότητα εφαρμογής, ακόμη και όταν υπάρχει πολιτική βούληση. Η αποτελεσματικότητα των ανακριτικών και δικαστικών αρχών, η οποία οδηγεί σε αξιόπιστο ιστορικό επιδόσεων, είναι απαραίτητη για την περαιτέρω πρόοδο της διαδικασίας προσχώρησης. Το νομικό πλαίσιο της **Γεωργίας** που διέπει τη λειτουργία του δικαστικού συστήματος χρειάζεται περαιτέρω μεταρρυθμίσεις και αποφυγή αρνητικών εξελίξεων. Στην **Τουρκία** εξακολούθησαν να παρατηρούνται σοβαρή οπισθοδρόμηση και διαρθρωτικές ελλείψεις, ιδίως όσον αφορά την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την έλλειψη ελέγχων και ισορροπιών στο προεδρικό σύστημα.

Η **καταπολέμηση της διαφθοράς** παραμένει προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις των χωρών της διεύρυνσης. Η **διαφθορά**, συμπεριλαμβανομένης της διαφθοράς υψηλού επιπέδου, εξακολουθεί να είναι ευρέως διαδεδομένη και η διαπλοκή δημόσιων και ιδιωτικών συμφερόντων παραμένει ανησυχητική. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι πρακτικές διαφθοράς και η επιρροή των **ολιγαρχών** ενέχουν κινδύνους άλωσης του κράτους. Η πρόοδος όσον αφορά την αποτελεσματική πρόληψη και καταπολέμηση της διαφθοράς είναι αργή και απαιτείται μια σταθερή συστηματική προσέγγιση και εξειδικευμένη δράση σε καίριους τομείς που είναι ευάλωτοι στη διαφθορά. Είναι αναγκαίο να δρομολογηθεί ή να συνεχιστεί η ενσωμάτωση μέτρων κατά της διαφθοράς σε βασικούς τομείς, να διενεργηθούν στοχευμένες εκτιμήσεις κινδύνου προς τεκμηρίωση της χάραξης πολιτικής και να εφαρμοστούν αποτελεσματικά μεταρρυθμιστικά σχέδια. Εξακολουθούν να απαιτούνται ισχυρότερη πολιτική βούληση και σαφείς μεταρρυθμιστικές προσπάθειες για τη βελτίωση της διαφάνειας και της νοοτροπίας ακεραιότητας και για την περαιτέρω ανάπτυξη πειστικού ιστορικού επιδόσεων όσον αφορά τις έρευνες, τις διώξεις και τις τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις, μεταξύ άλλων σε υποθέσεις υψηλού επιπέδου. Έχουν θεσπιστεί στρατηγικές και σχέδια δράσης για την καταπολέμηση της διαφθοράς οι οποίες πρέπει να επικαιροποιηθούν και να εφαρμοστούν με συστηματικό και δομημένο τρόπο, μεταξύ άλλων μέσω κατάλληλων δημοσιονομικών πόρων και ειδικής παρακολούθησης για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής τους. Οι δημόσιες συμβάσεις, η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων, η διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, η ενέργεια, οι μεταφορές, η υγεία, το νερό, οι υποδομές, οι φυσικοί πόροι και η εκπαίδευση παραμένουν τομείς ιδιαίτερα επιρρεπείς στη διαφθορά που απαιτούν τη λήψη πιο ισχυρών και φιλόδοξων μέτρων. Όσον αφορά την καταστολή, οι γενικά χαμηλές επιδόσεις εγείρουν ανησυχίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των ερευνών και την παρακολούθηση της δικαστικής εξέλιξης.

Σε όλες τις χώρες της διεύρυνσης, τα **θεμελιώδη δικαιώματα** κατοχυρώνονται και προστατεύονται γενικά από τον νόμο, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν προκλήσεις όσον αφορά τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής τους. Το νομοθετικό πλαίσιο και το πλαίσιο πολιτικής ολοκληρώνονται σταδιακά ως αποτέλεσμα της προσχώρησης των χωρών στις ευρωπαϊκές πράξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και της εναρμόνισης με το κεκτημένο της ΕΕ. Αυτό ισχύει ιδίως για τις μεταρρυθμίσεις στον τομέα της προστασίας των δεδομένων. Ωστόσο, οι ρυθμοί εφαρμογής παραμένουν αργοί και εξακολουθούν να υφίστανται συστηματικά κενά στη χρηματοδότηση πολιτικών που εγκρίνονται με σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα πολλοί τομείς να

εξαρτώνται από χορηγούς. Με βάση την εμπειρία της Αλβανίας, της Βόρειας Μακεδονίας και της Σερβίας, η προσχώρηση άλλων υποψήφιων χωρών στον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ιδιότητα του παρατηρητή θα συμβάλει στην ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος παρακολούθησης και συλλογής δεδομένων που θα διασφαλίζει την αποτελεσματικότερη εφαρμογή νομοθετικών πράξεων, πολιτικών και στρατηγικών που αφορούν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Σε μεγάλο μέρος της περιοχής, ο θεσμός του Διαμεσολαβητή και άλλοι ανεξάρτητοι και ρυθμιστικοί φορείς, όπως οι φορείς ισότητας, διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην παρακολούθηση των δράσεων των κρατών για τον σεβασμό, την προστασία και την τήρηση των **ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους. Ωστόσο, η ουσιαστική ανεξαρτησία, οι πόροι και οι ικανότητές τους παραμένουν ανεπαρκείς, όπως και η συνέχεια που δίνεται στις συστάσεις τους. Οι κυβερνήσεις στην περιοχή πρέπει να λαμβάνουν διαρκώς υπόψη όλες τις συστάσεις των διεθνών και περιφερειακών φορέων παρακολούθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές και την πρόληψη των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης. Πρόκειται ειδικότερα για χώρες όπως η Βόρεια Μακεδονία, η Μολδαβία και η Σερβία, όπου οι συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων δεν λαμβάνονται συστηματικά υπόψη. Η κοινωνία των πολιτών εξακολουθεί να συμπληρώνει ή ακόμη και να αντικαθιστά την κυβερνητική δράση όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών σε άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, για παράδειγμα με τη λειτουργία κέντρων προστασίας θυμάτων σεξουαλικής και έμφυλης βίας ή εμπορίας ανθρώπων στην Αλβανία και τη Σερβία. Στα Δυτικά Βαλκάνια, οι ανησυχίες και οι συστάσεις των εκθέσεων προηγούμενων ετών εξακολουθούν να ισχύουν σε μεγάλο βαθμό και πρέπει να ληφθούν επείγοντως υπόψη. Στην Τουρκία, η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέχισε να επιδεινώνεται και εξακολουθεί να εγείρει σοβαρές ανησυχίες, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη μη εφαρμογή ορισμένων αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ιδίως στην υπόθεση Kavala.

Η **ελευθερία της έκφρασης**, καθώς και η ελευθερία και η πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης, αποτελούν βασικούς πυλώνες της δημοκρατικής κοινωνίας και πρέπει να τηρούνται. Στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων, σημειώθηκε περιορισμένη έως μηδενική πρόοδος ή ακόμη και οπισθοδρόμηση ως προς την εφαρμογή παλαιότερων συστάσεων. Σε αρκετές χώρες, το τοπίο των μέσων ενημέρωσης χαρακτηρίζεται από βαθιά πολιτική πόλωση. Η πολυφωνία, η ανεξαρτησία και η ανάπτυξη ποιοτικής επαγγελματικής δημοσιογραφίας υπονομεύονται από τη συγκέντρωση των μέσων ενημέρωσης και την άσκηση πολιτικής επιρροής στα μέσα ενημέρωσης σε ορισμένες χώρες. Εξακολουθούν να επικρατούν κακές συνθήκες εργασίας για τους δημοσιογράφους, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε αυτολογοκρισία. Τα περιστατικά απειλών, εκφοβισμού και βίας κατά δημοσιογράφων, καθώς και οι απαξιοτικές παρατηρήσεις από δημόσιους αξιωματούχους, εξακολουθούν να προκαλούν σοβαρές ανησυχίες σε ολόκληρη την περιοχή. Σε ορισμένες χώρες καταβάλλονται προσπάθειες για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, αλλά όλες οι χώρες πρέπει να εξασφαλίσουν συστηματική παρακολούθηση της δικαστικής εξέλιξης όλων των υποθέσεων. Η ανεπαρκής προστασία των δημοσιογράφων και η αναποτελεσματική παρακολούθηση της δικαστικής εξέλιξης των υποθέσεων μπορεί να έχουν αποτρεπτικό αποτέλεσμα στην άσκηση της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης.

Γενικά, η ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών φορέων υπονομεύεται από την ανεπαρκή χρηματοδότηση και την πολιτική επιρροή. Πρέπει να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία των ρυθμιστικών αρχών των μέσων ενημέρωσης, μεταξύ άλλων μέσω αξιοκρατικών διορισμών στις δομές διαχείρισης. Σε αντίθετη περίπτωση, όπως στη Σερβία, οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να ενεργούν αμερόληπτα και να ασκούν πλήρως την εντολή τους. Πρέπει

επίσης να υποστηριχθεί περαιτέρω η αποτελεσματική λειτουργία των ανεξάρτητων αυτορρυθμιζόμενων φορέων. Όλες οι χώρες πρέπει να αυξήσουν τη διαφάνεια όσον αφορά τη χρηματοδότηση των μέσων ενημέρωσης. Οι προσπάθειες καταπολέμησης της ρωσικής παραπληροφόρησης έχουν οδηγήσει στην αναστολή αδειών ραδιοτηλεοπτικής μετάδοσης στη Μολδαβία και στον αποκλεισμό διαδικτυακών πόρων στην Ουκρανία. Στην Τουρκία συνεχίστηκε η σοβαρή οπισθοδρόμηση όσον αφορά την ελευθερία της έκφρασης. Δημοσιογράφοι, υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικηγόροι, συγγραφείς, πολιτικοί της αντιπολίτευσης, φοιτητές και χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης συνέχισαν να έρχονται συστηματικά αντιμέτωποι με ποινικές διώξεις και καταδίκες.

Στις περισσότερες χώρες, οι αρχές καταβάλλουν προσπάθειες για να θέσουν σε εφαρμογή το νομικό και θεσμικό πλαίσιο υλοποίησης δεσμεύσεων που έχουν αναλάβει στον τομέα **της ισότητας των φύλων και της καταπολέμησης της έμφυλης βίας**, ιδίως για τη μεταφορά των διατάξεων της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης στο εθνικό δίκαιο. Η σύμβαση έχει κυρωθεί από όλους τους εταίρους της διεύρυνσης, εκτός από το Κόσοβο, λόγω ζητημάτων καθεστώτος, και την Τουρκία, η απόσυρση της οποίας επιβεβαιώθηκε ως οριστική από το Συμβούλιο της Επικρατείας της χώρας. Ωστόσο, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για να γίνει πραγματικότητα η ισότητα των φύλων και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των πολιτικών. Η έμφυλη βία εξακολουθεί να παρατηρείται σε μεγάλο μέρος της περιοχής. Όλες οι χώρες πρέπει να ενισχύσουν την παροχή βοήθειας στα θύματα όλων των μορφών βίας. Η τάση αυξημένης χρήσης απαξιωτικών χαρακτηρισμών ή ρητορικής μίσους κατά γυναικών πολιτικών, δημοσιογράφων και υπερασπιστριών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον δημόσιο διάλογο αποτελεί πηγή ανησυχίας, ιδίως στην Τουρκία, το Μαυροβούνιο, τη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις ρητορικής μίσους και βίας κατά λεσβιών, ομοφυλόφιλων, αμφιφυλόφιλων, τρανς, κουίρ και ίντερσεξ (ΛΟΑΤΚΙ), των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα σε αρκετές χώρες συχνά αμφισβητούνται.

Έχουν θεσπιστεί εν γένει νόμοι και πολιτικές για την **απαγόρευση των διακρίσεων**, την καταπολέμηση των εγκλημάτων μίσους και της ρητορικής μίσους, αλλά πρέπει να αντιμετωπιστούν τα εναπομένοντα κενά και οι ελλείψεις στη νομοθεσία, παραδείγματος χάρι, όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους παρέχεται προστασία. Οι φορείς ισότητας και άλλα θεσμικά όργανα που είναι επιφορτισμένα με την προώθηση της ίσης μεταχείρισης και την εφαρμογή και παρακολούθηση των πολιτικών κατά των διακρίσεων πρέπει να διαθέτουν επαρκή μέσα ώστε να εκπληρώνουν την εντολή τους, όπως παροχή βοήθειας στα θύματα, διεξαγωγή ερευνών και δημοσίευση εκθέσεων και συστάσεων.

Παρότι γενικά υπάρχουν μηχανισμοί για την ενίσχυση των **δικαιωμάτων του παιδιού**, ο διοργανικός συντονισμός πρέπει να βελτιωθεί σημαντικά σε ολόκληρη την περιοχή, ιδίως στο Κόσοβο και τη Βόρεια Μακεδονία, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα των συστημάτων παιδικής προστασίας, σύμφωνα με το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού. Η διασφάλιση ουσιαστικής πρόσβασης στην εκπαίδευση τόσο για τα παιδιά στην Ουκρανία όσο και για τα εκτοπισμένα παιδιά από την Ουκρανία εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση. Πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω συστήματα απονομής δικαιοσύνης φιλικά προς τα παιδιά, ενώ πρέπει επίσης να διατίθενται και να χρησιμοποιούνται συστηματικότερα εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης, ώστε η κράτηση να χρησιμοποιείται μόνον ως μέτρο έσχατης ανάγκης και για το ελάχιστο απαιτούμενο χρονικό διάστημα. Η βία κατά των παιδιών και οι γάμοι ανηλίκων εξακολουθούν να προκαλούν σοβαρές ανησυχίες. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν διατίθενται αξιόπιστα και συγκρίσιμα δεδομένα ανά ηλικία και φύλο, ενώ αυτά είναι απαραίτητα για την αντιμετώπιση της βίας κατά των παιδιών. Η συνεχιζόμενη ιδρύματοποίηση παιδιών χωρίς γονική φροντίδα και παιδιών και ατόμων με αναπηρία είναι ανησυχητική σε πολλές χώρες, ιδίως στη Γεωργία, τη Μολδαβία, την Ουκρανία και τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Μόνο η Βόρεια Μακεδονία έχει επιτύχει πλήρη αποϊδρυματοποίηση

παιδιών από δομές μεγάλης κλίμακας. Παρότι καταβάλλονται προσπάθειες για την ενίσχυση των μηχανισμών επιβολής **των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία**, θα χρειαστούν πολύ υψηλότερα επίπεδα επενδύσεων για να διασφαλιστεί η πλήρης συμμόρφωση με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, ιδίως όσον αφορά τη μετάβαση στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας, την ανεξάρτητη διαβίωση, την προσβασιμότητα και την ένταξη.

Η προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που ανήκουν σε **μειονότητες** παραμένει ανομοιογενής σε ολόκληρη την περιοχή. Εκκρεμεί η ολοκλήρωση νομικών πλαισίων και μηχανισμών εφαρμογής στην Αλβανία, τη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία, όπως επίσης εκκρεμεί η υλοποίηση των συστάσεων της συμβουλευτικής επιτροπής της σύμβασης-πλαισίου για τις εθνικές μειονότητες από τη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία. Οι **Ρομά** παραμένουν η πλέον άπορη κοινότητα και είναι συχνά θύματα διακρίσεων, εκδηλώσεων μίσους, καθώς και κοινωνικού και οικονομικού αποκλεισμού.

Δικαιοσύνη, ελευθερία και ασφάλεια

Τα Δυτικά Βαλκάνια και η Τουρκία εξακολουθούν να αποτελούν εστίες εγκληματικότητας και ομάδων οργανωμένου εγκλήματος που δρουν στην ΕΕ, δεδομένου ότι λειτουργούν ως κεντρικό σημείο διέλευσης για την παράνομη διακίνηση μεταναστών, θυμάτων εμπορίας ανθρώπων και παράνομων εμπορευμάτων που εισέρχονται στην ΕΕ μέσω διαφόρων παραλλαγών της βαλκανικής οδού. Οι εγκληματίες και τα εγκληματικά δίκτυα από την περιοχή έχουν επίσης σημαντικό αντίκτυπο στο σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα σε άλλα μέρη του κόσμου, όπως στη Λατινική και Νότια Αμερική, όπου διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο παγκόσμιο εμπόριο κοκαΐνης και τη διακίνηση ηρωίνης προς την ΕΕ, και διευκολύνουν την είσοδο θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, αντικανονικών μεταναστών και παράνομων εμπορευμάτων στις χώρες της ΕΕ. Η εγκληματική υποδομή που αναπτύχθηκε για τη διακίνηση ηρωίνης και συνθετικών ναρκωτικών χρησιμοποιείται για τη διακίνηση κοκαΐνης μέσω των βαλκανικών οδών προς αμφότερες τις κατευθύνσεις, καθώς και προς τους λιμένες του Εύξεινου Πόντου.

Οι ομάδες οργανωμένου εγκλήματος από τη Μολδαβία και τη Γεωργία δραστηριοποιούνται στην παράνομη διακίνηση μεταναστών, το οργανωμένο έγκλημα κατά της ιδιοκτησίας, την εμπορία ανθρώπων, το έγκλημα που εξαρτάται από τον κυβερνοχώρο, την απάτη με πληρωμές χωρίς μετρητά, την απάτη που αφορά τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης, την παράνομη εμπορία και διακίνηση πυροβόλων όπλων και άλλα σχετικά εγκλήματα, όπως η απάτη σχετικά με έγγραφα. Πολλές από αυτές τις ομάδες είναι πολυεγκληματικές, δηλαδή διακινούν περισσότερα από ένα παράνομα εμπορεύματα. Η Ουκρανία βρίσκεται στο σταυροδρόμι του λαθρεμπορίου παράνομων εμπορευμάτων προς την ΕΕ και αποτελεί επίσης χώρα προέλευσης, διέλευσης και προορισμού για την εμπορία ανθρώπων. Παρά τις προκλήσεις που οφείλονται στον πόλεμο, όπως οι εξαντλημένες θεσμικές ικανότητες εξαιτίας μεγάλων απωλειών προσωπικού εξοπλισμού και της μειωμένης χρηματοδότησης για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, οι αρμόδιοι θεσμικοί φορείς της Ουκρανίας επέδειξαν αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα και επιχειρησιακές ικανότητες.

Από τον Φεβρουάριο του 2022 ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας επηρέασε έντονα την κατάσταση της εγκληματικότητας στην περιοχή, για παράδειγμα, η συνεργασία μεταξύ ισχυρών τοπικών εγκληματικών ομάδων εν πολλοίς έλαβε τέλος. Ωστόσο, διαμορφώθηκαν νέες συνθήκες τις οποίες εκμεταλλεύονται οι εγκληματικές ομάδες στην περιοχή.

Η συνεργασία στον τομέα της επιβολής του νόμου (και σε επιχειρησιακό επίπεδο) μεταξύ της ΕΕ και των χωρών της διεύρυνσης συνέχισε να εξελίσσεται θετικά. Όλες οι χώρες των

Δυτικών Βαλκανίων έχουν κυρώσει επιχειρησιακές συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση (εκτός από το Κόσοβο, με το οποίο έχει συναφθεί συμφωνία συνεργασίας) και έχουν πρόσβαση στην ασφαλή πλατφόρμα ανταλλαγής πληροφοριών της Ευρωπαϊκής ΣΙΑ (SIENA). Η Αλβανία, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο, το Μαυροβούνιο, η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία έχουν τοποθετήσει αξιωματικούς συνδέσμους στην Ευρωπαϊκή Ένωση στη Χάγη. Η συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Τουρκίας βασίζεται σε στρατηγική συμφωνία συνεργασίας, η οποία αποκλείει τη δυνατότητα ανταλλαγής δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αλλά διευκολύνει τη συνεργασία σε διάφορους τομείς. Αξιωματικός σύνδεσμος της Τουρκίας είναι τοποθετημένος στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τουρκία είναι επίσης συνδεδεμένη με τη SIENA. Η Ουκρανία, η Μολδαβία και η Γεωργία συνήψαν επίσης συμφωνίες επιχειρησιακής συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι συνδεδεμένες με τη SIENA και έχουν ανοίξει γραφεία-συνδέσμους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το επίπεδο συμμετοχής των χωρών της διεύρυνσης στην Ευρωπαϊκή Πολυκλαδική Πλατφόρμα κατά των Εγκληματικών Απειλών (EMPACT) υπό την καθοδήγηση των κρατών μελών, συνέχισε να εντείνεται συνολικά, παραμένοντας ταυτόχρονα ανομοιογενές. Επιπλέον, παρατηρείται αυξανόμενη τάση επιχειρησιακών δράσεων υπό την καθοδήγηση ή την από κοινού καθοδήγηση των χωρών της διεύρυνσης, γεγονός που συνιστά ιδιαίτερα ευπρόσδεκτη εξέλιξη. Όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων, μαζί με τη Μολδαβία και την Ουκρανία, συμμετείχαν σε ορισμένες ημέρες κοινής δράσης, με άμεσα αποτελέσματα όσον αφορά τις συλλήψεις εγκληματιών και διεφθαρμένων αξιωματούχων, τις κατασχέσεις και την έναρξη νέων ερευνών.

Το λαθρεμπόριο ναρκωτικών εξακολουθεί να αποτελεί επικερδή εγκληματική αγορά στις χώρες της διεύρυνσης. Παρότι η πιο μακροπρόθεσμη τάση των κατασχέσεων κάνναβης στα Δυτικά Βαλκάνια είναι πτωτική, οι κατασχέσεις κοκαΐνης (ιδίως στους θαλάσσιους λιμένες) αυξάνονται, ενώ οι κατασχέσεις ηρωίνης παρέμειναν ως επί το πλείστον σταθερές. Με εξαίρεση την Αλβανία, όλες οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων διέθεταν ή διέθεταν μέχρι πρόσφατα εθνική στρατηγική για τα ναρκωτικά, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις συνοδευόταν από σχέδιο δράσης. Δεν διατίθενται πληροφορίες περί (της ποιότητας) της υλοποίησης των σχεδίων, καθώς δεν διενεργούνται αξιολογήσεις στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων. Η εθνική στρατηγική και το σχέδιο δράσης της Τουρκίας λήγουν φέτος. Η Μολδαβία και η Γεωργία εξέδωσαν νέες στρατηγικές και σχέδια δράσης για τα ναρκωτικά, ενώ η Ουκρανία δεν διαθέτει ειδική στρατηγική ή σχέδιο δράσης για τα ναρκωτικά. Απαιτούνται σοβαρές προσπάθειες στην περιοχή για τη σύσταση εθνικών παρατηρητηρίων ναρκωτικών και εθνικών συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης για τις νέες ψυχοδραστικές ουσίες (ΝΨΟ). Μόνο η Σερβία διαθέτει καθιερωμένο και λειτουργικό εθνικό παρατηρητήριο ναρκωτικών. Εν γένει, η ύπαρξη εθνικών παρατηρητηρίων ναρκωτικών είναι ζωτικής σημασίας για τον συντονισμό του συστήματος πληροφοριών για τα ναρκωτικά και αποτελεί προϋπόθεση για τη σύνδεση με το δίκτυο Reitox της ΕΕ (ευρωπαϊκό δίκτυο πληροφόρησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία). Με εξαίρεση τη Σερβία, δεν έχει θεσπιστεί στην περιοχή κανένα άλλο επίσημο και/ή λειτουργικό εθνικό σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης για τις ΝΨΟ, γεγονός που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί επείγοντως. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας παρέχει μακροχρόνια στήριξη ή εργάζεται βάσει συμφωνιών συνεργασίας ή διμερών συμφωνιών με τις χώρες της διεύρυνσης.

Εξακολουθεί να εφαρμόζεται ο χάρτης πορείας για έναν ολοκληρωμένο **έλεγχο των φορητών όπλων και του ελαφρού οπλισμού** στα Δυτικά Βαλκάνια έως το 2024. Τον Μάιο του 2023 επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία για τη συνέχιση του χάρτη πορείας μετά το 2024 με την υποστήριξη της υπηρεσίας διεκπεραίωσης της Νοτιοανατολικής και Ανατολικής Ευρώπης για τον έλεγχο των φορητών όπλων και του ελαφρού οπλισμού. Δεδομένου του υψηλού και ολοένα αυξανόμενου αριθμού φορητών όπλων και ελαφρού οπλισμού μετά την

εισβολή πλήρους κλίμακας της Ρωσίας, η ΕΕ έχει ήδη θέσει σε εφαρμογή διάφορα προληπτικά μέτρα, από κοινού με την Ουκρανία, με σκοπό την αντιμετώπιση του κινδύνου παράνομης εμπορίας και διακίνησης όπλων. Η Ουκρανία θα πρέπει να συνεχίσει να συνεργάζεται με τη διεθνή κοινότητα επιβολής του νόμου για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων. Αυτό περιλαμβάνει τη στήριξη που παρέχεται από την Ευρώπη και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex), τη συμμετοχή της Ουκρανίας στην EMPACT για τα πυροβόλα όπλα και το έργο της συμβουλευτικής αποστολής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Ουκρανία.

Συνεχίστηκε η πρόοδος, αν και όχι ομοιογενώς, όσον αφορά την καταπολέμηση της **εμπορίας ανθρώπων** στις χώρες της διεύρυνσης. Απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για την εναρμόνιση με το σχετικό κεκτημένο της ΕΕ και την αποτελεσματική εφαρμογή του, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων πρόληψης, του έγκαιρου εντοπισμού, της προστασίας και της συνδρομής των θυμάτων, της αποτελεσματικής διερεύνησης υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων, των διώξεων και των καταδικαστικών αποφάσεων των δραστών.

Μολονότι σημειώνεται ανομοιογενής πρόοδος, οι αντίστοιχες **επιδόσεις των χωρών της διεύρυνσης όσον αφορά τις προδραστικές έρευνες, τις διώξεις και τις τελεσίδικες καταδικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και διαφθοράς**, ιδίως σε υψηλά επίπεδα, παραμένουν εν γένει ανεπαρκείς και χρειάζονται συστηματικές προσπάθειες. Η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες θα πρέπει να διερευνάται και να διώκεται όλο και περισσότερο ως αυτοτελές αδίκημα. Η χρήση χρηματοοικονομικών ερευνών θα πρέπει να ενταθεί και να χρησιμοποιηθεί συστηματικότερα για την εξάρθρωση ομάδων οργανωμένου εγκλήματος και την κατάσχεση και δήμευση προϊόντων εγκλήματος. Πρόσφατες υποθέσεις ανέδειξαν άλλη μια φορά τους κινδύνους διείσδυσης ομάδων οργανωμένου εγκλήματος σε όλα τα επίπεδα της αλυσίδας ποινικής δικαιοσύνης. Οι προσπάθειες ορισμένων χωρών να ενισχύσουν τις επιχειρησιακές τους ικανότητες και να εξαλείψουν τη διαφθορά από τα δικαστικά τους όργανα πρέπει να αποφέρουν απτά αποτελέσματα. Είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί και να εδραιωθεί αξιόπιστο ιστορικό επιδόσεων, προκειμένου αυτό να έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα στις εγκληματικές δραστηριότητες και να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου και στο δικαστικό σώμα. Η καταπολέμηση του συγκεκριμένου φαινομένου των «υψηλόβαθμων εγκληματιών» θα πρέπει να συνεχιστεί στην Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία.

Η Αλβανία πρέπει να εντείνει περαιτέρω τις προσπάθειές της για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, της διαφθοράς υψηλού επιπέδου και του κυβερνοεγκλήματος (μεταξύ άλλων με την ποινικοποίηση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο διαδίκτυο). Παρότι η δήμευση περιουσιακών στοιχείων έχει αυξηθεί σημαντικά, παραμένει ιδιαίτερα περιορισμένη σε σύγκριση με τα ποσά των κατασχέσεων (τα οποία, ωστόσο, έχουν μειωθεί). Η χώρα εξακολουθεί να μην διαθέτει υπηρεσία ανάκτησης περιουσιακών στοιχείων. Σημειώθηκε επίσης σημαντική μείωση στην ποσότητα των κατασχεθέντων ναρκωτικών. Οι ειδικές δομές για την καταπολέμηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος πέτυχαν περαιτέρω αποτελέσματα και θα πρέπει να συνεχίσουν να εμπλουτίζουν το ιστορικό επιδόσεων τους όσον αφορά τις έρευνες και τις καταδικαστικές αποφάσεις υψηλού επιπέδου. Η συνεχιζόμενη έλλειψη προόδου ως προς την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη προκαλεί σοβαρές ανησυχίες. Το Κόσοβο σημείωσε περιορισμένη πρόοδο στις συνολικές επιδόσεις του όσον αφορά την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες που καταβάλλει για προδραστικές έρευνες, καταδικαστικές αποφάσεις και δημεύσεις περιουσιακών στοιχείων εγκληματικής προέλευσης, οι οποίες παραμένουν πολύ χαμηλές. Στη Βόρεια Μακεδονία,

υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες σχετικά με την αθέμιτη εξωτερική επιρροή στο έργο του Δικαστικού Συμβουλίου και του δικαστικού σώματος. Ορισμένες αλλαγές στον ποινικό κώδικα, οι οποίες εγκρίθηκαν μέσω εσπευσμένης κοινοβουλευτικής διαδικασίας, επηρεάζουν, διακόπτουν ή ακόμη και τερματίζουν μεγάλο αριθμό υποθέσεων διαφθοράς υψηλού επιπέδου. Οι αρχές πρέπει επίσης να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και του οικονομικού εγκλήματος. Το Μαυροβούνιο σημείωσε ενθαρρυντικά βήματα στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, με τη σύλληψη «υψηλών στην ιεραρχία τους» μελών ομάδων οργανωμένου εγκλήματος και υψηλόβαθμων αξιωματούχων στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της συνεκτικής και στιβαρής καταπολέμησης της διεξόδου του οργανωμένου εγκλήματος στην αστυνομία και το δικαστικό σώμα. Ωστόσο, προκαλεί ανησυχίες η έλλειψη καταδικαστικών αποφάσεων σε υποθέσεις λαθρεμπορίου καπνού, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, εμπορίας ανθρώπων και κυβερνοεγκλήματος, καθώς και το πολύ χαμηλό επίπεδο δημεύσεων περιουσιακών στοιχείων. Αν και ο αριθμός των καταδικαστικών αποφάσεων για οικονομικά εγκλήματα αυξήθηκε το 2022, οι καταδικαστικές αυτές αποφάσεις ήταν αποκλειστικά απόρροια δικαστικής διαπραγμάτευσης. Η εικόνα του ιστορικού επιδόσεων της Σερβίας όσον αφορά το οργανωμένο έγκλημα είναι ανάμεικτη, καθώς, ο μεν αριθμός ερευνών και απαγγελιών κατηγοριών (μεταξύ άλλων για παράνομη διακίνηση ανθρώπων) αυξήθηκε, ο δε αριθμός πρωτοβάθμιων και τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων μειώθηκε, ενώ το επίπεδο δημεύσεων ήταν ιδιαίτερα χαμηλό. Παρόλο που η Τουρκία αύξησε τη συμμετοχή της σε κοινές επιχειρήσεις με κράτη μέλη της ΕΕ και γειτονικές χώρες, πρέπει να βελτιώσει την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και του οικονομικού εγκλήματος και τη χρήση της δήμευσης περιουσιακών στοιχείων εγκληματικής προέλευσης. Η Μολδαβία διεξήγαγε σειρά χρηματοοικονομικών ερευνών, προέβη σε μερικές κατασχέσεις (και, σε μικρότερο βαθμό, δημεύσεις) περιουσιακών στοιχείων και διαθέτει ένα αρχικό ιστορικό τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων, το οποίο θα πρέπει να εδραιώσει. Στη Γεωργία σημειώθηκε σημαντική αύξηση του αριθμού τελεσίδικων καταδικαστικών αποφάσεων εις βάρος «υψηλόβαθμων εγκληματιών» και εκδόθηκαν καταδικαστικές αποφάσεις σε υποθέσεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η Ουκρανία έχει αρχίσει να αναπτύσσει ένα αρχικό ιστορικό επιδόσεων, αλλά πρέπει να καταβάλει περαιτέρω προσπάθειες για να καταπολεμήσει σοβαρές μορφές οργανωμένου εγκλήματος, νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και άλλων οικονομικών εγκλημάτων.

Η συνεργασία για την **καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την πρόληψη της ριζοσπαστικοποίησης** αφορά όλες τις χώρες της διεύρυνσης, παραμένει, ωστόσο, ιδιαίτερη προτεραιότητα για τη συνεργασία της ΕΕ με τα Δυτικά Βαλκάνια. Η τρομοκρατία και ο βίαιος εξτρεμισμός σε όλες τις μορφές τους και ανεξάρτητα από την προέλευσή τους εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση και απειλή για την ασφάλεια. Έχουν αναφερθεί συλλήψεις βίαιων εξτρεμιστών και αποτραπείσες επιθέσεις. Το υπουργικό φόρουμ Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων που πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2022 επανέλαβε τη σημασία της εντατικοποίησης των μέτρων που λαμβάνονται για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των εξελισσόμενων απειλών που απορρέουν από τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Το κοινό σχέδιο δράσης για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στα Δυτικά Βαλκάνια παραμένει το κύριο πλαίσιο συνεργασίας με την περιοχή και συνδυάζει την πολιτική δέσμευση με στήριξη και τακτική παρακολούθηση. Παρατηρείται πρόοδος σε ολόκληρη την περιοχή, η πλειονότητα δε των δράσεων έχουν εφαρμοστεί από την Αλβανία και τη Βόρεια Μακεδονία. Επιπλέον, τον Δεκέμβριο του 2022 δύο χώρες υπέγραψαν σε υπουργικό επίπεδο επικαιροποιημένες εκτελεστικές ρυθμίσεις με έμφαση στους στόχους που εξακολουθούν να εκκρεμούν. Οι

υπόλοιπες χώρες των Δυτικών Βαλκανίων υπέβαλαν μια πέμπτη δέσμη εκθέσεων σχετικά με την υλοποίηση του σχεδίου δράσης κατά το πρώτο τρίμηνο του 2023. Το Μαυροβούνιο σημείωσε επίσης σημαντική πρόοδο και επί του παρόντος συζητείται επικαιροποίηση της διμερούς συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Γενικά, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την πρόληψη όλων των μορφών ριζοσπαστικοποίησης, μεταξύ άλλων στις φυλακές, την παρακολούθηση της πρόωρης υπό όρους αποφυλάκισης βίαιων εξτρεμιστών δραστών και την αποτελεσματική αντιμετώπιση του τρομοκρατικού και εξτρεμιστικού περιεχομένου στο διαδίκτυο. Όπως αναφέρεται στην έκθεση του 2023 για την τρομοκρατία και τις τάσεις από την Ευρώπη, η στρατολόγηση εξακολουθεί να πραγματοποιείται τόσο στο διαδίκτυο όσο και μέσω συγκεντρώσεων σε ανεπίσημους χώρους λατρείας, καθώς και σε σωφρονιστικά ιδρύματα. Η αναθεώρηση των εθνικών στρατηγικών και σχεδίων δράσης βρίσκεται σε εξέλιξη στη Σερβία και την Αλβανία, ενώ έχει ήδη ολοκληρωθεί στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο, τη Βόρεια Μακεδονία και το Μαυροβούνιο. Η απειλή της τρομοκρατίας παραμένει χαμηλή στη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία, των οποίων η αντιτρομοκρατική νομοθεσία είναι σε γενικές γραμμές σύμφωνη με τα διεθνή πρότυπα. Τα στρατηγικά πλαίσια ασφάλειας των εν λόγω χωρών αναγνωρίζουν την τρομοκρατία ως απειλή και υπάρχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες. Η επιχειρησιακή συνεργασία με ευρωπαϊκούς οργανισμούς για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας είναι εδραιωμένη.

Εξακολουθούν να είναι ανομοιογενείς τόσο η ευθυγράμμιση με τη νομοθεσία που αφορά την **καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες**, όσο και η αποτελεσματική εφαρμογή της εν λόγω νομοθεσίας. Στη Βόρεια Μακεδονία σημειώθηκε πρόοδος όσον αφορά τη νομοθεσία, τις στρατηγικές και την εφαρμογή, ενώ στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη εξακολουθεί να εκκρεμεί η έγκριση νομοθεσίας από το Κοινοβούλιο και η δημιουργία ενός απαραίτητου ιστορικού επιδόσεων σε έρευνες, διώξεις και τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις. Τους τελευταίους 6 μήνες η Αλβανία, η οποία τελεί υπό τον αυστηρό έλεγχο της ομάδας χρηματοοικονομικής δράσης (FATF), έχει λάβει μέτρα για όλα τα σημεία που περιέχονται στο σχέδιο δράσης. Τον Ιούνιο του 2023 η FATF αποφάσισε να προτείνει επιτόπια επίσκεψη, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη διαγραφή της Αλβανίας από τον «γκρίζο κατάλογο» τον Οκτώβριο του 2023. Ωστόσο, η FATF θα συνεχίσει την παρακολούθηση ώστε να ελέγχει κατά πόσον κάποιο πρόγραμμα οικειοθελούς φορολογικής συμμόρφωσης της Αλβανίας (συμπεριλαμβανομένης ενδεχόμενης ποινικής αμνηστίας), εάν υπάρχει, συνάδει με τις αρχές και τις βέλτιστες πρακτικές της FATF. Το νομικό πλαίσιο της Τουρκίας θα πρέπει να ευθυγραμμιστεί με τα σημεία που περιέχονται στο σχέδιο δράσης της FATF, προκειμένου να διαγραφεί από τον «γκρίζο κατάλογο» της FATF. Η Ουκρανία, η Μολδαβία και η Γεωργία έχουν θεσπίσει νομοθετικές πράξεις που ποινικοποιούν τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, ωστόσο, εκκρεμεί ακόμη η εναρμόνιση ορισμένων τομέων με τις συστάσεις της Moneyval και τη σχετική νομοθεσία της ΕΕ.

Οι έξι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο τη σημασία ενός άρτιου πλαισίου για την προστασία των κρίσιμων υποδομών. Το Κόσοβο, το Μαυροβούνιο και η Σερβία έχουν εκπονήσει κατάλληλη νομοθεσία στον τομέα αυτόν, ενώ η Βοσνία και Ερζεγοβίνη διαθέτει μόνο εν μέρει σχετική νομοθεσία.

Οι περισσότεροι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων έχουν επαναπατρίσει **αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές** και μέλη των οικογενειών τους από τη βορειοανατολική Συρία. Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη έχει εκφράσει την προθυμία της να επαναπατρίσει όλους τους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές. Παρότι έχουν θεσπιστεί νομικές διατάξεις για τη δίωξή τους κατά την επιστροφή τους, δεν πραγματοποιήθηκε ουσιαστική δίωξη ομοιογενώς σε ολόκληρη την περιοχή. Η Βοσνία και Ερζεγοβίνη άσκησε δίωξη σε 7 αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές που επέστρεψαν, ενώ εκδόθηκαν καταδίκες υπό όρους εις βάρος των 6

γυναικών που τους συνόδευαν. Η Αλβανία διερευνά επί του παρόντος 9 υποθέσεις υπηκόων που εξακολουθούν να βρίσκονται στη βορειοανατολική Συρία, χωρίς να έχουν απαγγελθεί κατηγορίες ούτε να έχει ασκηθεί δίωξη εις βάρος των 37 γυναικών και παιδιών που έχουν επαναπατρίσει έως τώρα. Το Μαυροβούνιο έχει ασκήσει δίωξη κατά ενός υπηκόου που επέστρεψε από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2014. Είναι ανησυχητικές οι επιεικές ποινές των εν λόγω καταδικαστικών αποφάσεων. Όσον αφορά τις αναχωρήσεις για συμμετοχή στον πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, η Αλβανία ήταν η μόνη χώρα που ανέφερε ότι υπήκοός της ταξίδεψε για να πολεμήσει στην Ουκρανία, ενώ καμία από τις λοιπές χώρες των Δυτικών Βαλκανίων δεν ανέφερε ότι οι πολίτες της ταξίδεψαν σε ξένα πεδία μάχης τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, σύμφωνα με μη εμπιστευτικές πληροφορίες, υπήρξαν αναχωρήσεις από την περιοχή προς την Ουκρανία.

Λόγω των συνεχιζόμενων απειλών από διάφορες τρομοκρατικές ομάδες, η Τουρκία συνέχισε να δίνει προτεραιότητα στην καταπολέμηση του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) και στην εξάρθρωση του κινήματος Γκιουλέν. Το PKK παραμένει στον ενωσιακό κατάλογο προσώπων, ομάδων και οντοτήτων που επιδίδονται σε τρομοκρατικές ενέργειες. Η Τουρκία συνέχισε επίσης την ενεργό αντιτρομοκρατική συνεργασία της με τη διεθνή κοινότητα ως μέλος του παγκόσμιου συνασπισμού για την καταπολέμηση του ISIS, του παγκόσμιου φόρουμ κατά της τρομοκρατίας και της επιτροπής εμπειρογνομόνων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Δραστηριοποιούμενη στη συμπεριφορά της ομάδας εργασίας για τους αλλοδαπούς τρομοκράτες μαχητές του συνασπισμού για την καταπολέμηση του ISIS, η Τουρκία παρείχε επίσης πρόσβαση στον εναέριο χώρο και τις εγκαταστάσεις της για αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις του συνασπισμού στο Ιράκ και τη Συρία. Ταυτόχρονα, οι αρχές της Τουρκίας θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι ο αντιτρομοκρατικός νόμος της χώρας και η εφαρμογή του συνάδουν με την αρχή του κράτους δικαίου και σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες. Η Τουρκία θα πρέπει να ευθυγραμμίσει την αντιτρομοκρατική της νομοθεσία με τα πρότυπα της ΕΕ και να συμμορφωθεί με τη γνώμη της Επιτροπής της Βενετίας σχετικά με τον νόμο για την πρόληψη της χρηματοδότησης της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής.

Υβριδικές απειλές

Οι **υβριδικές απειλές**, όπως μεταξύ άλλων η παραπληροφόρηση, η χειραγώγηση πληροφοριών και παρεμβάσεις από το εξωτερικό και οι κυβερνοεπιθέσεις, ιδίως κατά κρίσιμων υποδομών, εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση πολιτικής και ασφάλειας για τις χώρες της διεύρυνσης. Έπειτα από την απότομη αύξηση που παρατηρήθηκε πέρυσι σε συνέχεια του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, οι απειλές αυτές εξακολουθούν να συνιστούν μείζονα κίνδυνο τόσο για την ΕΕ όσο και για τις χώρες της διεύρυνσης. Ως απάντηση στην πρόσφατη χορήγηση καθεστώτος υποψήφιας χώρας στην Ουκρανία και τη Μολδαβία και στην ευρωπαϊκή προοπτική της Γεωργίας, διάφοροι παράγοντες, ιδίως χρηματοδοτούμενοι από τη Ρωσία, εξακολουθούν να αμφισβητούν την αξιοπιστία της ΕΕ και να υπονομεύουν την εμπιστοσύνη του κοινού στους δημοκρατικούς θεσμούς. Οι εν λόγω παράγοντες συνέχισαν να επιδίδονται σε χειραγώγηση πληροφοριών και παρεμβάσεις απευθείας ή μέσω τρίτων, συχνά συγχρονίζοντας τη δράση τους με εσκεμμένες διαταραχές σε διάφορους τομείς και εκμεταλλευόμενοι ευπάθειες.

Η **παραπληροφόρηση και η χειραγώγηση πληροφοριών και οι παρεμβάσεις από το εξωτερικό** έχουν **αυξηθεί σημαντικά** από πέρυσι. Όσο εκτυλισσόταν η εισβολή πλήρους κλίμακας της Ρωσίας στην Ουκρανία, τόσο διαδίδονταν διαφορετικά αφηγήματα του Κρεμλίνου στις χώρες της διεύρυνσης με ποικίλα αποτελέσματα. Τα αφηγήματα αυτά είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικά στη Σερβία, όπου μέρος των τοπικών μέσων ενημέρωσης και ορισμένες κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις διαδίδουν φιλορωσικά αφηγήματα, μεταξύ άλλων σε

ολόκληρη την περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων. Παρά την καταβολή σημαντικών προσπαθειών, η ανθεκτικότητα έναντι αυτών των απειλών παραμένει αδύναμη, λόγω του χαμηλού επιπέδου γραμματισμού στα μέσα ενημέρωσης, της έλλειψης εμπιστοσύνης στους θεσμούς, της περιορισμένης ανεξάρτητης και επαγγελματικής δημοσιογραφίας και του χαμηλού επιπέδου ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης. Ομοίως, μετά την απόφαση να αναγνωριστεί η ευρωπαϊκή προοπτική της Ουκρανίας, της Μολδαβίας και της Γεωργίας και να χορηγηθεί καθεστώς υποψήφιας χώρας στη Μολδαβία και την Ουκρανία, οι τρεις αυτές χώρες αποτέλεσαν στόχο ενός νέου κύματος εκστρατειών χειραγώγησης πληροφοριών και παρεμβάσεων από το εξωτερικό, με στόχο κυρίως την απαξίωση των προσδοκιών προσχώρησης στην ΕΕ και την απόδοση ευθυνών στη Δύση για την τρέχουσα κατάσταση στην περιοχή. Στη Γεωργία, μια συγκεκριμένη εκστρατεία παραπληροφόρησης επιχείρησε να υπονοήσει ότι η Δύση επιδιώκει να ανοίξει ένα «δεύτερο μέτωπο» κατά της Ρωσίας από τη Γεωργία. Θα ήταν χρήσιμο οι αρχές να καταρρίψουν αυτά τα αφηγήματα με ενεργητικότερο τρόπο.

Η **κυβερνοασφάλεια** και η κυβερνοανθεκτικότητα παραμένουν **βασική προτεραιότητα** σε όλες τις χώρες της διεύρυνσης. Λίγες χώρες ανέφεραν εντός του έτους κυβερνοεπιθέσεις με αντίκτυπο μεγάλης κλίμακας στη δημόσια διοίκηση και τις δημόσιες υπηρεσίες. Σημειώθηκε πρόοδος ως προς την ευθυγράμμιση με το κεκτημένο της ΕΕ στον τομέα της κυβερνοασφάλειας στην Αλβανία, τη Βόρεια Μακεδονία, το Μαυροβούνιο, την Ουκρανία και τη Μολδαβία. Τον Ιούνιο του 2023 πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες διάσκεψη υψηλού επιπέδου για την κυβερνοασφάλεια με τίτλο «Προς έναν ανθεκτικό κυβερνοχώρο στα Δυτικά Βαλκάνια». Τον Σεπτέμβριο του 2022 πραγματοποιήθηκε δεύτερος διάλογος ΕΕ-Ουκρανίας για την κυβερνοασφάλεια με φυσική παρουσία.

Η Αλβανία, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Κόσοβο, η Μολδαβία, το Μαυροβούνιο και η Τουρκία διεξήγαγαν **εκλογές** κατά την περίοδο αναφοράς. Κατά την προσεχή περίοδο, θα διοργανωθούν εκλογές στη Βόρεια Μακεδονία, την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία. Χρειάζονται περαιτέρω μέτρα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση κάθε απόπειρας παρέμβασης από τρίτα κράτη και μη κρατικούς παράγοντες.

Οι **άμεσες ξένες επενδύσεις** εντάθηκαν επίσης σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Ουκρανία. Οι περισσότερες χώρες της διεύρυνσης συνεχίζουν να μην διαθέτουν άρτια πλαίσια για τον έλεγχο των άμεσων ξένων επενδύσεων, σύμφωνα με τον κανονισμό της ΕΕ για τον έλεγχο των ΑΞΕ, με εξαίρεση τη Μολδαβία, η οποία διαθέτει σχετικό σύστημα.

Μετανάστευση

Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της **Ουκρανίας** έχει οδηγήσει σε αύξηση των Ουκρανών προσφύγων, και χώρες όπως η Μολδαβία ειδικότερα, καθώς και το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία έχουν διαδραματίσει καίριο ρόλο ως χώρες υποδοχής.

Η αντικανονική μετανάστευση παραμένει μια σημαντική πρόκληση τόσο για τα **Δυτικά Βαλκάνια** όσο και για την **Τουρκία**, ιδίως για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης μεταναστών και της εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex), το 2022 ο συνολικός αριθμός αντικανονικών διελεύσεων των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ από τα Δυτικά Βαλκάνια ήταν περίπου 144 100. Πρόκειται για αύξηση κατά 134 % σε σύγκριση με το 2021 (61 600). Ωστόσο, από την αρχή του έτους έως τις 31 Ιουλίου 2023, ο συνολικός αριθμός αντικανονικών αφίξεων από τα Δυτικά Βαλκάνια στην ΕΕ μειώθηκε, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο το 2022. Κατά τους πρώτους 7 μήνες του 2023, εντοπίστηκαν περίπου 52 200 αντικανονικές διελεύσεις των συνόρων κατά μήκος της οδού των Δυτικών Βαλκανίων, αριθμός που αντιστοιχεί σε μείωση

κατά 26 % σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους. Το 2022 και τους πρώτους 7 μήνες του 2023, τα άτομα που έφτασαν ήταν κυρίως υπήκοοι Συρίας, Αφγανιστάν και Τουρκίας.

Οι κύριοι παράγοντες που επηρεάζουν τον υψηλό αριθμό ατόμων που φθάνουν αεροπορικά από την Τουρκία και τη Σερβία είναι οι εξής: i) καθεστώτα απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης· ii) σύντομο χρονικό διάστημα που απαιτείται για τη διέλευση της περιοχής, δηλαδή 8 ημέρες κατά μέσο όρο το 2022 σε σύγκριση με 53 το 2021 σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ)· iii) σχετικά χαμηλές τιμές που προσφέρουν τα δίκτυα διακίνησης για διέλευση της περιοχής· και iv) μεγαλύτερη δυσκολία εισόδου στην ΕΕ μέσω άλλων οδών (π.χ. της Δυτικής Μεσογείου).

Στόχος πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι να στηρίξει τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων που υφίστανται μεταναστευτική πίεση στην περιοχή ως πιθανά μελλοντικά κράτη μέλη της ΕΕ. Σύμφωνα με το σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια, συνολικός στόχος αυτής της στήριξης είναι η ενίσχυση της διαχείρισης των συνόρων, της διαδικασίας ασύλου και της ικανότητας υποδοχής, η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης μεταναστών, η αύξηση της συνεργασίας για την επανεισδοχή και την επιστροφή αντικανονικών μεταναστών χωρίς δικαίωμα παραμονής στις χώρες καταγωγής τους, η ενίσχυση των συστημάτων ασύλου και προστασίας και των ικανοτήτων υποδοχής, καθώς και η επίτευξη εναρμόνισης της πολιτικής θεωρήσεων. Σύμφωνα με τον Frontex, το 2022 από τα κράτη μέλη της ΕΕ επέστρεψαν 5 962 υπήκοοι τρίτων χωρών στα Δυτικά Βαλκάνια, αριθμός υψηλότερος κατά 22 % σε σύγκριση με το 2021. Η Αλβανία ήταν η κύρια χώρα προορισμού για τις επιστροφές αυτές, ακολουθούμενη από τη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία. Επιπλέον, έως τις 8 Ιουνίου 2023, σύμφωνα με τον ΔΟΜ, υπήρχαν περίπου 3 657 μετανάστες και πρόσφυγες στα κέντρα υποδοχής της περιοχής και περίπου 700 εκτός των εγκαταστάσεων υποδοχής. Συγκριτικά, η συνολική ικανότητα υποδοχής ανήλθε σε περίπου 12 172 θέσεις. Τα Δυτικά Βαλκάνια συμμετέχουν στην περιφερειακή επιχειρησιακή σύμπραξη κατά της παράνομης διακίνησης, η οποία δρομολογήθηκε τον Νοέμβριο του 2022 με σκοπό να στηρίξει την επιβολή του νόμου και τη δικαστική συνεργασία κατά των εγκληματικών δικτύων παράνομης διακίνησης και να ενισχύσει τις ικανότητες διαχείρισης των συνόρων.

Έως τον Σεπτέμβριο του 2023, 22 421 αντικανονικοί μετανάστες έφτασαν από την Τουρκία στην ΕΕ (συμπεριλαμβανομένων της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Βουλγαρίας), σε σύγκριση με 22 821 αφίξεις την ίδια περίοδο το 2022. Οι αφίξεις στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 123 %, ενώ η θαλάσσια οδός προς την Ιταλία σημείωσε σημαντική μείωση (κατά 55 %). Ο αριθμός των αφίξεων στην Κύπρο μέσω της Πράσινης Γραμμής μειώθηκε σημαντικά κατά 42 %.

Η δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του 2016 παρέμεινε το βασικό πλαίσιο συνεργασίας για τη μετανάστευση και συνέχισε να παράγει αποτελέσματα, παρά τις συνεχιζόμενες προκλήσεις όσον αφορά την εφαρμογή της δήλωσης. Η Τουρκία εξακολούθησε επίσης να διαδραματίζει καίριο ρόλο στην αντιμετώπιση της μετανάστευσης κατά μήκος της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου. Η Τουρκία συνέχισε τις τεράστιες προσπάθειές της, φιλοξενώντας 3,6 εκατομμύρια πρόσφυγες από τη Συρία και άλλες χώρες, και η ΕΕ διατήρησε την ουσιαστική της στήριξη. Μέσω της διευκόλυνσης της ΕΕ για τους πρόσφυγες στην Τουρκία κινητοποιήθηκε ποσό 6 δισ. EUR, εκ των οποίων 5,1 δισ. EUR είχαν εκταμιευθεί έως τον Σεπτέμβριο του 2023. Μετά από ενδιάμεση χρηματοδότηση ύψους 535 εκατ. EUR το 2020, η Επιτροπή συνέχισε την εκτέλεση της δέσμης χρηματοδότησης ύψους 3 δισ. EUR που ζήτησε το Συμβούλιο.

Η ελευθέρωση του καθεστώτος θεωρήσεων εξακολουθεί να αποτελεί ισχυρό εργαλείο για τη διευκόλυνση των διαπροσωπικών επαφών και τη στήριξη των μεταρρυθμίσεων στα Δυτικά Βαλκάνια, την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία στους τομείς της δικαιοσύνης, της ασφάλειας και των θεμελιωδών ελευθεριών. Όπως επιβεβαιώνεται από την έκθεση του 2023 στο πλαίσιο του μηχανισμού αναστολής της απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης¹, η Αλβανία, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο, η Βόρεια Μακεδονία², η Σερβία, η Γεωργία, η Μολδαβία και η Ουκρανία πρέπει να διασφαλίσουν την περαιτέρω εναρμόνιση της πολιτικής θεωρήσεων με τους ενωσιακούς καταλόγους τρίτων χωρών που υπόκεινται στην υποχρέωση θεώρησης, ιδίως όσων τρίτων χωρών παρουσιάζουν κίνδυνο αντικανονικής μετανάστευσης ή κίνδυνο για την ασφάλεια της ΕΕ. Η εναρμόνιση της πολιτικής θεωρήσεων με την ΕΕ εξακολουθεί να είναι ζωτικής σημασίας για την εύρυθμη λειτουργία των καθεστώτων απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης των εν λόγω εταίρων της ΕΕ. Κατά την περίοδο αναφοράς, η Τουρκία δεν σημείωσε πρόοδο ως προς την εκπλήρωση των εκκρεμών κριτηρίων αξιολόγησης του χάρτη πορείας για την ελευθέρωση των θεωρήσεων.

Μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης

Η ποιότητα της δημόσιας διοίκησης και του κανονιστικού πλαισίου έχουν καθοριστική σημασία για τη **μακροπρόθεσμη ανταγωνιστικότητα** της ΕΕ³. Επί σειρά ετών, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσφέρει συστηματικά καθοδήγηση και στήριξη σε υποψήφια κράτη μέλη της ΕΕ αναφορικά με την οικοδόμηση σταθερών και εύρυθμων δημόσιων διοικήσεων βασιζόμενων στις πέντε αρχές της ορθής *χάραξης πολιτικής*, της διαχείρισης του δημοσιοϋπαλληλικού κλάδου, της αποτελεσματικής *οργάνωσης του κράτους*, των σαφών ορίων *λογοδοσίας*, της απρόσκοπτης και προσανατολισμένης στον πολίτη *παροχής υπηρεσιών* και της χρηστής *διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών*. Παρόλο που οι χώρες της διεύρυνσης συμμετέχουν ενεργά στη στήριξη, οι περισσότερες εξακολουθούν να στερούνται της αναγκαίας πολιτικής δέσμευσης και ηγεσίας, προκειμένου να υλοποιήσουν τις πλέον ευαίσθητες μεταρρυθμίσεις που θα καταπολεμήσουν τη νοοτροπία του κατά κύριο λόγο πελατειακού κράτους και θα οικοδομήσουν δομές και συστήματα που διέπονται από περισσότερη σταθερότητα και επαγγελματισμό. Προς το παρόν, οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις είναι μάλλον διακοσμητικές παρά ουσιαστικές. Εάν οι χώρες δεν αρχίσουν να αλλάζουν την κυρίαρχη διοικητική νοοτροπία, οι δημόσιες διοικήσεις τους θα συνεχίσουν να δυσκολεύονται να προσελκύσουν και να διατηρήσουν τα talenta που χρειάζονται για τον συντονισμό και την υλοποίηση των πολιτικών, των υπηρεσιών και των επενδύσεων οι οποίες απαιτούνται για την εξασφάλιση μακροπρόθεσμης ευμάρειας και κοινωνικής ευημερίας.

Σε γενικές γραμμές, οι χώρες της διεύρυνσης παραμένουν στην καλύτερη περίπτωση **μέτρια προετοιμασμένες** όσον αφορά την ποιότητα της δημόσιας διοίκησής τους. Κατά την περίοδο αναφοράς, η πρόοδος των μεταρρυθμίσεων ήταν συνολικά πολύ περιορισμένη. Η πλειονότητα των συστάσεων προηγούμενων ετών εξακολουθούν να ισχύουν. Ένα συνηθισμένο μοτίβο που παρατηρείται είναι ότι υπάρχει, τουλάχιστον εν μέρει, μια επίσημη νομική και θεσμική βάση για μια επαγγελματική διοίκηση η οποία, όμως, δεν εφαρμόζεται συστηματικά. Οι περισσότερες χώρες διαθέτουν ή επικαιροποιούν **στρατηγικές μεταρρυθμίσεις της δημόσιας διοίκησης** (εκτός από την Τουρκία). Ωστόσο, η εφαρμογή

¹ [COM\(2023\) 730 final](#)

² Η Βόρεια Μακεδονία έχει εναρμονίσει σχεδόν πλήρως την οικεία πολιτική θεωρήσεων με τους ενωσιακούς καταλόγους της ΕΕ. Μόνο μία χώρα (η Τουρκία), της οποίας οι πολίτες χρειάζονται θεώρηση για να εισέλθουν στην ΕΕ, έχει συνάψει συμφωνία απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης με τη Βόρεια Μακεδονία.

³ [COM\(2023\) 168 final](#), [COM\(2023\) 667 final](#)

τους είναι ανομοιογενής και συχνά δεν οδηγεί σε βιώσιμες μεταρρυθμίσεις, ούτε έχει διαρκή αντίκτυπο στη διαμόρφωση μιας καλύτερης δημόσιας διοίκησης.

Στην περίπτωση της Ουκρανίας, υπάρχουν στοιχεία προόδου, αλλά εξακολουθούν να εντοπίζονται προκλήσεις μεταξύ άλλων λόγω των συνθηκών πολέμου. Η Γεωργία και η Μολδαβία σημείωσαν κάποια πρόοδο όσον αφορά την ενίσχυση των δημόσιων διοικήσεων τους μετά την έγκριση μιας μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης και συναφών σχεδίων δράσης.

Ο ορθός συντονισμός και η ανάπτυξη πολιτικών παραμένουν το θεμέλιο των μεταρρυθμίσεων της δημόσιας διοίκησης. Οι χώρες της διεύρυνσης πρέπει να τεκμηριώνουν συστηματικά την πολιτική και τη νομοθεσία με δεδομένα και αποδεικτικά στοιχεία, να σχεδιάζουν νομοθεσία και πολιτικές με συμπεριληπτική διαβούλευση και να αξιολογούν τις δυνητικές επιπτώσεις τους. Ο καλός σχεδιασμός και η τήρηση της νομιμότητας του θεματολογίου πολιτικής θα συμβάλλουν σε ένα αξιόπιστο, ανθεκτικό και πιο προβλέψιμο ρυθμιστικό περιβάλλον τόσο για τους πολίτες όσο και για τις επιχειρήσεις.

Όσον αφορά τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων και των δημοσίων υπαλλήλων, οι περισσότερες χώρες εξακολουθούν να δυσκολεύονται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν συστηματικά ένα διαφανές, συνεκτικό και δίκαιο μισθολογικό σύστημα, καθώς και ένα αξιοκρατικό σύστημα προσλήψεων, προαγωγών και απολύσεων. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είναι απαραίτητες για την προσέλκυση και τη διατήρηση αφοσιωμένου και εξειδικευμένου προσωπικού, καθώς και για τη δημιουργία μιας επαγγελματικής δημόσιας διοίκησης με καλές επιδόσεις. Ωστόσο, η διαχείριση αυτών των μεταρρυθμίσεων συνήθως είναι ιδιαίτερος ευαίσθητη. Η κατανόηση των διαφορετικών συμφερόντων και ανησυχιών των ενδιαφερόμενων μερών και η εξασφάλιση ευρείας υποστήριξης είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη προόδου.

Η αποτελεσματική οργάνωση του κράτους και λογοδοσία εξακολουθούν να παρεμποδίζονται από την έλλειψη προόδου όσον αφορά τον **εξορθολογισμό των κρατικών δομών** και τον καθορισμό σαφών ορίων λογοδοσίας μεταξύ υπουργείων και φορέων υπαγόμενων σε αυτά (στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, την Αλβανία, το Κόσοβο, τη Βόρεια Μακεδονία, τη Σερβία και τη Μολδαβία). Η **ικανότητα των διοικητικών δικαστηρίων** και η ποιότητα των αποφάσεων δεν επαρκούν για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των πολιτών στη διοικητική δικαιοσύνη (στη Σερβία, τη Βόρεια Μακεδονία, την Αλβανία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη και τη Μολδαβία). Η ποιότητα των **εποπτικών φορέων** ποικίλλει και δεν δίνεται συστηματική συνέχεια σε συστάσεις, με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι αποτελεσματικοί έλεγχοι και οι ισορροπίες, καθώς και οι ευκαιρίες συστημικής βελτίωσης. Η βελτίωση της **πολυεπίπεδης διακυβέρνησης** προϋποθέτει καλύτερη συνεργασία και συντονισμό μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα και την αντιστοίχιση διοικητικών αρμοδιοτήτων με πόρους και ικανότητες. Δεδομένης της σημασίας που έχει, αφενός, η διασφάλιση της κατάλληλης ισορροπίας μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης, της περιφερειακής διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης και, αφετέρου, η συνεπής εφαρμογή των κανόνων, των διαδικασιών και των προτύπων σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας διοίκησης, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες σε όλες τις χώρες.

Η παροχή **ψηφιακών διοικητικών υπηρεσιών** εξακολουθεί να αποτελεί τον πλέον προηγμένο τομέα του θεματολογίου μεταρρυθμίσεων της δημόσιας διοίκησης, ιδίως στην Αλβανία, τη Σερβία και την Ουκρανία. Ενώ άλλες χώρες ακόμη υστερούν, όλες οι χώρες πρέπει να συνεχίσουν να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιες υπηρεσίες είναι εξίσου προσβάσιμες σε άτομα με ανεπαρκή ψηφιακά μέσα ή ανεπαρκείς ψηφιακές δεξιότητες. Υπάρχει επίσης

περιθώριο περαιτέρω εξορθολογισμού των διοικητικών διαδικασιών και μείωσης του κανονιστικού φόρτου που βαρύνει τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Η έλλειψη αποτελεσματικότητας και ακεραιότητας του συστήματος **διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών** διαβρώνει την εμπιστοσύνη και επηρεάζει τόσο τη δημιουργία δημόσιων εσόδων όσο και τη διαχείριση των δαπανών στην πλειονότητα των χωρών της διεύρυνσης. Η δημοσιονομική διαφάνεια και η αποτελεσματικότητα των δημόσιων δαπανών αποτελούν κρίσιμα ζητήματα, ιδίως σε περιόδους ολοένα αυξανόμενων δημοσιονομικών περιορισμών. Τα συστήματα δημόσιων συμβάσεων εξακολουθούν να παρουσιάζουν υπερβολικά πολλά κενά για να διασφαλίζουν αποδοτική κατανομή των χρημάτων των φορολογουμένων. Η ύπαρξη νοοτροπίας λογοδοσίας των διευθυντικών στελεχών και εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων θα εξασφάλιζε τη βιωσιμότητα των οικονομικών μιας χώρας, αλλά αυτό δεν αποτελεί ακόμη τον κανόνα. Η ποιότητα της διαχείρισης των περιουσιακών στοιχείων και των επενδύσεων πρέπει να βελτιωθεί πολύ περισσότερο, προκειμένου οι χώρες της διεύρυνσης να μπορέσουν να καλύψουν το χάσμα υποδομών σε σχέση με τα κράτη μέλη της ΕΕ και να αποκομίσουν τα οφέλη της μελλοντικής προσχώρησης στην ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης για επενδύσεις.

Κοινωνία των πολιτών

Η ύπαρξη ελεύθερης και ισχυρής κοινωνίας των πολιτών αποτελεί βασική συνιστώσα κάθε δημοκρατικού συστήματος. Σε όλες τις χώρες της διεύρυνσης, υπάρχει μια δραστήρια και δυναμική κοινωνία των πολιτών που παρακολουθεί τις δράσεις των κυβερνήσεων και συμβάλλει στη χάραξη πολιτικής. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών εξακολουθούν επίσης να είναι πάροχοι υπηρεσιών, ιδίως παρέχοντας συνδρομή σε άτομα που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση και συμμετέχοντας στην ανθρωπιστική δράση ως απόκριση στον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας.

Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και του συνέρχεσθαι κατοχυρώνεται νομικά και κατά κανόνα ασκείται. Ωστόσο, εξακολουθούν να χρειάζονται μεταρρυθμίσεις για την πλήρη εφαρμογή των διεθνών προτύπων, η δε εφαρμογή πρέπει να είναι πολύ πιο συνεπής. Η κοινωνία των πολιτών βρίσκεται αντιμέτωπη με συνεχείς πιέσεις και ο χώρος ελεύθερης λειτουργίας της συνεχίζει να συρρικνώνεται, με περιορισμούς στις δραστηριότητες της ίδιας και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η χρήση στρατηγικών αγωγών προς αποθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού, μεταξύ άλλων από δημόσιους υπαλλήλους, αυξάνεται ανησυχητικά στη Σερβία και τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, και παρατηρείται επίσης σε άλλες χώρες, όπως η Αλβανία. Ομοίως, είναι σημαντικό να μην γίνεται κατάχρηση των μέτρων ασφάλειας, παραδείγματος χάρη με την εργαλειοποίηση που στοχοποιεί πολιτικούς αντιπάλους ή επικριτές μέσω της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας στην Τουρκία, την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση στο Μαυροβούνιο, και τους κανόνες υπερβολικού ελέγχου και αναφοράς για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες στο Κόσοβο, οι οποίοι δεν έχουν ακόμη καταργηθεί. Ωστόσο, οι πιο ανησυχητικές εξελίξεις συνδέονται με την κατάρτιση των λεγόμενων «νόμων περί ξένων πρακτόρων» οι οποίοι οδηγούν στον στιγματισμό και την καταστολή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών. Τέτοιοι νόμοι προτάθηκαν στην οντότητα της Σερβικής Δημοκρατίας (Republika Srpska) της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης και στη Γεωργία (αλλά στη συνέχεια αποσύρθηκαν στη Γεωργία λόγω διεθνών και τοπικών πιέσεων).

Πρέπει να σημειωθεί σημαντική πρόοδος —για παράδειγμα στη Γεωργία, τη Σερβία, το Μαυροβούνιο, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη και το Κόσοβο— για να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα και η διαφάνεια της δημόσιας χρηματοδότησης, η οποία θα πρέπει να κατανέμεται βάσει αντικειμενικών κριτηρίων. Παρότι το νομικό πλαίσιο που διέπει τη φιλανθρωπία και τις δωρεές βελτιώθηκε στη Μολδαβία, εξακολουθούν να εκκρεμούν νόμοι

για τον εθελοντισμό στην Αλβανία και το Μαυροβούνιο. Οι διαδικασίες καταχώρισης οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να βελτιωθούν, μεταξύ άλλων στην Αλβανία, τη Βόρεια Μακεδονία και το Μαυροβούνιο.

Παρά την ύπαρξη πολιτικών που ενισχύουν το ευνοϊκό περιβάλλον για την κοινωνία των πολιτών ή για τη συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων και της κοινωνίας των πολιτών στην Αλβανία, το Κόσοβο, τη Βόρεια Μακεδονία ή την Ουκρανία, η εφαρμογή τους δεν είναι επαρκής και συχνά εξαρτάται από τη χρηματοδότηση χορηγών. Όσον αφορά τη χάραξη πολιτικής, οι περισσότερες χώρες αναγνωρίζουν την πολύτιμη συμβολή της κοινωνίας των πολιτών. Υπάρχουν επίσης μηχανισμοί για ανοικτές δημόσιες διαβουλεύσεις, αλλά ο τρόπος εφαρμογής τους πρέπει να βελτιωθεί. Εξακολουθούν να υπάρχουν αδυναμίες στους θεσμοθετημένους μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ της κοινωνίας των πολιτών και των κυβερνήσεων. Είναι σημαντικό οι κυβερνήσεις να διασφαλίσουν τις προϋποθέσεις για την ουσιαστική και χωρίς αποκλεισμούς συμμετοχή των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής.

Οικονομία

Μετά την εισβολή πλήρους κλίμακας της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, οι 10 οικονομίες της διεύρυνσης αντιμετώπισαν μείζονες οικονομικές και κοινωνικές προκλήσεις. Στην Ουκρανία το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 29,1 % το 2022, καθώς ολόκληρη η χώρα επλήγη σοβαρά από τον επιθετικό πόλεμο της Ρωσίας, με αποτέλεσμα να ασκηθεί τεράστια πίεση στη μακροοικονομική σταθερότητα. Η αύξηση του ΑΕΠ της περιοχής των Δυτικών Βαλκανίων επιβραδύνθηκε σε 3,2 % το 2022, δηλαδή μειώθηκε έπειτα από την ανάκαμψη κατά 7,7 % από την ύφεση που προκάλεσε η COVID-19 το 2021. Ωστόσο, η σοβαρότητα της επιβράδυνσης δεν ήταν η ίδια σε όλες τις οικονομίες, καθώς η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ μειώθηκε σε 6,1 % στο Μαυροβούνιο, 5,6 % στην Τουρκία, 4,8 % στην Αλβανία, 4 % στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, 3,5 % στο Κόσοβο, 2,3 % στη Σερβία και 2,1 % στη Βόρεια Μακεδονία. Στη Μολδαβία το ΑΕΠ συρρικνώθηκε απότομα κατά 5,9 %, ενώ στη Γεωργία το ΑΕΠ συνέχισε να αυξάνεται με διψήφια ποσοστά (10,1 %). Οι διαφορές στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών οφείλονταν κυρίως στις άμεσες και έμμεσες συνέπειες του πολέμου της Ρωσίας στην Ουκρανία, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων του στους εμπορικούς δεσμούς, την ενέργεια, τις τιμές των τροφίμων και τη μετανάστευση. Οι οικονομικές προοπτικές για τις 10 οικονομίες εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από τεράστια αβεβαιότητα ως προς τον περαιτέρω αντίκτυπο του πολέμου στην ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή.

Κατά τη διάρκεια του 2022, οι χώρες θέσπισαν **δημοσιονομικά μέτρα** για τον μετριασμό των οικονομικών επιπτώσεων του πολέμου και της αύξησης των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων. Δεδομένου ότι οι τιμές της ενέργειας παρουσιάζουν σημαντική υποχώρηση μετά την κορύφωσή τους, θα πρέπει τώρα να καταργηθούν σταδιακά τα μέτρα και, παράλληλα, να διατηρηθούν η δημοσιονομική εξυγίανση και η κατάλληλη στόχευση της κοινωνικής προστασίας σε όσους τη χρειάζονται. Ο πληθωρισμός στα Δυτικά Βαλκάνια, τη Μολδαβία και τη Γεωργία άρχισε να επιβραδύνεται μετά την κορύφωσή του το φθινόπωρο του 2022 έπειτα από αξιοσημείωτη άνοδο. Ο πληθωρισμός επιβραδύνθηκε και στην Τουρκία το πρώτο εξάμηνο του 2023, αφού η επίδραση των παγκόσμιων πιέσεων στις τιμές, σε συνδυασμό με μια ανορθόδοξη νομισματική πολιτική, πυροδότησε μεγάλη υποτίμηση της λίρας και ώθησε τον πληθωρισμό στο υψηλότερο ποσοστό της εικοσαετίας (πάνω από 85 % τον Οκτώβριο του 2022). Στην Ουκρανία οι διαταραχές στις αλυσίδες εφοδιασμού, το υψηλότερο κόστος παραγωγής και η τύπωση χρημάτων από την Εθνική Τράπεζα για τη χρηματοδότηση του πολέμου οδήγησαν σε έντονη αύξηση του πληθωρισμού, ο οποίος κορυφώθηκε σε 26,6 % στα τέλη του 2022, προτού αρχίσει να υποχωρεί.

Οι αγορές εργασίας στα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από συνολικά χαμηλή δραστηριότητα (ιδίως μεταξύ των γυναικών και των νέων), υψηλή ανεργία και αποδημία ειδικευμένων εργαζομένων. Εξακολουθούν να υφίστανται διαρθρωτικές αναντιστοιχίες στις δεξιότητες, οι οποίες οφείλονται στις ανεπαρκείς επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και στα αδύναμα εκπαιδευτικά συστήματα. Για αυτόν τον λόγο, απαιτούνται περισσότερα ενεργητικές πολιτικές για την αγορά εργασίας, ενισχυμένος διμερής και τριμερής κοινωνικός διάλογος και επενδύσεις στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και την επανειδίκευση. Σε αυτό το πλαίσιο, το 2021 οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων δεσμεύτηκαν να θεσπίσουν προγράμματα εγγυήσεων για τη νεολαία σύμφωνα με το μοντέλο της ΕΕ. Έως τα μέσα του 2023, οι περισσότεροι από αυτούς είχαν συγκροτήσει διυπουργικές ομάδες εμπειρογνομόνων για την ανάπτυξη σχεδίων υλοποίησης. Τρεις είχαν ήδη εγκρίνει τα σχέδιά τους, ενώ ορισμένοι είχαν ήδη αρχίσει να εφαρμόζουν πιλοτικά το πρόγραμμα το 2023. Οι αγορές εργασίας στη Μολδαβία και τη Γεωργία σημείωσαν σχετικά καλές επιδόσεις το 2022, επωφελούμενες από την άφιξη καταρτισμένων προσφύγων που προσπαθούν να ξεφύγουν από τον πόλεμο της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας και την επιστράτευση στη Ρωσία, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν διαρθρωτικές αδυναμίες. Ωστόσο, τα υψηλά επίπεδα άτυπης απασχόλησης εξακολουθούν να αποτελούν βασικό ζήτημα σε όλες τις χώρες-εταίρους. Στην Ουκρανία οι προσφυγικές ροές και ο εσωτερικός εκτοπισμός, σε συνδυασμό με την τεράστια καταστροφή κεφαλαίων, επηρέασαν δραματικά την αγορά εργασίας, η οποία χαρακτηριζόταν ήδη από σχετικά χαμηλό ποσοστό δραστηριότητας και διαρροή εγκεφάλων. Μετά τη λήξη του πολέμου, πρέπει να καταβληθούν τεράστιες προσπάθειες για την ανοικοδόμηση μιας λειτουργικής αγοράς εργασίας και την αντιμετώπιση της έλλειψης δεξιοτήτων. Η ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης ικανοτήτων για τους κοινωνικούς εταίρους, θα είναι ζωτικής σημασίας σε αυτόν τον τομέα.

Είναι όλο και πιο σημαντικό να επιταχύνουν και οι 10 οικονομίες της διεύρυνσης **διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις** για την προώθηση βιώσιμης ανάκαμψης μεσοπρόθεσμα και για την επίτευξη προόδου όσον αφορά την εκπλήρωση των δύο οικονομικών κριτηρίων για την ένταξη στην ΕΕ: της εξασφάλισης λειτουργικών οικονομιών της αγοράς και της τεκμηρίωσης της ικανότητας αντιμετώπισης των ανταγωνιστικών πιέσεων και των δυνάμεων της αγοράς εντός της ΕΕ.

Όσον αφορά τις **λειτουργικές οικονομίες της αγοράς**, καμία από τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι διαθέτει πλήρως λειτουργούσα οικονομία της αγοράς, τα δε επίπεδα συμμόρφωσης ποικίλλουν, παρά την πρόοδο που έχει επιτευχθεί σε μερικές χώρες. Παρότι η Βοσνία και Ερζεγοβίνη εξακολουθεί να βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο προετοιμασίας χωρίς καμία πρόοδο κατά το προηγούμενο έτος, οι περισσότεροι από τους άλλους εταίρους σημείωσαν ικανοποιητική ή έστω κάποια πρόοδο ως προς την οικοδόμηση λειτουργικών οικονομιών της αγοράς και βρίσκονται σε μέτριο ή ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας. Η οικονομία της αγοράς της Τουρκίας βρίσκεται σε προηγμένο στάδιο, αλλά εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες για την εύρυθμη λειτουργία της, καθώς παρατηρήθηκε οπισθοδρόμηση σε σημαντικά στοιχεία, όπως η άσκηση της νομισματικής πολιτικής και το θεσμικό και κανονιστικό περιβάλλον. Μετά τις εκλογές λήφθηκαν μέτρα για την αντιμετώπιση ορισμένων από αυτές τις ανησυχίες. Η Μολδαβία και η Ουκρανία βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο / έχουν επιτύχει κάποιο επίπεδο προετοιμασίας, ενώ η Γεωργία έχει προετοιμαστεί σε μέτριο βαθμό. Όσον αφορά την ικανότητά τους να αντιμετωπίζουν τις ανταγωνιστικές πιέσεις και τις δυνάμεις της αγοράς, μόνο η Τουρκία βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο προετοιμασίας. Η Σερβία, το Μαυροβούνιο και η Βόρεια Μακεδονία βρίσκονται σε μέτριο επίπεδο προετοιμασίας, η Αλβανία και η Γεωργία έχουν κάποιο επίπεδο προετοιμασίας, η Βοσνία και Ερζεγοβίνη και η Μολδαβία βρίσκονται σε

πρώιμο στάδιο / έχουν επιτύχει κάποιο επίπεδο προετοιμασίας, ενώ το Κόσοβο και η Ουκρανία βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο.

Η επιδείνωση του επιπέδου εφαρμογής των από κοινού συμφωνημένων κατευθύνσεων πολιτικής συνεχίστηκε σε όλα τα Δυτικά Βαλκάνια και την Τουρκία, από 50,8 % το 2020 σε 42,9 % το 2021 και σε 40,8 % το 2022. Η εφαρμογή των κατευθύνσεων πολιτικής είναι καίριας σημασίας, προκειμένου οι χώρες να ευθυγραμμίσουν περαιτέρω τις οικονομίες τους με την ΕΕ και να προετοιμαστούν για τη μελλοντική συμμετοχή τους στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που διέπει τον συντονισμό και την εποπτεία των οικονομικών και κοινωνικών πολιτικών. Είναι αναγκαίο να ενισχυθεί η δημοσιονομική βιωσιμότητα, να προωθηθεί η ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και να ενισχυθεί η ανθεκτικότητα έναντι μελλοντικών κλυδωνισμών. Θα πρέπει να συνεχιστούν οι προσπάθειες για την προώθηση της ψηφιακής και της πράσινης μετάβασης, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την εμβάθυνση της περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης με βάση τα πρότυπα της ΕΕ, με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Παράρτημα 2. Εφαρμογή του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου για τα Δυτικά Βαλκάνια

Η εφαρμογή του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου (ΟΕΣ) για τα Δυτικά Βαλκάνια⁴, που εγκρίθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2020, βρίσκεται σε εξέλιξη. Το σχέδιο αποσκοπεί στη στενότερη ολοκλήρωση και τη γεφύρωση του κοινωνικοοικονομικού χάσματος μεταξύ της περιοχής και της ΕΕ, συμβάλλοντας στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση και φέρνοντας τα Δυτικά Βαλκάνια πιο κοντά στην ενιαία αγορά της ΕΕ. Το σχέδιο υλοποιείται μέσω δέσμης επιχορηγήσεων της ΕΕ ύψους 9 δισ. EUR και του μηχανισμού εγγυήσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια, οποίος αναμένεται να προσελκύσει έως και 20 δισ. EUR σε επενδύσεις.

Ο αντίκτυπος αυτών των επενδύσεων στην οικονομία της περιοχής αναμένεται να ενισχυθεί από την απτή πρόοδο στην υλοποίηση της κοινής περιφερειακής αγοράς και των προγραμμάτων οικονομικών μεταρρυθμίσεων, καθώς και από τη συνεχή πρόοδο στους τομείς του κράτους δικαίου, της διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών και της μεταρρύθμισης της δημόσιας διοίκησης.

Μέχρι σήμερα, η ΕΕ έχει εγκρίνει ή δεσμεύσει χρηματοδότηση ύψους 4,29 δισ. EUR σε επιχορηγήσεις και αναμένεται να μοχλεύσει πάνω από 10,76 δισ. EUR σε επενδύσεις από άλλες πηγές. Αυτό περιλαμβάνει χρηματοδότηση για 54 εμβληματικά έργα βάσει του πλαισίου επενδύσεων για τα Δυτικά Βαλκάνια (WBIF), διμερείς και πολυκρατικές δράσεις στο πλαίσιο του Μηχανισμού Προενταξιακής Βοήθειας (ΜΠΒ) και της χρηματοδότησης του IPARD (ΜΠΒ για την αγροτική ανάπτυξη) για τη στήριξη γεωργικών μέτρων. Επιπλέον, η ΕΕ ενέκρινε την παροχή 21 εγγυήσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (ETBA+), οι οποίες θα μοχλεύσουν σημαντικές επενδύσεις μέσω τραπεζών και διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Οι επενδύσεις στη συνδεσιμότητα των μεταφορών επικεντρώνονται στην ανάπτυξη των αναγκαίων υποδομών για τις οδικές, σιδηροδρομικές και πλωτές μεταφορές σύμφωνα με τις προτεραιότητες των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Επικεντρώνονται επίσης στην αναβάθμιση και τον οικολογικό προσανατολισμό των υφιστάμενων υποδομών ώστε να συμβάλουν σε λύσεις έξυπνης κινητικότητας σύμφωνα με το πράσινο θεματολόγιο.

Τα κυριότερα εμβληματικά έργα που εγκρίθηκαν βάσει του WBIF στο πλαίσιο του ΟΕΣ επικεντρώνονται στα εξής: i) τον σιδηροδρομικό διάδρομο X μεταξύ Σερβίας και Βουλγαρίας· ii) τον Αυτοκινητόδρομο της Ειρήνης, που συνδέει το Κόσοβο και τη Σερβία· iii) τον αυτοκινητόδρομο του διαδρόμου Vc στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, ο οποίος συνδέει τη χώρα με την Αδριατική, την Ουγγαρία και την Κροατία· iv) τον Γαλάζιο Αυτοκινητόδρομο στην Αλβανία· v) τον αυτοκινητόδρομο του διαδρόμου VIII στη Βόρεια Μακεδονία· και vi) άλλες διασυνδέσεις και παρακάμψεις αυτοκινητοδρόμων και σιδηροδρόμων στην περιοχή.

Τα έργα αυτά συμπληρώνουν τις επενδύσεις στη συνδεσιμότητα που εγκρίθηκαν τα προηγούμενα έτη, αρκετά από τα οποία έχουν ολοκληρωθεί τους τελευταίους μήνες. Σε αυτά περιλαμβάνονται το τμήμα του αυτοκινητόδρομου Tarcin και η σήραγγα Ivan του διαδρόμου Vc στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη και το σιδηροδρομικό τμήμα Bar-Vrbnica του διαδρόμου IV στο Μαυροβούνιο.

Σε συντονισμό με τη Μόνιμη Γραμματεία της Συνθήκης για την ίδρυση Κοινότητας Μεταφορών, η περιοχή συνεχίζει επίσης τα μεταρρυθμιστικά της μέτρα με την εφαρμογή πέντε τομεακών σχεδίων δράσης (σιδηροδρομικές και οδικές μεταφορές, οδική ασφάλεια,

⁴ [COM\(2020\) 641 final](#).

διευκόλυνση των μεταφορών, πλωτές μεταφορές και πολυτροπικότητα) και της στρατηγικής για βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα για τα Δυτικά Βαλκάνια. Το πενταετές κυλιόμενο πρόγραμμα εργασίας που εγκρίθηκε από τους έξι εταίρους χρησιμεύει ως πρόσθετο εργαλείο σχεδιασμού για τις μεταρρυθμίσεις και τις υποδομές στις οποίες η περιοχή πρέπει να δώσει προτεραιότητα κατά τα επόμενα έτη.

Η εφαρμογή αυτών των σχεδίων δράσης και ο εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων υποδομών υποστηρίζονται μέσω του προγράμματος ασφαλών και βιώσιμων μεταφορών ύψους 80 εκατ. EUR που εγκρίθηκε από το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIF τον Ιούνιο του 2023. Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτεί λύσεις έξυπνης και βιώσιμης κινητικότητας μέσω της απανθρακοποίησης και της ψηφιοποίησης.

Μετά την επιτυχή δημιουργία των «πράσινων λωρίδων» στην περιοχή κατά την πανδημία COVID-19, θεσπίζονται επίσης παρόμοιες πράσινες και γαλάζιες λωρίδες (για τις θαλάσσιες διελεύσεις) μεταξύ των Δυτικών Βαλκανίων και των χωρών της ΕΕ στο πλαίσιο των μέτρων διευκόλυνσης των μεταφορών. Επί του παρόντος εφαρμόζονται πιλοτικά με την Ελλάδα, την Ιταλία και την Κροατία, ενώ βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση λωρίδες στα σύνορα Σερβίας-Ουγγαρίας.

Τέλος, στο πλαίσιο της πρότασης αναθεώρησης του κανονισμού για το διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών (ΔΕΔ-Μ), έχει δημιουργηθεί διάδρομος Δυτικών Βαλκανίων ο οποίος περιλαμβάνεται στο συνολικό δίκτυο και εν μέρει στο κεντρικό δίκτυο. Αυτό καταδεικνύει τη δέσμευση της ΕΕ για συνδεσιμότητα στην περιοχή, η οποία θεωρείται αναπόσπαστο μέρος του δικτύου μεταφορών της ΕΕ.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή για βιώσιμες μεταφορές στο πλαίσιο του ΟΕΣ, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής 1,74 δισ. EUR βάσει του WBIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 5,7 δισ. EUR από άλλες πηγές.

Τα εμβληματικά έργα στον τομέα της **μετάβασης σε καθαρές μορφές ενέργειας και της συνδεσιμότητας** επικεντρώνονται στις επενδύσεις σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στο «κύμα ανακαινίσεων» σχετικά με την ενεργειακή απόδοση και στη διευκόλυνση της μετάβασης από τον άνθρακα. Υποστηρίζονται επίσης η ενεργειακή ασφάλεια και η διαφοροποίηση του εφοδιασμού.

Τον Οκτώβριο του 2022, η Επιτροπή ανακοίνωσε δέσμη μέτρων ενεργειακής στήριξης ύψους 1 δισ. EUR για την περιοχή. Το ήμισυ του ποσού αφορά στοχευμένη στήριξη σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και επιχειρήσεις, ενώ το υπόλοιπο ήμισυ αφορά την επιτάχυνση της ενεργειακής μετάβασης, ιδίως μέσω επενδύσεων σε μέτρα ενεργειακής απόδοσης, τη διαφοροποίηση του εφοδιασμού και την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Το μεγαλύτερο μέρος της άμεσης στήριξης εκταμιεύθηκε στις αρχές του 2023, ενώ η ιεράρχηση και η έγκριση των επενδύσεων πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια του 2023.

Το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIF έχει μέχρι στιγμής εγκρίνει 18 επενδυτικά έργα στο πλαίσιο του ΟΕΣ που επικεντρώνονται στην κατασκευή ηλιακών/φωτοβολταϊκών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής (π.χ. στην Αλβανία, το Κόσοβο και τη Βόρεια Μακεδονία) και αιολικών πάρκων (π.χ. στη Σερβία), την αποκατάσταση υδροηλεκτρικών σταθμών (π.χ. στην Αλβανία, τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, τη Βόρεια Μακεδονία και τη Σερβία), το δίκτυο μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας (π.χ. διαβαλκανικός διάδρομος ηλεκτρικής ενέργειας) και την ενεργειακή απόδοση. Η ΕΕ στηρίζει και χρηματοδοτεί επίσης επενδύσεις σε γραμμές διασύνδεσης αερίου για τη διασφάλιση καλύτερης διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας.

Για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ενεργειακής απόδοσης και για τη στήριξη της προόδου στην ανακαίνιση δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων, η Επιτροπή

αναπλήρωσε το περιφερειακό πρόγραμμα ενεργειακής απόδοσης με 100 εκατ. EUR μέσω συμφωνίας συνεισφοράς που υπεγράφη τον Δεκέμβριο του 2022. Χρηματοδότηση ύψους 45 εκατ. EUR για ειδικό μηχανισμό εγγυήσεων που αφορά έργα τα οποία σχετίζονται κυρίως με την ενεργειακή απόδοση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έλαβε θετική γνώμη από το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIF τον Απρίλιο του 2022 και βρίσκεται επί του παρόντος υπό διαπραγμάτευση.

Τον Δεκέμβριο του 2022, τα Δυτικά Βαλκάνια ενέκριναν στόχους για την ενέργεια και το κλίμα για το 2030 στο πλαίσιο της Συνθήκης για την ίδρυση της Ενεργειακής Κοινότητας. Σε αυτή τη βάση, αναπτύσσουν επί του παρόντος τα αντίστοιχα εθνικά τους σχέδια για την ενέργεια και το κλίμα, τα οποία καθορίζουν τα βήματα για την επίτευξη αυτών των στόχων. Η Επιτροπή και η Ενεργειακή Κοινότητα συνεργάζονται επίσης με τα Δυτικά Βαλκάνια για την ανάπτυξη ενός περιφερειακού συστήματος εμπορίας εκπομπών στο πλαίσιο της διαδικασίας προσχώρησής τους.

Η μετάβαση από τον άνθρακα στην περιοχή, το μεγαλύτερο μέρος της οποίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα ορυκτά καύσιμα, θα αποτελέσει μείζονα κοινωνικοοικονομική πρόκληση. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή στηρίζει την πλατφόρμα συνεργασίας για τις περιφέρειες εξόρυξης άνθρακα σε μετάβαση στα Δυτικά Βαλκάνια και την Ουκρανία, η οποία αναπαράγει παρόμοια πρωτοβουλία της ΕΕ. Έχει ήδη πραγματοποιηθεί σειρά διμερών ανταλλαγών με τις περιφέρειες της ΕΕ, ενώ έχουν προγραμματιστεί περισσότερες.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή στο πλαίσιο του ΟΕΣ για τις καθαρές μορφές ενέργειας, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής 617 εκατ. EUR βάσει του WBIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 1,3 δισ. EUR από άλλες πηγές.

Επιπλέον, το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIF εξέδωσε θετική γνώμη σχετικά με την παροχή έξι εγγυήσεων ανοικτής πρόσβασης που αναμένεται να δημιουργήσουν σημαντικές επενδύσεις σε ενεργειακές υποδομές, στην ενεργειακή απόδοση και στην ενεργειακή μετάβαση. Οι συμβάσεις βρίσκονται επί του παρόντος υπό διαπραγμάτευση.

Οι προτεραιότητες του ΟΕΣ για τις μεταφορές και την ενέργεια συμπληρώνουν τις προσπάθειες στον τομέα του **περιβάλλοντος και της κλιματικής αλλαγής**. Από κοινού, συμβάλλουν στην εφαρμογή του πράσινου θεματολογίου για τα Δυτικά Βαλκάνια, το οποίο θεσπίστηκε με το ΟΕΣ και εγκρίθηκε από τους ηγέτες των Δυτικών Βαλκανίων μέσω της δήλωσης της Σόφιας τον Νοέμβριο του 2020. Το αποτελούμενο από πέντε πυλώνες θεματολόγιο βασίζεται σε κανονιστικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις στην περιοχή με στόχο την ευθυγράμμιση της με τις φιλοδοξίες της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, ιδίως στους τομείς της ενεργειακής μετάβασης, της πρόληψης της ρύπανσης, της κυκλικής οικονομίας, της προστασίας της βιοποικιλότητας και της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων. Η εφαρμογή του θεματολογίου προωθείται από τα εμβληματικά έργα του ΟΕΣ που σχετίζονται με τις βιώσιμες μεταφορές, την ενεργειακή μετάβαση και τη διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων.

Η περιοχή εφαρμόζει λεπτομερές σχέδιο δράσης για το θεματολόγιο, το οποίο εγκρίθηκε από τους ηγέτες στη σύνοδο κορυφής του Brdo τον Οκτώβριο του 2021. Ενώ το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας διατηρεί καθοριστικό ρόλο στον συντονισμό των περιφερειακών πρωτοβουλιών στο πλαίσιο του πράσινου θεματολογίου, η Επιτροπή σύναψε ένα πρόγραμμα EU4Green ύψους 11 εκατ. EUR με τον Οργανισμό Περιβάλλοντος της Αυστρίας για να βοηθήσει κάθε εταίρο να εργαστεί για τις δικές του στρατηγικές και μεταρρυθμίσεις.

Εκτός από τα προαναφερθέντα έργα στους τομείς της ενέργειας και των μεταφορών, οι επενδύσεις με τη στήριξη της ΕΕ υπέρ του πράσινου θεματολογίου επικεντρώνονται στη διαχείριση αποβλήτων και λυμάτων, την κυκλική οικονομία, την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη γεωργία. Στο πλαίσιο της εμβληματικής πρωτοβουλίας 7, το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIIF και η Επιτροπή έχουν μέχρι στιγμής εγκρίνει χρηματοδότηση για επτά επενδυτικά έργα διαχείρισης υδάτων και λυμάτων και στις έξι χώρες-εταίρους (μεταξύ άλλων στις πρωτεύουσες Ποντγκόριτσα, Σκόπια, Βελιγράδι και Σεράγεβο) και τρία προγράμματα για τη στήριξη της διαχείρισης αποβλήτων (στην Αλβανία, τη Βόρεια Μακεδονία και τη Σερβία). Υπάρχει επίσης μια σειρά διμερών προγραμμάτων για τη βιοποικιλότητα και την προστασία του περιβάλλοντος συγκεκριμένων περιοχών (π.χ. λίμνες Πρέσπες). Υφίσταται επίσης ένα περιφερειακό πρόγραμμα για την καταπολέμηση της ρύπανσης στις πόλεις με τη στήριξη του συμφώνου των δημάρχων για το κλίμα και την ενέργεια, το οποίο βοηθά τις πόλεις να αναπτύξουν σχέδια και να υλοποιήσουν πιλοτικά έργα στον τομέα αυτό.

Η πράσινη μετάβαση στον αγροδιατροφικό τομέα υλοποιείται σε μεγάλο βαθμό μέσω του IPARD. Μέχρι στιγμής έχει δεσμευτεί ποσό ύψους 152 εκατ. EUR στο πλαίσιο του ΟΕΣ για τη στήριξη του εκσυγχρονισμού της βιώσιμης παραγωγής τροφίμων.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή για την προστασία του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή στο πλαίσιο του ΟΕΣ, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής 633 εκατ. EUR βάσει του WBIIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ και του IPARD. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 685 εκατ. EUR από άλλες πηγές.

Επιπλέον, το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIIF εξέδωσε θετική γνώμη σχετικά με την παροχή τεσσάρων εγγυήσεων ανοικτής πρόσβασης σχετικά με την πράσινη μετάβαση, που στοχεύουν στη βιώσιμη μετάβαση των πόλεων, τις καταβόθρες άνθρακα και τα πράσινα ομόλογα. Οι συμβάσεις καταρτίζονται με σκοπό την υπογραφή τους το 2023.

Το ΟΕΣ στηρίζει επίσης την περιοχή στον **ψηφιακό μετασχηματισμό** της μέσω τεχνικής βοήθειας και επενδύσεων. Επικεντρώνεται στις κανονιστικές μεταρρυθμίσεις που ευνοούν την ανάπτυξη αγοράς ψηφιακών υπηρεσιών και στην προώθηση των επενδύσεων σε καινοτόμες ψηφιακές λύσεις και ψηφιακές υποδομές. Μέχρι στιγμής έχουν εγκριθεί δύο έργα βάσει του WBIIF, τα οποία αφορούν τα ευρυζωνικά δίκτυα στη Σερβία και τα εργαστήρια ΤΠΕ στην Αλβανία.

Όσον αφορά τη μεταρρύθμιση του νομικού πλαισίου, η Επιτροπή διατηρεί ετήσιο διάλογο επί κανονιστικών θεμάτων με την περιοχή σχετικά με την ψηφιακή πολιτική και στηρίζει τις τακτικές ψηφιακές συνόδους κορυφής υψηλού επιπέδου των Δυτικών Βαλκανίων. Κατά τον διάλογο στις 30 Ιουνίου 2023, η Αλβανία, το Μαυροβούνιο, η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία υπέγραψαν συμφωνίες σύνδεσης με το πρόγραμμα «Ψηφιακή Ευρώπη» (DIGITAL). Η συμμετοχή στο πρόγραμμα DIGITAL θα επιτρέψει στις χώρες να συμμετάσχουν στο δίκτυο ευρωπαϊκών κόμβων ψηφιακής καινοτομίας που στηρίζουν τις εταιρείες και τον δημόσιο τομέα στην πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Οι έξι χώρες υπέγραψαν τη διακήρυξη για το μέλλον του διαδικτύου το 2022, η οποία καθορίζει το όραμα και τις αρχές ενός αξιόπιστου διαδικτύου. Η περιοχή συμμετέχει επίσης πλήρως στις εργασίες του Φορέα Ευρωπαϊκών Ρυθμιστικών Αρχών για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες.

Η Επιτροπή, από κοινού με το Συμβούλιο Περιφερειακής Συνεργασίας, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διασφάλιση της περιφερειακής συμφωνίας περιαγωγής, η οποία θέσπισε ένα σύστημα περιαγωγής με χρέωση εσωτερικού στην περιοχή την 1η Ιουλίου 2021. Η πρώτη εθελοντική μείωση των τελών περιαγωγής δεδομένων από τους κορυφαίους φορείς

τηλεπικοινωνιών της ΕΕ και των Δυτικών Βαλκανίων τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2023. Οι φορείς συμφώνησαν επίσης σε ένα σχέδιο για περαιτέρω μειώσεις κατά τα επόμενα έτη, με σκοπό την προσέγγιση των τιμών με το σύστημα περιαγωγής με χρέωση εσωτερικού έως το 2028.

Παράλληλα, η ΕΕ προωθεί την ανάπτυξη νέων ψηφιακών λύσεων για διάφορες πτυχές των οικονομιών των Δυτικών Βαλκανίων, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, της ενέργειας, της εφοδιαστικής, της δημόσιας διοίκησης και του εμπορίου. Μια σημαντική πρωτοβουλία για την προώθηση των λύσεων αυτών είναι ο ετήσιος διαγωνισμός Balkathon, ο οποίος βραβεύει καινοτόμα έργα ψηφιακής μετάβασης.

Ένα περιφερειακό πρόγραμμα, το EU4Digital, βρίσκεται στο στάδιο της προετοιμασίας. Έχει προϋπολογισμό 15 εκατ. EUR και προβλέπεται να υλοποιηθεί σε 3 έτη. Το πρόγραμμα έχει ως στόχο να συμπληρώσει τις εν εξελίξει εργασίες στο πλαίσιο του περιφερειακού ψηφιακού χώρου της κοινής περιφερειακής αγοράς, ο οποίος βασίζεται στους στόχους του ψηφιακού θεματολογίου για τα Δυτικά Βαλκάνια.

Η κυβερνοασφάλεια παραμένει σημαντικό στοιχείο του ΟΕΣ. Ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση των αναγκών στον τομέα της κυβερνοασφάλειας για την περιοχή και πραγματοποιείται σειρά εκδηλώσεων τεχνικής βοήθειας στο πλαίσιο του μέσου τεχνικής βοήθειας και ανταλλαγής πληροφοριών (TAIEX), με σκοπό την ανάπτυξη ετοιμότητας για κυβερνοπεριστάτικα.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή για την ψηφιακή μετάβαση στο πλαίσιο του ΟΕΣ, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής πάνω από 50 εκατ. EUR βάσει του WBIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 240 εκατ. EUR από άλλες πηγές.

Επιπλέον, το επιχειρησιακό συμβούλιο του WBIF ενέκρινε την παροχή μίας εγγύησης ανοικτής πρόσβασης στον τομέα αυτό: την πλατφόρμα ψηφιακού μετασχηματισμού.

Η στήριξη του ιδιωτικού τομέα επικεντρώνεται στη στοχευμένη χρηματοδότηση μέσω ειδικών μηχανισμών εγγυήσεων για μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) ώστε να ξεκινήσουν, να καινοτομήσουν και να καταστούν ανταγωνιστικές. Παρόμοια στήριξη παρέχεται επίσης στις γεωργικές επιχειρήσεις του αγροτικού τομέα μέσω του IPARD.

Πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη και τη μεγέθυνση του ιδιωτικού τομέα, ιδίως για τις πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΠΜΜΜΕ). Αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο του διαλόγου οικονομικής πολιτικής που διεξάγεται ετησίως με τους εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων μέσω των προγραμμάτων οικονομικών μεταρρυθμίσεων και των συνακόλουθων συστάσεων οικονομικής πολιτικής, οι οποίες ευθυγραμμίζονται με τις προτεραιότητες του ΟΕΣ.

Η στήριξη του ιδιωτικού τομέα, ιδίως με στόχο την προώθηση της καινοτομίας και την ενίσχυση της διττής πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, παρέχεται επί του παρόντος μέσω έξι ειδικών συνδυαστικών προγραμμάτων του ιδιωτικού τομέα: SMEs Go Green (Πράσινες ΜΜΕ), Climate Programme (Πρόγραμμα για το κλίμα), Green Finance for Inclusion (Πράσινη χρηματοδότηση για την ένταξη), Sustainable Access to Finance for Entrepreneurship (Βιώσιμη πρόσβαση σε χρηματοδότηση για την επιχειρηματικότητα), Go Digital (Ψηφιακή μετάβαση) και Green for Growth (Πράσινη ανάπτυξη), όσον αφορά την προώθηση του πράσινου δανεισμού.

Η Επιτροπή στηρίζει επίσης το Επενδυτικό Φόρουμ Επιμελητηρίων των έξι κρατών των Δυτικών Βαλκανίων για την προώθηση των οικονομικών συμφερόντων των Δυτικών Βαλκανίων και πέραν αυτών. Ειδικότερα, χρηματοδοτεί το περιφερειακό πρόγραμμα

ανάπτυξης για προμηθευτές, το οποίο έχει ως στόχο να συμβάλει στη δημιουργία δεσμών/ευκαιριών για τους εγχώριους προμηθευτές.

Τέλος, η Επιτροπή δρομολόγησε σειρά πρωτοβουλιών στο πλαίσιο της εγγύησης για τα Δυτικά Βαλκάνια ως μέρος του ευρύτερου ETBA+. Αυτό περιλαμβάνει την παροχή 10 καθεστώτων εγγυήσεων για τη γενική χρηματοδότηση της ανάπτυξης των ΜΜΕ και ενός μηχανισμού επιμερισμού των γεωργικών κινδύνων, καθώς και την προώθηση της χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης και της διττής μετάβασης. Οι συμβάσεις βρίσκονται επί του παρόντος στο στάδιο της ανάθεσης.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή για την ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στο πλαίσιο του ΟΕΣ, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής 341 εκατ. EUR βάσει του WBIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 2,1 δισ. EUR από άλλες πηγές.

Ο έκτος τομέας προτεραιότητας που υποστηρίζεται από το ΟΕΣ είναι η **ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου και της καινοτομίας**, συμπεριλαμβανομένων της νεολαίας, της εκπαίδευσης και της υιοθέτησης της καινοτομίας. Τον Ιούλιο του 2021, οι υπουργοί της περιοχής ενέκριναν δήλωση με την οποία δεσμεύονται ότι οι χώρες τους τηρούν τις αρχές του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων και υλοποιούν την εμβληματική πρωτοβουλία «Εγγυήσεις για τη νεολαία» του ΟΕΣ. Τον Οκτώβριο του 2021, η σύνοδος κορυφής ΕΕ–Δυτικών Βαλκανίων εγκαινίασε ολοκληρωμένο θεματολόγιο για την καινοτομία, την έρευνα, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό (θεματολόγιο καινοτομίας).

Οι Εγγυήσεις για τη νεολαία αποτελούν πρόγραμμα ενεργοποίησης που διασφαλίζει ότι οι νέοι στα Δυτικά Βαλκάνια λαμβάνουν ποιοτική προσφορά απασχόλησης, συνεχή εκπαίδευση, μαθητεία και κατάρτιση εντός ορισμένου χρονικού διαστήματος αφότου καθίστανται άνεργοι ή εξέρχονται από την επίσημη εκπαίδευση. Το πρόγραμμα απαιτεί μεταρρυθμίσεις και ανάπτυξη ικανοτήτων στους τομείς της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης, της απασχόλησης, των υπηρεσιών εργασίας και της κοινωνικής προστασίας. Όλοι οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων, εκτός από τη Βοσνία και Ερζεγοβίνη (όπου οι εργασίες βρίσκονται σε εξέλιξη), έχουν εγκρίνει εθνικά σχέδια εφαρμογής των Εγγυήσεων για τη νεολαία και έχουν θεσπίσει μηχανισμούς συντονισμού, ενώ ορισμένοι εταίροι έχουν ήδη αρχίσει την πιλοτική εφαρμογή τους.

Από τα τέλη του 2022, ο μηχανισμός τεχνικής βοήθειας μεταξύ ομοτίμων της ΕΕ, SOCIEUX+, είναι διαθέσιμος στα Δυτικά Βαλκάνια. Ειδικεύεται στην απασχόληση, την εργασία και την κοινωνική προστασία και παρέχει βραχυπρόθεσμη βοήθεια σε εθνικούς και τοπικούς φορείς των χωρών εταίρων που δραστηριοποιούνται στους επιλέξιμους τομείς. Επί του παρόντος βρίσκονται σε εξέλιξη 26 δράσεις στα Δυτικά Βαλκάνια, οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την κοινωνική προστασία, την εργασία και την απασχόληση.

Το θεματολόγιο των Δυτικών Βαλκανίων για την καινοτομία, την έρευνα, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τη νεολαία και τον αθλητισμό εξακολουθεί να θέτει τα Δυτικά Βαλκάνια σε σταθερή πορεία προς τη στενότερη συνεργασία στους εν λόγω τομείς πολιτικής. Πολυάριθμες προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων έχουν ενισχύσει καίριους τομείς, όπως η στήριξη για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η βιομηχανική συνεργασία και η έξυπνη μεταποίηση, η ενίσχυση των οικοσυστημάτων καινοτομίας, η κατάρτιση του ιατρικού προσωπικού, η ψηφιοποίηση και η κυβερνοασφάλεια.

Το κύριο μέσο υλοποίησης του θεματολογίου καινοτομίας είναι το πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη», στο οποίο συμμετέχουν πλέον και οι έξι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων. Η

περιοχή έχει επίσης πρόσβαση στον μηχανισμό υποστήριξης πολιτικής για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη και έχει αυξήσει τη δραστηριοποίηση και τη συμμετοχή της σε ερευνητικές πρωτοβουλίες της ΕΕ, όπως η ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της επιστήμης και της τεχνολογίας (COST) και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για τον Συντονισμό της Έρευνας (EUREKA). Η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία συνδέονται με το Erasmus+, ενώ οι άλλοι τέσσερις εταίροι επωφελούνται από τη στήριξη της διεθνούς διάστασης του προγράμματος Erasmus+. Από το 2023, η πρωτοβουλία για τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στο πλαίσιο του Erasmus+ είναι ανοικτή στη συμμετοχή όλων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τα Δυτικά Βαλκάνια ως πλήρων εταίρων. Η πρωτοβουλία αυτή προωθεί διακρατικές συμμαχίες μεταξύ ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με σκοπό την ανάπτυξη μακροπρόθεσμης διαρθρωτικής και στρατηγικής συνεργασίας, τη δημιουργία των πανεπιστημίων του μέλλοντος και την προώθηση των ευρωπαϊκών αξιών και της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων συμμετέχουν επίσης πλήρως στις πρωτοβουλίες της ΕΕ στον τομέα του πολιτισμού, συμπεριλαμβανομένου του προγράμματος «Δημιουργική Ευρώπη» και της πρωτοβουλίας για το Νέο Ευρωπαϊκό Μπάουχαους. Η πρωτοβουλία αυτή προωθεί την καινοτομία, τη βιωσιμότητα, την ένταξη και την αισθητική σε έργα υποδομής και άλλα έργα και συνδέεται ιδιαίτερα με την υλοποίηση του πράσινου θεματολογίου.

Η συνδρομή της ΕΕ στον τομέα αυτό περιλαμβάνει επίσης στενή συνεργασία με τα Δυτικά Βαλκάνια στον τομέα της υγείας. Η περιοχή εξακολουθεί να συνδέεται με το έργο της επιτροπής υγειονομικής ασφάλειας της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων και έχει πρόσβαση στην κοινή προμήθεια ιατρικών εφοδίων. Η ΕΕ χρηματοδοτεί ένα έργο ανθεκτικότητας στις κρίσεις στον τομέα της υγείας στα Δυτικά Βαλκάνια και ένα επενδυτικό έργο για την επέκταση του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Παίδων στο Βελιγράδι.

Όσον αφορά τη χρηματοδοτική συνδρομή για την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου στο πλαίσιο του ΟΕΣ, έχουν εγκριθεί μέχρι στιγμής 368 εκατ. EUR βάσει του WBIIF και έχουν δεσμευτεί στο πλαίσιο διμερών και πολυκρατικών προγραμμάτων του ΜΠΒ. Αυτό αναμένεται να μοχλεύσει επιπλέον 477 εκατ. EUR από άλλες πηγές.

Οι έξι προτεραιότητες του ΟΕΣ στηρίζονται —και ο αντίκτυπός τους ενισχύεται— από τη δέσμευση της περιοχής (και τη στήριξη της ΕΕ) για τη δημιουργία κοινής περιφερειακής αγοράς στα Δυτικά Βαλκάνια, με βάση τις τέσσερις ελευθερίες που αφορούν την κυκλοφορία. Ένα σημαντικό επίτευγμα στα τέλη του 2022 ήταν η σύναψη τριών συμφωνιών για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων στην περιοχή. Η επιτυχής εφαρμογή τους θα διευκολύνει τα ταξίδια και την αναγνώριση των τίτλων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ορισμένων επαγγελματικών προσόντων. Η ΕΕ στηρίζει την ανάπτυξη της κοινής αγοράς μέσω του Συμβουλίου Περιφερειακής Συνεργασίας και της Συμφωνίας Ελεύθερων Συναλλαγών της Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA).

Τέλος, η επιτυχία του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου εξαρτάται από την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών από όλους τους εταίρους όσον αφορά το κράτος δικαίου, τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και των επενδύσεων, καθώς και την προώθηση επαγγελματικής και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης.

Παράρτημα 3. Εφαρμογή του οικονομικού και επενδυτικού σχεδίου (ΟΕΣ) — επισκόπηση για την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία

Το 2021, η ΕΕ και οι πέντε ανατολικοί εταίροι της δρομολόγησαν ένα **οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο (ΟΕΣ) για την Ανατολική Εταιρική Σχέση**⁵. Στόχος του είναι να στηρίξει την οικονομική ανάκαμψη μετά από 2 χρόνια μιας κοινωνικά και οικονομικά καταστροφικής κρίσης στον τομέα της υγείας. Το σχέδιο αποσκοπεί επίσης στην επίτευξη του πράσινου και του ψηφιακού μετασχηματισμού που απαιτείται για την οικοδόμηση καινοτόμων, περιβαλλοντικά βιώσιμων, κοινωνικά συμπεριληπτικών και ανθεκτικών οικονομιών.

Από την έναρξη του απρόκλητου επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας, το ΟΕΣ έχει αποκτήσει μια εντελώς νέα κοινωνικοοικονομική και πολιτική σημασία. Έχει καταστεί αναπόσπαστο μέρος της αντίδρασης της ΕΕ στις επιπτώσεις του πολέμου κατά της Ουκρανίας, με την παροχή ρευστότητας και την κινητοποίηση των επενδύσεων που απαιτούνται για να βοηθηθεί η οικονομία της Ουκρανίας —και της Μολδαβίας— να επιβιώσει. Το ΟΕΣ αποτελεί επίσης μέρος της στήριξης της ΕΕ για την ενσωμάτωση αυτών των δύο χωρών —καθώς και της Γεωργίας— στην οικονομία και στις αγορές ενέργειας, ψηφιακής τεχνολογίας και μεταφορών της ΕΕ. Αποτελεί καίριο μηχανισμό για τη διευκόλυνση των ενταξιακών προσπαθειών τους και την αξιοποίηση των οφελών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Φιλοδοξία του σχεδίου είναι να κινητοποιήσει επενδύσεις ύψους έως και 17 δισ. EUR στην περιοχή την περίοδο 2021-2027 με τη μόχλευση 2,3 δισ. EUR από επιχορηγήσεις και εγγυήσεις της ΕΕ. Τα συνοδευτικά μέτρα πολιτικής και η τεχνική υποστήριξη αποτελούν επίσης μέρος της εφαρμογής του ΟΕΣ.

Τον Σεπτέμβριο του 2023, είχε κινητοποιηθεί συνολικό ποσό ύψους 6,2 δισ. EUR μέσω διμερών και περιφερειακών επιχορηγήσεων, συνδυαστικών πράξεων και εγγυήσεων για τη στήριξη των προτεραιοτήτων του ΟΕΣ στην Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία. Τμήμα 3,5 δισ. EUR από το ποσό αυτό προορίζεται για τη στήριξη της υλοποίησης εμβληματικών έργων ανά χώρα. Ο αριθμός των επενδύσεων που έχουν κινητοποιηθεί μέχρι στιγμής στο πλαίσιο του ΟΕΣ αντιπροσωπεύει το 40 % του ποσού-στόχου των 17 δισ. EUR για επενδύσεις που πρέπει να κινητοποιηθούν. Κατά το πρώτο εξάμηνο του 2023, οι επενδύσεις που κινητοποιήθηκαν χάρη στο σχέδιο αυξήθηκαν με ταχείς ρυθμούς. Με τη σύναψη νέων συμφωνιών εγγύησης με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα-εταίρους στο πλαίσιο του μέσου ETBA+, η εφαρμογή του σχεδίου αναμένεται να επιταχυνθεί περαιτέρω.

Βιώσιμες μεταφορές

Η βιώσιμη συνδεσιμότητα των μεταφορών αποτελεί καίρια προτεραιότητα στην περιοχή από τότε που δρομολογήθηκε η Ανατολική Εταιρική Σχέση το 2009. Τον Δεκέμβριο του 2021, η ΕΕ και οι ανατολικοί εταίροι της ανανέωσαν τη δέσμευσή τους για την ενίσχυση των κεντρικών μεταφορικών συνδέσεων, με έμφαση στο διευρυμένο ενδεικτικό κεντρικό δίκτυο ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των συνδέσεων στον Εύξεινο Πόντο. Οι βελτιώσεις σε καίριες αεροπορικές, οδικές, σιδηροδρομικές, θαλάσσιες και εσωτερικές πλωτές συνδέσεις έχουν τεράστιο δυναμικό για την τόνωση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, της ολοκλήρωσης της αγοράς και του διασυνοριακού εμπορίου στην περιοχή και μεταξύ της περιοχής και της ΕΕ. Από το 2021 έχουν κινητοποιηθεί 1,2 δισ. EUR για τη στήριξη της συνδεσιμότητας των μεταφορών.

⁵ [SWD\(2021\) 186 final](#).

Στην Ουκρανία και τη Μολδαβία, η ΕΕ τηρεί τη δέσμευσή της να στηρίζει την υλοποίηση της **πρωτοβουλίας για τις λωρίδες αλληλεγγύης** ΕΕ-Ουκρανίας. Οι λωρίδες αλληλεγγύης αποτελούν άξονες μεταφορών προτεραιότητας που συνδέουν την Ουκρανία και τη Μολδαβία με την ΕΕ. Αποτελούν την κύρια οδό για το εμπόριο βασικών αγαθών από και προς την Ουκρανία και έχουν καταστεί σανίδα σωτηρίας για την οικονομία της χώρας. Η Επιτροπή συνεργάζεται με τα κράτη μέλη της ΕΕ, την Ουκρανία, τη Μολδαβία, διεθνείς εταίρους και εταιρείες, καθώς και με μεταφορείς για την επέκταση και τη βελτίωση της λειτουργίας των λωρίδων αλληλεγγύης. Η Επιτροπή επικεντρώνεται στη μείωση του κόστους μεταφορών και εφοδιαστικής κατά μήκος των λωρίδων αλληλεγγύης μέσω εξορθολογισμένων διαδικασιών, αναβάθμισης των υποδομών και αξιοποίησης του πλήρους δυναμικού όλων των διαδρομών. Στο πλαίσιο αυτό, εννέα έργα του μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη», με συνολική στήριξη της ΕΕ ύψους σχεδόν 250 εκατ. EUR, θα αναβαθμίσουν τα σιδηροδρομικά και οδικά διασυνοριακά σημεία μεταξύ γειτονικών κρατών μελών της ΕΕ (Ουγγαρία, Πολωνία, Ρουμανία και Σλοβακία), αφενός, και της Ουκρανίας και της Μολδαβίας, αφετέρου.

Το 2022, η Επιτροπή συνεργάστηκε με τις αρχές της Μολδαβίας, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ) και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) για τη στήριξη της αποκατάστασης του σιδηροδρομικού άξονα **Βορρά-Νότου**. Κύριος στόχος είναι η βελτίωση της χωρητικότητας του σιδηροδρομικού δικτύου της Μολδαβίας που καλύπτει περίπου 128 χλμ. στον διάδρομο Vălcineț-Ocnița-Ungheni-Chișinău-Căinari, ιδίως όσον αφορά τους κανόνες βάρους και την ταχύτητα κίνησης. Αυτό προστίθεται στις βραχυπρόθεσμες επενδύσεις που αποσκοπούν στην ταχεία αναβάθμιση του κύριου οδικού συνοριακού σημείου διέλευσης μεταξύ Ουκρανίας και Σλοβακίας και στην αγορά εξοπλισμού, όπως σαρωτών και γεννητριών, για συνοριακά σημεία διέλευσης προτεραιότητας μεταξύ Ουκρανίας και κρατών μελών της ΕΕ. Η Επιτροπή κινητοποίησε 20 εκατ. EUR σε επιχορηγήσεις στο πλαίσιο του μέσου εξωτερικής πολιτικής, παράλληλα με δάνειο ύψους 12 εκατ. EUR από την ΕΤΑΑ.

Στη Γεωργία, η ΕΕ και η ΕΤΕπ συνέχισαν να επενδύουν στον **αυτοκινητόδρομο Ανατολής-Δύσης** με έμφαση στα επικίνδυνα σημεία, που αποτελούν τμήματα του δρόμου όπου ο αριθμός των τροχαίων ατυχημάτων και των θανάτων είναι ιδιαίτερα υψηλός. Η ΕΕ και η ΕΤΕπ θα συνεχίσουν να στηρίζουν την ανάπτυξη αυτού του κρίσιμου διαδρόμου με συνολικό ποσό ύψους 446 εκατ. EUR (συμπεριλαμβανομένων 16,8 εκατ. EUR σε επιχορηγήσεις). Για τη στήριξη της εμβληματικής πρωτοβουλίας 2 στη Γεωργία, η ΕΕ δρομολόγησε επίσης ολοκληρωμένη μελέτη σκοπιμότητας για την αξιολόγηση της εμπορικής βιωσιμότητας πρόσθετων πορθμειακών γραμμών / γραμμών τροφοδοσίας για τη σύνδεση της Γεωργίας με τη Βουλγαρία μέσω του Εύξεινου Πόντου.

Τον Νοέμβριο του 2022, η Ουκρανία, η Μολδαβία και η Γεωργία συμμετείχαν ως παρατηρήτριες χώρες στα όργανα της **Κοινότητας Μεταφορών**. Αυτό θα αποφέρει απτά οφέλη στις χώρες όσον αφορά την **εφαρμογή του σχετικού κεκτημένου της ΕΕ στον τομέα των μεταφορών** και την ανάπτυξη του ενδεικτικού δικτύου ΔΕΔ-Μ στην επικράτειά τους, καθώς και την ανταλλαγή ορθών πρακτικών με τους περιφερειακούς εταίρους των Δυτικών Βαλκανίων και τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η Μόνιμη Γραμματεία της Συνθήκης για την ίδρυση Κοινότητας Μεταφορών (ΣΚΜ) έχει ήδη αρχίσει να συνεργάζεται με τις παρατηρήτριες χώρες σε διάφορα επίπεδα για την εισαγωγή τους στις εργασίες της Κοινότητας Μεταφορών, τη συμμετοχή τους στις εργασίες των τεχνικών επιτροπών της ΣΚΜ και την έναρξη των εργασιών σχετικά με ορισμένα από τα κύρια παραδοτέα της ΣΚΜ (όπως τα σχέδια δράσης για τις σιδηροδρομικές και οδικές μεταφορές, την οδική ασφάλεια, τη διευκόλυνση των μεταφορών, τις πλωτές μεταφορές και την πολυτροπικότητα).

Η Μολδαβία και η Ουκρανία συνδέθηκαν με τον μηχανισμό «Συνδέοντας την Ευρώπη» τον Μάιο και τον Ιούνιο του 2023, αντίστοιχα. Αυτό αναμένεται να οδηγήσει σε ενισχυμένη συνεργασία στον τομέα των μεταφορών και να στηρίξει την υλοποίηση του διευρυμένου ΔΕΔ-Μ.

Διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση

Από τη δρομολόγηση του ΟΕΣ, η ΕΕ έχει στηρίξει ενεργά τις προσπάθειες των ανατολικών εταίρων της για την επανεκκίνηση των οικονομιών τους μετά από δύο πολύ δύσκολα έτη απαγορεύσεων της κυκλοφορίας και διαταραχών του εμπορίου λόγω της COVID-19. Η ΕΕ έχει δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην αντιμετώπιση των χρηματοδοτικών αναγκών των ΠΜΜΕ, κινητοποιώντας 1,5 δισ. EUR σε πιστωτικές γραμμές και συμβουλευτικές υπηρεσίες για επιχειρήσεις ώστε να τις βοηθήσει να επανεκκινήσουν τη δραστηριότητά τους, να ανακτήσουν τα απολεσθέντα μερίδια αγοράς και να ψηφιοποιήσουν και να εκσυγχρονίσουν τις δραστηριότητές τους. Οι πιστωτικές γραμμές που υποστηρίζονται από την ΕΕ προσφέρουν καλύτερους όρους δανεισμού για τις ΠΜΜΕ, ιδίως προτείνοντας μεγαλύτερες ληκτότητες, μειωμένες απαιτήσεις εξασφάλισης, εξατομικευμένη τεχνική βοήθεια και επενδυτικά κίνητρα. Η ΕΕ, σε συνεργασία με την BGK, χορήγησε στην Ουκρανία εγγύηση ύψους 10 εκατ. EUR για να καταστεί δυνατή η ανανέωση της δανειοδότησης σε ΜΜΕ που δεν θα πληρούσαν τις προϋποθέσεις για νέα χρηματοδότηση λόγω των κινδύνων που συνδέονται με τον συνεχιζόμενο πόλεμο.

Διευκόλυνση του εμπορίου

Τον Οκτώβριο του 2022, η ΕΕ εγκαινίασε το **γραφείο υποστήριξης εμπορίου της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης**, το οποίο έχει ως στόχο να διευκολύνει την πρόσβαση των εταιρειών σε πληροφορίες σχετικές με το εμπόριο. Το γραφείο υποστήριξης είναι μια διαδικτυακή πύλη με λεπτομερή πρόσβαση σε πληροφορίες για την αγορά (ισχύοντες κανονισμοί για τις εξαγωγές και τις εισαγωγές, δασμολογικά και μη δασμολογικά μέτρα, δασμοί, φόροι, διαδικασίες κ.λπ.), στατιστικά στοιχεία για το εμπόριο και αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με το δυναμικό των εθνικών αγορών της ΕΕ και της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης. Σε κάθε χώρα πραγματοποιήθηκαν έρευνες για τα μη δασμολογικά μέτρα (κανονιστικά, διαδικαστικά) προκειμένου να εντοπιστούν τα εμπόδια στο εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών και να διατυπωθούν συστάσεις για την αντιμετώπισή τους.

Η υλοποίηση του έργου «**EU4Business: σύνδεση εταιρειών**» συνεχίστηκε το 2022 και στις αρχές του 2023. Το έργο αποσκοπεί στην προώθηση των εμπορικών σχέσεων και των επιχειρηματικών συμπράξεων στις ανατολικές χώρες-εταίρους μέσω της δημιουργίας γεφυρών μεταξύ των ΜΜΕ και των οργανισμών υποστήριξης επιχειρήσεων στην ΕΕ και των ομολόγων τους στην Ανατολική Εταιρική Σχέση. Αναπτύχθηκε ένα πρόγραμμα κινητικότητας που επιτρέπει τις ανταλλαγές μεταξύ ΜΜΕ και οργανισμών υποστήριξης επιχειρήσεων και από τις δύο περιοχές.

Βιώσιμη ενέργεια και απανθρακοποίηση των οικονομιών

Από την έναρξη του ΟΕΣ, έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος στον ζωτικής σημασίας τομέα της βιώσιμης ενέργειας, όπου έχουν ήδη κινητοποιηθεί επενδύσεις ύψους 1,6 δισ. EUR σε ολόκληρη την περιοχή της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης.

Το 2022, το πρόγραμμα EU4Energy συνέχισε να στηρίζει την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία στη δημιουργία των νομικών και κανονιστικών τους πλαισίων για την ενέργεια. Το πρόγραμμα βοήθησε επίσης τους ανατολικούς εταίρους να δημιουργήσουν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πιο οικολογικών ενεργειακών μειγμάτων. Το πρόγραμμα διαδραμάτισε κεντρικό ρόλο στην παροχή βοήθειας στην **Ουκρανία και τη Μολδαβία** κατά τη διαδικασία μετασυγχρονισμού του ευρωπαϊκού

δικτύου διαχειριστών συστημάτων μεταφοράς. Στήριξε επίσης την Ουκρανία στη συνεχιζόμενη ανασυγκρότηση του ενεργειακού της συστήματος, συμβάλλοντας στην ασφάλεια του εφοδιασμού στην περιοχή.

Συνεχίστηκε η συνεργασία με τον Διεθνή Οργανισμό Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (IRENA). Στόχος ήταν να προσδιοριστούν οι συνθήκες και τα εμπόδια στην ανάπτυξη και την ενσωμάτωση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις χώρες της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης.

Στην **Ουκρανία**, η υποστηριζόμενη από την ΕΕ εμβληματική πρωτοβουλία του Ταμείου Ενεργειακής Απόδοσης (TEA) (104 εκατ. EUR καλύπτονται από την ΕΕ) συνέχισε να υλοποιεί επιτυχώς το πρόγραμμά της για επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης σε πολυκατοικίες. Έως το τέλος Μαρτίου 2023, σχεδόν 80 000 νοικοκυριά συμμετείχαν στο TEA, ενώ 261 έργα είχαν ολοκληρωθεί πλήρως ή εν μέρει σε πολυκατοικίες (πάνω από το 80 % αυτών αφορούσε ριζικές ανακατασκευές). Το 2022, το TEA θέσπισε ένα νέο πρόγραμμα «αποκατάστασης», το οποίο στηρίζει τις ταχείες επισκευές οικιστικών κτιρίων που δεν έχουν υποστεί δομικές ζημιές από τον πόλεμο.

Στο πλαίσιο της Εταιρικής Σχέσης Ανατολικής Ευρώπης για την Ενεργειακή Απόδοση και το Περιβάλλον (E5P), η ΕΕ συγχρηματοδότησε διάφορα έργα υπό την καθοδήγηση της ETAA για την ενεργειακή απόδοση και την τηλεθέρμανση στην **Ουκρανία**. Τα έργα για την αποκατάσταση της τηλεθέρμανσης καλύπτουν τις πόλεις Ζιτόμιρ, Τερνόπιλ, Λβιβ, Λουτσκ και Τσερνίβτσι με συνολικό προϋπολογισμό περίπου 110 εκατ. EUR και δανειακή συνεισφορά της ETAA ύψους 48 εκατ. EUR. Τα έργα ενεργειακής απόδοσης για τα δημόσια κτίρια στο Ντνίπρο βρίσκονται σε εξέλιξη με προϋπολογισμό 39 εκατ. EUR, συμπεριλαμβανομένης δανειακής συνεισφοράς ύψους 20 εκατ. EUR από την ETAA. Ένα σημαντικό νέο πρόγραμμα για την ανακαίνιση δημόσιων κτιρίων στην Ουκρανία (έως 1 000 νοσοκομεία και σχολεία) δρομολογήθηκε τον Μάρτιο του 2023 από την ΕΤΕπ με επιχορηγήσεις από την ΕΕ και το πρόγραμμα E5P. Αυτό θα καλύπτει πλέον και πτυχές που δεν αφορούν την ενεργειακή απόδοση, όπως καταφύγια, καλύτερα μέτρα πυρασφάλειας και βελτιωμένη πρόσβαση για τα άτομα με αναπηρία. Ένας σημαντικός άξονας εργασίας, ο οποίος ξεκίνησε το 2022 και βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη, περιλαμβάνει δύο χρηματοδοτούμενα από την ΕΕ προγράμματα βοήθειας έκτακτης ανάγκης για τη στέγαση εσωτερικά εκτοπισθέντων.

Στη **Μολδαβία**, το πρόγραμμα ενεργειακής απόδοσης υπεγράφη το 2022 (χρηματοδοτείται από επιχορήγηση ύψους 15 εκατ. EUR και δύο δάνεια ύψους 30 εκατ. EUR από την ETAA και την ΕΤΕπ). Πρόκειται για την πρώτη πρωτοβουλία εθνικής κλίμακας για την ενεργειακή απόδοση στη Μολδαβία. Οι κύριες κατηγορίες κτιρίων που αφορά το πρόγραμμα είναι δημόσια κτίρια που ανήκουν στο κράτος και/ή στους δήμους. Η συνολική επένδυση εκτιμάται σε περίπου 94 εκατ. EUR. Το πρόγραμμα για την ενεργειακή απόδοση των δημόσιων κτιρίων στο Κισινάου, που χρηματοδοτείται στο πλαίσιο του προγράμματος E5P, εισήλθε στη δεύτερη φάση εφαρμογής του και αποσκοπεί στην ανακαίνιση 119 δημόσιων κτιρίων. Η φάση 1 της τηλεθέρμανσης της πόλης Balti (συνολικός προϋπολογισμός 11 εκατ. EUR, δάνειο της ETAA ύψους 7 εκατ. EUR) ολοκληρώθηκε και αρχίζει η φάση 2 (συνολικός προϋπολογισμός 18 εκατ. EUR, δάνειο της ETAA ύψους 14 εκατ. EUR).

Στη **Γεωργία**, ένα έργο αδελφοποίησης με τη ρυθμιστική επιτροπή ενέργειας, το οποίο υλοποιήθηκε από κοινοπραξία με επικεφαλής την Αυστρία και τη Γερμανία, ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2023. Κάλυψε δραστηριότητες για την προώθηση της ανάπτυξης της αγοράς ενέργειας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης του ρόλου της εθνικής ρυθμιστικής αρχής ενέργειας και ύδρευσης της Γεωργίας στη ρύθμιση της αγοράς, την ενσωμάτωση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την ενεργειακή απόδοση. Κατά την περίοδο 2021-2022,

χορηγήθηκε στη Μολδαβία στήριξη ύψους 135 εκατ. EUR ώστε να βοηθηθούν τα πλέον ευάλωτα τμήματα του πληθυσμού να αντιμετωπίσουν το αυξανόμενο ενεργειακό κόστος και να στηριχθούν η μακροπρόθεσμη κοινωνικοοικονομική ανάκαμψη, η ενεργειακή ασφάλεια και η ενεργειακή μετάβαση της χώρας. Το Ταμείο Ενεργειακής Στήριξης της **Ουκρανίας**, το οποίο τελεί υπό τη διαχείριση της Γραμματείας της Ενεργειακής Κοινότητας και υπό τη συμπροεδρία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, χρηματοδότησε την παράδοση προηγμένου εξοπλισμού αερίου αξίας σχεδόν 7,6 εκατ. EUR στον διαχειριστή του συστήματος μεταφοράς αερίου της Ουκρανίας για την αποκατάσταση εγκαταστάσεων που έχουν υποστεί ζημιές και εγκαταστάσεων σε απελευθερωμένα εδάφη.

Στη **Γεωργία**, στο πλαίσιο του E5P, υλοποιήθηκε έργο ενεργειακής απόδοσης για σχολεία σε ορεινές περιοχές (επιχορήγηση ύψους 2,6 εκατ. EUR). Η τράπεζα Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) και η ETAA εφαρμόζουν ένα παράλληλο πρόγραμμα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των δημόσιων κτιρίων, το οποίο υποστηρίζεται από επιχορήγηση ύψους 13 εκατ. EUR από την ΕΕ.

Το **Κέντρο Χρηματοδότησης και Μεταφοράς Τεχνολογίας για την Κλιματική Αλλαγή** — σκέλος «EU4Climate», το οποίο διαχειρίζεται η ETAA, βοηθά τις ΜΜΕ και τις επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης να μειώσουν τον αντίκτυπό τους στο περιβάλλον, καθώς και το κόστος τους για την ενέργεια και το νερό, υιοθετώντας καινοτόμες και πράσινες τεχνολογίες.

Το εν εξελίξει πρόγραμμα **EU4Climate** έχει βοηθήσει τις χώρες εταίρους να βελτιώσουν τις πολιτικές για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή σε αυτήν και να στραφούν προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών και ανθεκτική στην κλιματική αλλαγή, όπως ορίζει η συμφωνία του Παρισιού. Δρομολογήθηκε νέο έργο με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος ως εταίρο υλοποίησης για την παροχή συνδρομής **στη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία** με σκοπό τη δημιουργία αποτελεσματικού συστήματος διακυβέρνησης για τη δράση για το κλίμα.

Διαχείριση φυσικών πόρων, κλίμα και περιβάλλον

Το 2022, οι επενδύσεις στην κυκλική οικονομία επωφελήθηκαν από χρηματοδότηση που απελευθερώθηκε μέσω της στήριξης των ΜΜΕ. Αυτό συνοδευόταν από ρυθμιστική στήριξη και συμβουλευτικές υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις, οι οποίες παρέχονταν κυρίως μέσω του προγράμματος EU4Environment. Στην Ουκρανία, η ΕΕ συνέχισε να στηρίζει τη δημιουργία προγραμμάτων διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού (ΔΕΠ) για διάφορες ροές αποβλήτων. Επιπλέον, οριστικοποιήθηκαν χάρτες βιομηχανικών αποβλήτων για τις περιφέρειες της Γεωργίας και της Ουκρανίας. Στη Μολδαβία, ολοκληρώθηκαν οι προκαταρκτικές αξιολογήσεις σκοπιμότητας για τη μετατροπή της ελεύθερης οικονομικής ζώνης Valkanes και του βιομηχανικού πάρκου Tracom σε οικολογικά βιομηχανικά πάρκα. Στη Μολδαβία, ολοκληρώθηκε η αξιολόγηση των υφιστάμενων μηχανισμών ΔΕΠ και διατυπώθηκαν συστάσεις πολιτικής. Σε αυτές περιλαμβάνονταν συστάσεις για τη βελτίωση του νομικού πλαισίου σχετικά με την εφαρμογή της ΔΕΠ για τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού και τα απόβλητα μπαταριών. Όσον αφορά τη ρυθμιστική στήριξη, η Γεωργία έλαβε βοήθεια για την επικαιροποίηση της εθνικής στρατηγικής της για τα απόβλητα για την περίοδο 2016-2030 και την ανάπτυξη νέου εθνικού σχεδίου διαχείρισης αποβλήτων για την περίοδο 2022-2026. Η κυβέρνηση ενέκρινε τα έγγραφα αυτά τον Αύγουστο του 2022. Αυτά περιλαμβάνουν επικαιροποιημένους στόχους, αντιμετωπίζουν ζητήματα που σχετίζονται με τα βιοαποδομήσιμα και επικίνδυνα απόβλητα και σκιαγραφούν τις απαιτήσεις για τα προγράμματα ΔΕΠ.

Όσον αφορά τη συμβουλευτική στήριξη, αναπτύχθηκαν αξιολογήσεις οικολογικής καινοτομίας και χάρτες πορείας για πέντε ΜΜΕ από τους τομείς του οίνου και της ένδυσης στη Μολδαβία χάρη στη συνεργασία με τον Οργανισμό για την Ανάπτυξη της Επιχειρηματικότητας. Οκτώ γεωργιανές ΜΜΕ από τους τομείς της γεωργίας και της φιλοξενίας έλαβαν παρόμοια συμβουλευτική στήριξη. Τα προϊόντα τριών ουκρανικών εταιρειών και πέντε γεωργιανών εταιρειών με εξαγωγικό προσανατολισμό αξιολογούνται με τη χρήση της μεθοδολογίας περιβαλλοντικού αποτυπώματος προϊόντος.

Οι υποδομές ύδρευσης στην Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία παρουσιάζουν χρόνια έλλειψη κεφαλαιουχικών επενδύσεων, συντήρησης και επισκευών. Ως εκ τούτου, το ΟΕΣ αποσκοπεί στην περαιτέρω αναβάθμιση της ύδρευσης και της αποχέτευσης και στην εφαρμογή των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών. Διάφορα επενδυτικά έργα βρίσκονται σε εξέλιξη στην Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία με τη στήριξη της ΕΕ. Στο πλαίσιο του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας, η χρηματοδότηση της ΕΕ βοήθησε 6,9 εκατομμύρια ανθρώπους στην Ουκρανία να ανακτήσουν την πρόσβαση σε καθαρό νερό. Η ΕΕ έχει μοχλεύσει χρηματοδότηση για επενδύσεις σε υποδομές ύδρευσης σε συνεργασία με διάφορα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένων των AFD, ETEπ, ETAA, KfW και NEFCO.

Προκειμένου να παρασχεθεί τεχνική υποστήριξη για μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις στον τομέα της ύδρευσης, η εφαρμογή του προγράμματος EU4Environment — Ύδατα και δεδομένα ξεκίνησε στις αρχές του 2022 και παρήγαγε τα πρώτα αποτελέσματά του. Η διαδικασία των εθνικών διαλόγων πολιτικής για τα ύδατα ξεκίνησε εκ νέου σε όλες τις χώρες-εταίρους. Στο πλαίσιο του προγράμματος, δρομολογήθηκε στη Γεωργία η ανάπτυξη νέων σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών και συνεχίστηκαν οι εργασίες σχετικά με το σχέδιο διαχείρισης της λεκάνης απορροής του ποταμού Δνείπερου στην Ουκρανία. Η στήριξη για τον προσδιορισμό των επενδύσεων στη δασοκομία, τη βιοποικιλότητα και την προστασία της φύσης βρίσκεται σε αρχικό στάδιο. Ωστόσο, η Ουκρανία και η Μολδαβία έχουν σημειώσει πρόοδο στον τομέα αυτό μέσω της προσχώρησής τους στο πρόγραμμα LIFE της ΕΕ.

Η στήριξη για τον εντοπισμό επενδύσεων στη δασοκομία και στις προστατευόμενες περιοχές βρίσκεται σε αρχικό στάδιο.

Ψηφιακές υποδομές και υπηρεσίες

Μέσω του ΟΕΣ, η ΕΕ έχει δεσμευτεί να κινητοποιήσει έως και **1,5 δις. EUR σε δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις** για τη στήριξη του ψηφιακού μετασχηματισμού της περιοχής σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΕ. Το σχέδιο προβλέπει επίσης ένα σύνολο **εμβληματικών πρωτοβουλιών** που σχετίζονται με την ψηφιακή συνδεσιμότητα, οι οποίες έχουν προσδιοριστεί από κοινού ως επενδυτικές προτεραιότητες με τους ανατολικούς εταίρους. Τα έργα αυτά τροφοδοτούν την ευρύτερη **στρατηγική Global Gateway**.

Από τη δρομολόγηση του ΟΕΣ, η ΕΕ συνεργάστηκε ενεργά με ευρωπαϊκά και διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, τα κράτη μέλη της ΕΕ και τον ιδιωτικό τομέα για τη στήριξη ψηφιακών έργων στην περιοχή. Αυτά περιλαμβάνουν την ανάπτυξη ταχέος και οικονομικά προσιτού διαδικτύου στις αγροτικές περιοχές της **Γεωργίας**, καθώς και την προετοιμασία του εδάφους για την κατασκευή ψηφιακού καλωδίου που θα συνδέει την ΕΕ με τη Γεωργία και την περιοχή του Νότιου Καυκάσου μέσω του Εύξεινου Πόντου. Η συμμετοχή της ΕΕ σε αυτά τα έργα ήταν ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της συμμόρφωσής τους με τα ψηφιακά πρότυπα της ΕΕ, ιδίως όσον αφορά την κυβερνοασφάλεια (εργαλειοθήκη 5G) και την ανοικτή πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Στον τομέα της **ψηφιακής οικονομίας**, στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας EU4Digital, υλοποιήθηκαν εννέα πιλοτικές δραστηριότητες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και της Ουκρανίας, της Μολδαβίας και της Γεωργίας σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο, τα ηλεκτρονικά τελωνεία και την ηλεκτρονική υπογραφή για τη βελτίωση της πρόσβασης στην ψηφιακή ενιαία αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Επιτροπή διευκόλυνε τη σύναψη **εθελοντικών συμφωνιών περιαγωγής** μεταξύ φορέων τηλεπικοινωνιών στην ΕΕ και στην **Ουκρανία** και τη **Μολδαβία**, παρέχοντας απτά οφέλη στους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Στη **Μολδαβία** και τη **Γεωργία** αναπτύχθηκαν **εθνικές στρατηγικές ευρυζωνικότητας** για τη διευκόλυνση των επενδύσεων σε υψηλής ταχύτητας και οικονομικά προσιτό διαδίκτυο στην περιοχή. Αυτό περιλάμβανε κοινή επένδυση ύψους 70 εκατ. EUR από την ΕΤΕπ και την Παγκόσμια Τράπεζα στη Γεωργία για την ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων σε αγροτικές κοινότητες. Η τιμή της διεθνούς συνδεσιμότητας για τα ερευνητικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα έχει μειωθεί κατά 70 % τα τελευταία χρόνια. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν δύο υπερταχείες ψηφιακές λεωφόροι (έως 400 Gbps) μεταξύ της ΕΕ, της **Μολδαβίας** και της **Ουκρανίας** για τη διευκόλυνση της συνεργασίας στον τομέα της έρευνας και της καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής στο πρόγραμμα «Ορίζων Ευρώπη».

Στην Ουκρανία, η πρόσθετη χρηματοδότηση που κινητοποιήθηκε από την έναρξη της ρωσικής επίθεσης έχει στηρίξει τον ανθεκτικό ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας, μεταξύ άλλων της διαλειτουργικότητας των μητρώων, της ηλεκτρονικής ταυτότητας που ευθυγραμμίζεται με τα πρότυπα της ΕΕ και των εφεδρικών αντιγράφων δεδομένων. Η στήριξη συμβάλλει επίσης στην ευθυγράμμιση της νομοθεσίας της Ουκρανίας με το σχετικό κεκτημένο της ΕΕ στον τομέα των τηλεπικοινωνιών περιαγωγής, ώστε η χώρα να μπορέσει να προσχωρήσει στον χώρο περιαγωγής με χρέωση εσωτερικού της ΕΕ.

Υγεία και συστήματα υγείας

Στη **Μολδαβία**, ένα έργο διάθεσης εμβολίων ΕΕ–Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) παρείχε τεχνική υποστήριξη στο Υπουργείο Υγείας και σε άλλα ενδιαφερόμενα μέρη για την ανάπτυξη σχεδίων παροχής υπηρεσιών εμβολιασμού, εθνικών σχεδίων έκτακτης ανάγκης για την ανοσοποίηση καθώς και εκτίμησης κινδύνου στο πλαίσιο της υποδοχής προσφύγων στη χώρα. Διατέθηκαν πόροι για την αγορά εξοπλισμού ψυκτικής αλυσίδας και ΤΠ. Σε αυτόν περιλαμβάνονταν υπολογιστές και εξοπλισμός για τις εθνικές αποθήκες και 10 περιφερειακές αποθήκες εμβολίων, καθώς και 15 οχήματα για πρόσθετες επισκέψεις επιτήρησης από την Εθνική Υπηρεσία Δημόσιας Υγείας. Η ΕΕ στήριξε εκστρατείες επικοινωνίας σε 10 από τις 37 περιφέρειες με τη χαμηλότερη εμβολιαστική κάλυψη.

Στη **Γεωργία**, παρασχέθηκε εστιασμένη τεχνική βοήθεια για την ανάπτυξη πρωτοκόλλου ποιοτικής διαμορφωτικής έρευνας σχετικά με την ανοσοποίηση και ολοκληρωμένης δέσμης κατάρτισης για το υγειονομικό προσωπικό σχετικά με την τακτική ανοσοποίηση και τον εμβολιασμό κατά της COVID-19. Το έργο ΕΕ–ΠΟΥ παρέδωσε επίσης εξοπλισμό ψυκτικής αλυσίδας για την ενίσχυση των υποδομών αποθήκευσης εμβολίων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Ανθρώπινο κεφάλαιο

Η στήριξη της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας, τριτοβάθμιας και επαγγελματικής εκπαίδευσης, της επαγγελματικής κατάρτισης και της διά βίου μάθησης, αποτελεί σημαντικό σημείο εστίασης του ΟΕΣ. Η παροχή ευκαιριών για ανταλλαγές νέων και φοιτητών (π.χ. μέσω του Erasmus+) και η ενίσχυση των επενδύσεων στην ερευνητική ικανότητα αποτελούν κεντρικά στοιχεία της στήριξης του ΟΕΣ για την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Όσον αφορά τις ανταλλαγές φοιτητών, 3 507 φοιτητές από την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Γεωργία μπόρεσαν να σπουδάσουν σε πανεπιστήμια της ΕΕ το 2022, ενώ 429 φοιτητές μπόρεσαν να σπουδάσουν σε ένα από τα πανεπιστήμια των τριών χωρών. Συνολικά 2 504 μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού μπόρεσαν να περάσουν χρόνο σε άλλο ευρωπαϊκό πανεπιστήμιο, ενώ 1 864 μέλη ακαδημαϊκού προσωπικού αφιέρωσαν χρόνο σε ένα από τα πανεπιστήμια των τριών χωρών.

Στην **Ουκρανία**, η ΕΕ παρέχει εδώ και καιρό στήριξη στον τομέα της εκπαίδευσης, η οποία χωρίζεται σε τέσσερις τομείς: στήριξη της πρωτοβάθμιας/δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της μεταρρύθμισης του «Νέου ουκρανικού σχολείου» (2 εκατ. EUR)· στήριξη των μεταρρυθμίσεων της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (EEK) (16 εκατ. EUR ως τεχνική βοήθεια) και της ανακαίνισης (21 εκατ. EUR)· και στήριξη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσω επιχορηγήσεων σε πανεπιστήμια που μεταφέρθηκαν ακουσίως το 2014 λόγω της ρωσικής επίθεσης στο ανατολικό τμήμα της Ουκρανίας (διάφορες επιχορηγήσεις, 10 εκατ. EUR).

Ο επιθετικός πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας οδήγησε σε **αναπροσαρμογή της υφιστάμενης στήριξης** και σε πρόσθετες προτεραιότητες ώστε να καταστεί δυνατή η στήριξη έκτακτης ανάγκης (π.χ. ηλεκτρογεννήτριες για σχολεία EEK). Επιπλέον, η ΕΕ: i) αποκατέστησε σχολικές εγκαταστάσεις — 66 εκατ. EUR διατέθηκαν ως δημοσιονομική στήριξη (μαζί με 34 εκατ. EUR μέσω έργων υπό τη διαχείριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής)· ii) προχώρησε στην προμήθεια σχολικών λεωφορείων (14 εκατ. EUR)· και iii) στο πλαίσιο της φάσης II του προγράμματος «U-LEAD with Europe» όσον αφορά την αποκατάσταση τοπικών σχολείων με στόχο την ανθεκτικότητα, παρείχε 5 εκατ. EUR για να καταστούν οι πληγέντες από τον πόλεμο δήμοι ανθεκτικοί πάροχοι τοπικών δημόσιων υπηρεσιών, ιδίως εκπαίδευσης, με σκοπό τον μετριασμό των τοπικών επιπτώσεων του επιθετικού πολέμου της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας.

Το 2022, η ΕΕ διέθεσε 12 εκατ. EUR για τη στήριξη της εκπαίδευσης και της απασχόλησης στη Μολδαβία, εκ των οποίων 10 εκατ. EUR επικεντρώθηκαν στην εκπαίδευση για τη βελτίωση της ποιότητας και της συνάφειας των ευκαιριών εκπαίδευσης και διά βίου μάθησης για όλους τους πολίτες. Το υπόλοιπο ποσό των 2 εκατ. EUR αποσκοπούσε στη βελτίωση του νομικού πλαισίου, των πολιτικών και της ικανότητας για αυξημένη πρόσβαση στην αγορά εργασίας και καλύτερες συνθήκες εργασίας στη χώρα.

Στη Γεωργία, το πρόγραμμα για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την κάλυψη των αναγκών της αγοράς εργασίας (48,5 εκατ. EUR) αποσκοπεί στη στήριξη της ενίσχυσης των δεξιοτήτων για την κάλυψη των αναγκών του ιδιωτικού τομέα μέσω της βελτίωσης της ποιότητας της EEK. Το 2022 εκταμιεύθηκαν 7 εκατ. EUR στο πλαίσιο της συνιστώσας δημοσιονομικής στήριξης του εν λόγω προγράμματος. Ιδιαίτερη πρόοδος σημειώθηκε με την εισαγωγή νέας μεθοδολογίας για την ανάπτυξη προσόντων EEK, ώστε το σύστημα της Γεωργίας να προσεγγίσει περισσότερο τα ενωσιακά και τα διεθνή πρότυπα.

Δείκτες	ΔΕΙΚΤΕΣ ΤΡΙΤΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ, ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΣΤΙΣ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΥΝΑΜΕΙ ΥΠΟΨΗΦΙΕΣ ΧΩΡΕΣ ⁶									
	Αλβανία	Βοσνία και Ερζεγοβίνη	Κόσοβο	Βόρεια Μακεδονία	Μαυροβούνιο	Σερβία	Τουρκία	Γεωργία	Μολδαβία	Ουκρανία
Έκθεση «Nations in Transit 2023» – Βαθμολογίες στον τομέα της δημοκρατίας, Freedom House https://freedomhouse.org/countries/nations-transit/scores	Συνολική βαθμολογία: 46/100 (2022: 46/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 37/100 (2022: 38/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 38/100 (2022: 38/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 48/100 (2022: 47/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 46/100 (2022: 47/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 46/100 (2022: 46/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	άνευ αντικειμένου	Συνολική βαθμολογία: 34/100 (2022: 35/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 36/100 (2022: 35/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)	Συνολική βαθμολογία: 39/100 (2022: 39/100) Κατάσταση: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς (2022: Μεταβατικό ή υβριδικό καθεστώς)
Έκθεση «Freedom in the World 2023» – Βαθμολογίες σε θέματα παγκόσμιας ελευθερίας, Freedom House https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores	Συνολική βαθμολογία: 67/100 (2022: 67/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 52/100 (2022: 53/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 60/100 (2022: 56/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 68/100 (2022: 67/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 67/100 (2022: 67/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 60/100 (2022: 62/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 32/100 (2022: 32/100) Κατάσταση: Όχι ελεύθερη (2022: Όχι ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 58/100 (2022: 58/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 62/100 (2022: 62/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)	Συνολική βαθμολογία: 50/100 (2022: 61/100) Κατάσταση: Εν μέρει ελεύθερη (2022: Εν μέρει ελεύθερη)
Δείκτης δημοκρατίας 2022 – The Economist Intelligence Unit https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/	Συνολική βαθμολογία: 6,41/10 (2021: 6,11/10) Κατάταξη: 64/167 (2021: 68/167) Είδος καθεστώτος: Ελαττωματική	Συνολική βαθμολογία: 5,00/10 (2021: 5,04/10) Κατάταξη: 97/167 (2021: 95/167) Είδος καθεστώτος: Υβριδικό καθεστώς	άνευ αντικειμένου	Συνολική βαθμολογία: 6,10/10 (2021: 6,03/10) Κατάταξη: 72/167 (2021: 73/167) Είδος καθεστώτος: Ελαττωματική δημοκρατία	Συνολική βαθμολογία: 6,45/10 (2021: 6,02/10) Κατάταξη: 61/167 (2021: 74/167) Είδος καθεστώτος: Ελαττωματική δημοκρατία	Συνολική βαθμολογία: 6,33/10 (2021: 6,36/10) Κατάταξη: 68/167 (2021: 63/167) Είδος καθεστώτος: Ελαττωματική	Συνολική βαθμολογία: 4,35/10 (2021: 4,35/10) Κατάταξη: 103/167 (2021: 103/167) Είδος καθεστώτος: Υβριδικό καθεστώς	Συνολική βαθμολογία: 5,20/10 (2021: 5,12/10) Κατάταξη: 90/167 (2021: 91/167) Είδος καθεστώτος: Υβριδικό	Συνολική βαθμολογία: 6,23/10 (2021: 6,10/10) Κατάταξη: 69/167 (2021: 69/167) Είδος καθεστώτος: Ελαττωματική δημοκρατία	Συνολική βαθμολογία: 5,42/10 (2021: 5,57/10) Κατάταξη: 87/167 (2021: 86/167) Είδος καθεστώτος: Υβριδικό καθεστώς

⁶ Στον πίνακα παρουσιάζεται η τελευταία διαθέσιμη κατάταξη και/ή οι βαθμολογίες τρίτων. Πρόσθετη παραπομπή σε στοιχεία από προηγούμενη αξιολόγηση παρουσιάζεται μεταξύ παρενθέσεων, όταν είναι διαθέσιμη.

	δημοκρατία (2021: Ελαττωματική δημοκρατία)	(2021: Υβριδικό καθεστώς)		(2021: Ελαττωματική δημοκρατία)	(2021: Ελαττωματική δημοκρατία)	δημοκρατία (2021: Ελαττωματική δημοκρατία)	(2021: Υβριδικό καθεστώς)	καθεστώς (2021: Υβριδικό καθεστώς)	(2021: Ελαττωματική δημοκρατία)	(2021: Υβριδικό καθεστώς)
Παγκόσμιος δείκτης ελευθερίας του Τύπου 2023 – Δημοσιογράφοι χωρίς σύνορα https://rsf.org/en/index	Συνολική βαθμολογία: 57,86/100 (2022: 56,41/100) Κατάταξη: 96/180 (2022: 103/180)	Συνολική βαθμολογία: 65,43/100 (2022: 65,64/100) Κατάταξη: 64/180 (2022: 67/180)	Συνολική βαθμολογία: 68,38/100 (2022: 67,00/100) Κατάταξη: 56/180 (2022: 61/180)	Συνολική βαθμολογία: 74,35/100 (2022: 68,44/100) Κατάταξη: 38/180 (2022: 57/180)	Συνολική βαθμολογία: 74,28/100 (2022: 66,54/100) Κατάταξη: 39/180 (2022: 63/180)	Συνολική βαθμολογία: 59,16/100 (2022: 61,51/100) Κατάταξη: 91/180 (2022: 79/180)	Συνολική βαθμολογία: 33,97/100 (2022: 41,25/100) Κατάταξη: 165/180 (2022: 149/180)	Συνολική βαθμολογία: 61,69/100 (2022: 59,30/100) Κατάταξη: 77/180 (2022: 89/180)	Συνολική βαθμολογία: 77,62/100 (2022: 73,47/100) Κατάταξη: 28/180 (2022: 40/180)	Συνολική βαθμολογία: 61,19/100 (2022: 55,76/100) Κατάταξη: 79/180 (2022: 106/180)
Δείκτης κράτους δικαίου 2022 – World Justice Project https://worldjusticeproject.org/ rule-of-law-index/global/2022/	Συνολική βαθμολογία: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Συνολική κατάταξη: 87/140 (2021: 83/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,52/1 (2021: 0,52/1) Συνολική κατάταξη: 70/140 (2021: 72/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,56/1 (2021: 0,55/1) Συνολική κατάταξη: 57/140 (2021: 60/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,53/1 (2021: 0,53/1) Συνολική κατάταξη: 63/140 (2021: 64/139)	άνευ αντικειμένου	Συνολική βαθμολογία: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Συνολική κατάταξη: 83/140 (2021: 81/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,42/1 (2021: 0,42/1) Συνολική κατάταξη: 116/140 (2021: 117/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,60/1 (2021: 0,61/1) Συνολική κατάταξη: 49/140 (2021: 49/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,52/1 (2021: 0,51/1) Συνολική κατάταξη: 68/140 (2021: 73/139)	Συνολική βαθμολογία: 0,50/1 (2021: 0,51/1) Συνολική κατάταξη: 76/140 (2021: 74/139)
Παγκόσμιοι δείκτες διακυβέρνησης 2022 – Κράτος δικαίου, Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας http://info.worldbank.org/gove rnance/wgi/	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 47,17/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 41,5/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 39,62/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 50,00/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 48,58/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 49,06/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 36,79/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 56,60/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 41,98/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 18,87/100
Παγκόσμιοι δείκτες διακυβέρνησης 2022 – Αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης, Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας http://info.worldbank.org/gove rnance/wgi/	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 56,60/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 12,74/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 44,34/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 49,53/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 51,42/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 57,08/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 43,87/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 72,64/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 40,57/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 33,02/100

Παγκόσμιοι δείκτες διακυβέρνησης 2022 – Έλεγχος της διαφθοράς, Όμιλος της Παγκόσμιας Τράπεζας http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 38,68/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 25,94/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 47,17/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 43,87/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 50,94/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 35,38/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 34,91/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 72,17/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 42,92/100	Κατάταξη σε εκατοστημόριο: 29,25/100
Δείκτης αντίληψης της διαφθοράς 2022 – Διεθνής Διαφάνεια https://www.transparency.org/en/cpi/2022	Βαθμολογία: 36/100 (2021: 35/100) Κατάταξη: 101/180 (2021: 110/180)	Βαθμολογία: 34/100 (2021: 35/100) Κατάταξη: 110/180 (2021: 110/180)	Βαθμολογία: 41/100 (2021: 39/100) Κατάταξη: 84/180 (2021: 87/180)	Βαθμολογία: 40/100 (2021: 39/100) Κατάταξη: 85/180 (2021: 87/180)	Βαθμολογία: 45/100 (2021: 46/100) Κατάταξη: 65/180 (2021: 64/180)	Βαθμολογία: 36/100 (2021: 38/100) Κατάταξη: 101/180 (2021: 96/180)	Βαθμολογία: 36/100 (2021: 38/100) Κατάταξη: 101/180 (2021: 96/180)	Βαθμολογία: 56/100 (2021: 55/100) Κατάταξη: 41/180 (2021: 45/180)	Βαθμολογία: 39/100 (2021: 36/100) Κατάταξη: 91/180 (2021: 105/180)	Βαθμολογία: 33/100 (2021: 32/100) Κατάταξη: 116/180 (2021: 122/180)

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (στις 31/8/2023), μέρος 1 (Αλβανία — Μαυροβούνιο)

Δημογραφία	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Συνολικός πληθυσμός (σε χιλιάδες)		2 846 s	2 830 s	:	:	1 782 s	1 798 s	2 076 s	2 069 s	622 s	621 s	447 485 s	447 001 bps
Μερίδιο 15-64 επί του συνολικού πληθυσμού (%)		68,4 s	68,2 s	:	:	67,1 s	67,3 s	69,3 s	69,1 s	66,5 s	66,2 s	64,3 ps	64,1 bps
Ακαθάριστο ποσοστό φυσικής πληθυσμιακής μεταβολής (ανά 1 000 κατοίκους)		0,2	- 1,2	:	:	7,4 ep	:	- 3,2	- 5,1	- 0,3	- 3,4	- 2,5 ep	- 2,7 bep
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, άνδρες (σε έτη)		75,2	73,6	:	:	:	:	72,2	71,1 b	73,2	70,8	77,5 ep	77,2 bep
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, γυναίκες (σε έτη)		79,6	77,7	:	:	:	:	76,7	75,5 b	78,8	77,0	83,2 ep	82,9 bep

Αγορά εργασίας	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Ποσοστό οικονομικής δραστηριότητας ατόμων ηλικίας 20-64 ετών: αναλογία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών (%)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	75,3 ew	75,1 ew	62,3 bw	63,4 bw	42,9 w	43,9 w	70,5	70,5 w	67,2	64,7 w	77,6	78,4 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	83,9 ew	84,2 ew	75,4 bw	76,7 bw	63,0 w	63,8 w	82,5	83,2 w	74,6	71,7 w	83,6	84,0 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	66,9 ew	66,3 ew	49,1 bw	50,0 bw	23,1 w	24,4 w	58,2	57,4 w	59,9	57,8 w	71,7	72,9 b
Ποσοστά απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (% του πληθυσμού)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	66,3 ew	66,3 ew	52,5 bw	52,6 bw	32,3 w	35,1 w	59,1	59,5 w	55,2	54,2 w	72,2	73,1 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	74,0 ew	74,6 ew	64,9 bw	66,0 bw	48,8 w	51,9 w	68,9	69,5 w	61,7	59,8 w	78,0	78,5 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	58,8 ew	58,3 ew	40,0 bw	39,1 bw	16,0 w	18,5 w	49,0	49,2 w	48,8	48,7 w	66,5	67,6 b
Άτομα ηλικίας 15-24 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας	1) 2) 8) 5) 4) 9)	26,6 w	24,0 w	21,6 w	19,9 w	33,6 w	32,1 w	19,6	17,9 w	21,1	20,2 w	11,1	10,8 b

Αγορά εργασίας (συνέχεια)	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Άτομα ηλικίας 15-29 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας	1) 2) 8) 5) 4) 9)	27,9 w	26,1 w	25,9 w	25,1 w	40,4 w	36,6 w	26,2	24,3 w	26,6	26,5 w	13,8	13,1 b
Απασχόληση ανά κύριους τομείς													
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	36,1 ew	33,8 ew	12,0 bw	9,4 bw	4,8 w	2,8 w	12,0 s	11,5 w	7,5 s	6,4 w	4,3 s	3,8 bs
Βιομηχανία (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	13,4 ew	13,8 ew	23,9 bw	24,4 bw	16,3 w	14,8 w	23,9 s	23,9 w	10,1 s	10,2 w	18,2 s	18,0 bs
Κατασκευές (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	7,0 ew	8,1 ew	9,5 bw	9,1 bw	11,1 w	10,5 w	6,9 s	6,8 w	8,3 s	6,7 w	6,6 s	6,6 bs
Υπηρεσίες (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	43,5 ew	44,3 ew	54,7 bw	57,0 bw	67,9 w	71,9 w	57,1 s	57,7 w	73,5 s	76,7 w	70,1 s	70,9 bs
Εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	11) 12) 13) 5) 4)	15,5 ew	16,3 ew	19,1 bw	19,8 bw	28,7 w	28,3 w	24,4 w	25,6 w	30,5 w	32,7 w	:	:
Εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	14) 1) 13) 2) 5)	84,5 ew	83,7 ew	80,9 bw	80,2 bw	71,3 w	71,7 w	75,6 w	74,4 w	65,6 w	63,7 w	:	:
Ποσοστά ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	11,8 ew	11,6 ew	15,9 bw	17,4 bw	25,8 w	20,6 w	16,4	15,7 w	17,9	16,6 w	7,1	7,1 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	11,6 ew	11,4 ew	14,2 bw	14,4 bw	23,4 w	18,9 w	16,7	16,4 w	17,5	17,1 w	6,8	6,8 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	12,0 ew	11,8 ew	18,6 bw	22,0 bw	32,2 w	24,9 w	15,9	14,6 w	18,4	15,9 w	7,4	7,4 b
Νέοι ηλικίας 15-24 ετών	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,5 ew	27,1 ew	36,6 bw	38,3 bw	49,1 w	38,0 w	35,7	36,4 w	36,0	37,1 w	16,8	16,7 b
Μακροχρόνια (>12 μήνες)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	7,0 ew	7,3 ew	11,9 bw	13,7 bw	18,4 w	14,5 w	12,4	12,5 w	13,4	11,0 w	2,5	2,8
Μέσοι ονομαστικοί μηνιαίοι μισθοί και ημερομίσθια (σε EUR)	17) 18) 19) 20) 21) 6)	434 sw	474 sw	489 sw	510 sw	466 sw	484 sw	441 sw	466 sw	524 sw	532 sw	:	:

Εκπαίδευση	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση: ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν παρακολουθούν περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση (%)	1) 2) 8) 5) 4)	15,6 w	17,4 w	4,7 w	4,7 w	7,8 w	7,0 w	5,7	4,6 w	3,6	6,7 w	9,9	9,8 b
Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	6) 22) 23)	3,3 psw	3,1 sw	4,3 sw	:	4,6 sw	4,3 sw	:	:	:	:	5,0 d	:
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 24)	17,9 w	17,2 w	5,8 bw	6,1 bw	10,2 w	9,8 w	6,1	4,9 w	:	2,8 w	15,7	15,6 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	18,5 w	18,4 w	5,8 bw	6,8 bw	9,1 w	10,3 w	5,9	4,9 w	:	3,4 w	18,5	18,1 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	17,4 w	16,1 w	5,9 bw	5,3 bw	11,5 w	9,4 w	6,2	4,9 w	:	2,2 w	12,9	12,9 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	51,5 w	56,3 w	84,2 bw	84,5 bw	78,8 w	75,6 w	85,2	88,8 w	83,3	85,2 w	66,8	65,7 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	60,2 w	65,0 w	86,1 bw	86,5 bw	83,1 w	78,4 w	89,0	91,8 w	85,7	87,6 w	67,5	66,3 b

Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	42,4 w	48,1 w	82,3 bw	82,4 bw	73,8 w	72,6 w	81,1	85,7 w	80,6	82,6 w	66,0	65,1 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	33,2 ew	32,1 ew	28,4 bw	28,8 bw	29,1 w	32,3 w	39,7	36,9 w	38,4	39,0 w	41,1	41,9 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,7 ew	25,4 ew	23,2 bw	23,9 bw	28,1 w	30,8 w	34,3	31,8 w	35,1	34,9 w	36,0	36,6 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	40,0 ew	39,3 ew	34,0 bw	34,0 bw	30,3 w	34,0 w	45,3	42,3 w	41,7	43,0 w	46,2	47,2 b

Εθνικοί λογαριασμοί	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν													
Σε τρέχουσες τιμές (εκατ. EUR)	6) 23)	13 310	15 157 p	17 756	19 995	6 772	7 958	10 852	11 688 p	4 186	4 955	13 471 071	14 567 204
Κατά κεφαλή (EUR)	6) 23)	4 690	5 390 p	:	:	3 800 s	4 426 s	5 240 e	5 672 sw	6 740	8 000	30 050	32 520
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή		9 213	10 296 p	10 200	:	:	:	11 349 e	:	13 436	15 538	30 054	32 524
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή, σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (ΕΕ-27 = 100)		30,7	31,7	33,1 s	:	:	:	37,8	:	44,7	47,8	100	100
Πραγματικό (όγκος) ετήσιο ποσοστό μεταβολής, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (%)	6) 23)	- 3,5 p	:	- 3,0	7,4	- 5,3	10,7	- 4,7	3,9 p	- 15,3	13,0	- 5,6	5,6
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κύριους τομείς													
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)	6) 23) 25)	21,9	21,1 p	7,0	6,0	8,9	8,6	9,8	8,4 p	9,1	8,0	1,8	1,8
Βιομηχανία (%)	6) 23) 25)	12,8	12,9 p	22,8	24,5	24,1	23,6	19,8	19,6 p	13,5	12,5	19,7	20,0
Κατασκευές (%)	6) 23) 25)	10,2	10,9 p	5,4	5,1	9,3	10,6	6,0	6,3 p	7,3	5,8	5,5	5,5
Υπηρεσίες (%)	6) 23) 25)	55,2 s	55,2 ps	64,7 s	64,3 s	57,7 s	57,2 s	64,3 s	65,8 ps	70,0 s	73,8 s	73,0 s	72,7 s

Ισοζύγιο πληρωμών	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (σε εκατ. EUR)	63) 64) 59) 65) 66)	893,6 s	988,8 s	322,2 w	459,8 w	286,6 w	320,4 w	154,7 w	387,5 w	470,5 w	581,6 w	c	- 318 026,0 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (% του ΑΕΠ)	63) 64) 67) 23)	6,71 s	6,52 ps	1,84 sw	2,41 sw	4,23 s	4,03 s	1,45 psw	3,32 ps	11,24 sw	11,74 sw	c	- 2,18 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ-27 (σε εκατ. EUR)	68) 59) 65) 69) 66)	506,8 s	652,5 s	226,3 w	186,8 w	135,6 s	189,1 s	11,1 w	390,0 s	92,9 w	180,1 w	c	- 56 205,8 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ-27 (% του ΑΕΠ)	68) 70) 23)	3,81 s	4,30 sp	1,29 sw	0,98 sw	2,00 s	2,38 s	0,10 psw	3,34 sp	2,22 sw	3,64 sw	c	- 0,39 s
Εμβάσματα σε % του ΑΕΠ	71) 72) 23)	5,06 s	5,02 ps	7,26 s	7,78 s	14,47 s	14,49 s	3,07 s	2,95 ps	6,26 s	6,82 s	0,15 s	0,14 s

Εξωτερικό εμπόριο αγαθών	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Μερίδιο εξαγωγών στις χώρες της ΕΕ-27 επί της αξίας των συνολικών εξαγωγών (%)	26) 27)	74,7 s	72,2 s	72,4 s	72,8 s	34,5 s	31,5 s	77,5 s	77,1 s	37,7 s	31,1 s	:	:
Μερίδιο εισαγωγών από τις χώρες της ΕΕ-27 επί της αξίας των συνολικών εισαγωγών (%)	26) 27)	57,9 s	54,4 s	60,8 s	58,9 s	45,8 s	44,3 s	46,3 s	46,2 s	44,2 s	45,7 s	:	:
Εμπορικό ισοζύγιο (σε εκατ. EUR)	26) 28) 27)	- 2 670	- 3 533	- 3 254	- 3 744	- 2 822	- 3 929	- 1 818	- 2 678	- 1 739	- 2 067	215 288	55 040
Διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ													
Εισαγωγές (% του ΑΕΠ)	6) 23)	37,2	44,7 p	47,9	53,9	53,9	65,2	70,5	82,3 p	61,0	62,2	42,8	46,7
Εξαγωγές (% του ΑΕΠ)	6) 23)	22,7	31,3 p	34,2	42,2	21,7	33,4	57,8	66,2 p	26,0	42,8	46,4	50,5

Δημόσια οικονομικά	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) γενικής κυβέρνησης (%)	29) 30) 31) 23)	- 6,8 w	- 6,8 fw	- 5,3 w	:	- 5,2 w	:	- 8,1 w	:	- 10,7 ew	:	- 6,7	- 4,8
Χρέος της γενικής κυβέρνησης (%)	32) 29) 33) 31) 34) 23)	72,7 w	76,7 fw	36,6 w	w	21,8 w	:	51,2 w	:	103,1 w	:	90,0	88,0

Οικονομικοί δείκτες	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ετήσια μεταβολή των τιμών καταναλωτή (%)	35) 36) 37) 38)	2,2 d	2,3 d	- 1,1 w	2,0 w	0,2 d	3,4 d	1,2 d	3,4 d	- 0,5 d	2,5 d	0,7	2,9
Ιδιωτικό χρέος, ενοποιημένο, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	39) 40)	:	:	- 1,2 w	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Σύνολο εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	41) 42) 43) 44) 23)	64,2 s	64,4 ps	64,3 sw	60,1 sw	37,2 sw	37,4 sw	78,7 s	81,9 ps	221,6 s	191,5 s	:	:
Σύνολο χρέους σε ξένο νόμισμα, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	45)	66 w	:	:	:	:	:	:	:	17 w	:	:	:
Επιτόκιο δανεισμού (ένα έτος), ετησίως (%)	46) 47) 48) 49) 50) 51) 52)	6,05 w	5,91 w	3,05 w	3,20 w	6,21 w	5,96 w	2,00 w	1,75 w	5,84 w	5,66 w	:	:
Επιτόκιο καταθέσεων (ένα έτος), ετησίως (%)	46) 53) 48) 54) 55) 50) 56) 57)	0,40 w	0,48 w	0,07 w	0,05 w	1,49 w	1,33 w	0,15 w	0,15 w	0,40 w	0,35 w	:	:
Αξία διαθεσίμων (συμπεριλαμβανομένου του χρυσού) (σε εκατ. EUR)	48) 41) 42) 43) 58) 59)	3 942,4 w	4 972,2 w	7 091,0 w	8 359,1 w	900,8 w	1 100,3 w	3 359,9 w	3 643,3 w	1 738,5 w	1 748,8 w	:	:
Συναλλαγματικά διαθέσιμα – ισοδυναμία σε μήνες εισαγωγών	60) 48) 41) 42) 61) 62)	9,6 sw	17,0 sw	10,0 sw	:	3,0 sw	:	5,3 sw	:	8,2 sw	:	:	:

Επιχειρήσεις	Σημείωση	Αλβανία		Βοσνία και Ερζεγοβίνη		Κόσοβο		Βόρεια Μακεδονία		Μαυροβούνιο		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής (2015 = 100)	73) 74) 75) 76)	89,5 w	113,0 w	96,7	106,2	:	:	102,4	103,9	105,8	110,3	98,5	107,5

Υποδομές	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Πυκνότητα σιδηροδρομικού δικτύου (γραμμές σε λειτουργία ανά χίλια km ²)	77) 78) 79) 80) 81) 82)	7,8 sw	7,8 s	19,9 sw	19,9 sw	30,5 sw	30,5 sw	26,9 s	26,9 s	18,0 s	18,0 s	:	:
Μήκος αυτοκινητοδρόμων (σε χιλιόμετρα)	83)	22	25	218	218	137 w	137 w	335	335	z	z	:	:

Ενέργεια	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Καθαρές εισαγωγές ενέργειας σε σχέση με το ΑΕΠ	84)	1,7 s	2,7 ps	2,7 s	3,5 s	4,2 s	6,7 s	4,8 s	7,7 ps	2,6 s	4,1 s	1,6 s	2,7 s

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (στις 31/8/2023), μέρος 2 (Σερβία — Ουκρανία)

Δημογραφία	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Συνολικός πληθυσμός (σε χιλιάδες)		6 927 s	6 872 s	83 155 s	83 614 s	3 717 s	3 729 s	2 640 s	2 597 ps	41 733 s	41 419 s	447 485 s	447 001 bps
Μερίδιο 15-64 επί του συνολικού πληθυσμού (%)		64,8 s	64,5 s	67,8 s	67,7 s	64,5 s	64,2 s	:	66,7 ps	67,6 s	67,4 s	64,3 ps	64,1 bps
Ακαθάριστο ποσοστό φυσικής πληθυσμιακής μεταβολής (ανά 1 000 κατοίκους)		- 8,0	- 10,9	:	:	- 1,1	- 3,8	- 3,8 ep	:	- 7,8	- 10,7 e	- 2,5 ep	- 2,7 bep
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, άνδρες (σε έτη)		71,6	70,0	:	:	:	:	:	:	:	:	77,5 ep	77,2 bep
Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση, γυναίκες (σε έτη)		77,5	75,7	:	:	:	:	:	:	:	:	83,2 ep	82,9 bep

Αγορά εργασίας	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Ποσοστό οικονομικής δραστηριότητας ατόμων ηλικίας 20-64 ετών: αναλογία του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ηλικίας 20-64 ετών (%)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	72,5	75,0 b	58,7	61,2 bw	63,2 bw	64,5 w	51,1 w	52,8 w	72,0 w	71,9 w	77,6	78,4 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	79,9	82,6 b	79,8	82,3 bw	74,0 bw	76,2 w	55,5 w	57,8 w	78,4 w	78,2 w	83,6	84,0 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 7)	65,2	67,4 b	37,5	40,0 bw	52,8 bw	53,4 w	47,0 w	48,1 w	66,0 w	66,0 w	71,7	72,9 b
Ποσοστά απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (% του πληθυσμού)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	65,9	66,7 b	51,0	53,9 bw	51,1 bw	50,6 w	49,1 w	51,1 w	65,2 w	64,8 w	72,2	73,1 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	72,9	74,2 b	70,1	73,6 bw	58,7 bw	58,1 w	53,1 w	55,6 w	70,8 w	70,8 w	78,0	78,5 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	58,9	59,3 b	32,0	34,1 bw	43,9 bw	43,5 w	45,5 w	46,9 w	60,0 w	59,3 w	66,5	67,6 b
Άτομα ηλικίας 15-24 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας	1) 2) 8) 5) 4) 9)	15,9	16,4 b	28,3	24,7 bw	28,5 bw	26,8 w	17,6 w	17,2 w	15,5 w	14,3 w	11,1	10,8 b

Αγορά εργασίας (συνέχεια)	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Άτομα ηλικίας 15-29 ετών εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, % επί του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας	1) 2) 8) 5) 4) 9)	20,0	18,8 b	32,0	28,4 bw	35,1 bw	34,6 w	26,0 w	26,4 w	20,0 w	19,8 w	13,8	13,1 b
Απασχόληση ανά κύριους τομείς													
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	14,6 s	15,0 bs	17,6 s	17,2 bw	19,8 bw	18,9 w	21,1 w	21,5 w	14,1 w	14,1 w	4,3 s	3,8 bs
Βιομηχανία (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	22,6 s	23,7 bs	20,5 s	21,3 bw	11,4 bw	11,3 w	14,6 w	14,4 w	17,8 w	18,2 w	18,2 s	18,0 bs
Κατασκευές (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	5,4 s	6,0 bs	5,7 s	6,2 bw	6,9 bw	7,8 w	7,2 w	7,7 w	7,0 w	7,0 w	6,6 s	6,6 bs
Υπηρεσίες (%)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 10)	57,5 s	55,3 bs	56,2 s	55,3 bw	61,9 bw	62,1 w	57,1 w	56,4 w	61,1 w	60,7 w	70,1 s	70,9 bs
Εργαζόμενοι στον δημόσιο τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	11) 12) 13) 5) 4)	26,4 w	25,8 w	17,7 w	16,9 bw	23,5 bw	24,3 w	29,6 w	28,6 w	:	:	:	:
Εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα ως ποσοστό επί της συνολικής απασχόλησης ατόμων ηλικίας 20-64 ετών (%)	14) 1) 13) 2) 5)	73,6 w	74,2 w	82,3 w	83,1 bw	76,5 bw	75,7 w	70,4 w	71,4 w	:	:	:	:
Ποσοστά ανεργίας (% του εργατικού δυναμικού)													
Σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	9,1	11,1 b	13,2	12,0 bw	18,5 bw	20,6 w	3,8 w	3,2 w	9,5 w	9,8 w	7,1	7,1 b
Άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	8,8	10,2 b	12,4	10,7 bw	20,2 bw	22,7 w	4,3 w	3,9 w	9,8 w	9,5 w	6,8	6,8 b
Γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	9,5	12,1 b	14,9	14,8 bw	16,2 bw	17,8 w	3,3 w	2,5 w	9,1 w	10,1 w	7,4	7,4 b
Νέοι ηλικίας 15-24 ετών	1) 2) 3) 4) 5) 6)	26,6	26,4 b	25,1	22,6 bw	39,4 bw	42,9 w	10,9 w	9,2 w	19,3 w	19,1 w	16,8	16,7 b
Μακροχρόνια (>12 μήνες)	1) 2) 3) 4) 5) 6) 15) 16)	4,5	4,9	3,3	3,7 bw	5,8 bw	7,2 w	0,7 w	0,8 w	2,0 w	2,4 w	2,5	2,8
Μέσοι ονομαστικοί μηνιαίοι μισθοί και ημερομίσθια (σε EUR)	17) 18) 19) 20) 21) 6)	706 sw	772 sw	384 sw	256 sw	296 sw	372 sw	376 sw	447 sw	334 sw	453 sw	:	:

Εκπαίδευση	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση: ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και δεν παρακολουθούν περαιτέρω εκπαίδευση ή κατάρτιση (%)	1) 2) 8) 5) 4)	5,6	6,3 b	26,7	23,0 bw	8,2 w	7,3 w	16,9 w	19,6 w	:	:	9,9	9,8 b
Δημόσιες δαπάνες για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	6) 22) 23)	3,5 sw	3,3 psw	4,0	3,5 sw	3,8 psw	3,6 sw	:	:	5,4 sw	:	5,0 d	:
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6) 24)	6,4	6,7 b	34,4	29,5 bw	7,9 w	7,3 w	21,2 w	23,3 w	2,9 w	2,7 w	15,7	15,6 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	6,0	7,7 b	36,7	31,6 bw	8,3 w	7,4 w	24,5 w	27,3 w	3,1 w	2,9 w	18,5	18,1 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που έχουν ολοκληρώσει το πολύ την κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	6,8	5,7 b	32,2	27,3 bw	7,5 w	7,2 w	18,0 w	19,4 w	2,8 w	2,5 w	12,9	12,9 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	85,4	85,3 b	43,1	47,8 bw	77,3 w	77,2 w	69,4 w	68,2 w	54,9 w	55,2 w	66,8	65,7 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	87,5	86,3 b	45,3	51,1 bw	82,4 w	84,0 w	68,7 w	66,4 w	59,6 w	58,9 w	67,5	66,3 b

Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 20-24 ετών που είναι απόφοιτοι ανώτερης δευτεροβάθμιας ή μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	83,2	84,1 b	40,8	44,5 bw	71,3 w	70,2 w	70,2 w	69,9 w	50,0 w	51,3 w	66,0	65,1 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σύνολο	1) 2) 3) 4) 5) 6)	33,0	35,3 b	33,1	35,5 bw	38,2 w	35,5 w	31,5 w	31,8 w	57,1 w	58,0 w	41,1	41,9 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	27,1	27,7 b	33,9	36,1 bw	33,6 w	32,3 w	24,3 w	28,6 w	49,7 w	51,4 w	36,0	36,6 b
Ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 30-34 ετών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες	1) 2) 3) 4) 5) 6)	39,1	43,2 b	32,2	35,0 bw	42,7 w	38,9 w	38,2 w	34,7 w	64,8 w	64,8 w	46,2	47,2 b

Εθνικοί λογαριασμοί	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν													
Σε τρέχουσες τιμές (εκατ. EUR)	6) 23)	46 815	53 329	626 742	689 547	13 871 w	15 732 w	10 116 w	11 569 w	137 133 w	168 710 w	13 471 071	14 567 204
Κατά κεφαλή (EUR)	6) 23)	6 790	7 800	7 520	8 190	3 726 w	4 242 w	3 839 w	4 424 w	3 285 w	4 077 w	30 050	32 520
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή		12 812	14 349	18 325	20 337	:	:	12 977 w	16 069 w	:	:	30 054	32 524
Σε μονάδες αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ) κατά κεφαλή, σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ (ΕΕ-27 = 100)		42,6	44,2	61,0	62,7	:	:	:	:	:	:	100	100
Πραγματικό (όγκος) ετήσιο ποσοστό μεταβολής, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος (%)	6) 23)	- 0,9	7,5	1,9	11,4	- 6,8 w	10,5 w	- 8,3 w	13,9 w	- 3,8 w	3,4 w	- 5,6	5,6
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία κατά κύριους τομείς													
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία (%)	6) 23) 25)	7,6	7,6	7,5	6,2	8,3 w	7,4 w	10,8 w	12,3 w	10,8 w	12,7 w	1,8	1,8
Βιομηχανία (%)	6) 23) 25)	23,4	23,0	25,6	29,1	15,5 w	17,0 w	15,2 w	14,7 w	20,9 w	23,8 w	19,7	20,0
Κατασκευές (%)	6) 23) 25)	6,6	7,3	5,9	5,7	8,7 w	7,5 w	11,5 w	9,3 w	3,3 w	3,2 w	5,5	5,5
Υπηρεσίες (%)	6) 23) 25)	62,4 s	62,2 s	61,0 s	59,1 s	67,5 w	68,1 w	62,5 w	63,6 w	65,0 w	60,3 w	73,0 s	72,7 s

Ισοζύγιο πληρωμών	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (σε εκατ. EUR)	63) 64) 59) 65) 66)	2 938,5 w	3 656,9 w	3 942,6 s	5 832,2 s	498,7 w	783,6 w	133,4 w	322,7 w	- 50,8 w	6 351,5 w	c	- 318 026,0 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) (% του ΑΕΠ)	63) 64) 67) 23)	c	6,86 s	0,63 s	0,85 s	3,60 sw	4,98 sw	1,32 sw	2,79 sw	- 0,04 sw	3,76 sw	c	- 2,18 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ-27 (σε εκατ. EUR)	68) 59) 65) 69) 66)	c	1 801,0 s	140,6 s	600,5 s	178,9 w	189,7 w	:	:	- 691,7 w	4 748,7 w	c	- 56 205,8 s
Καθαρές (εισερχόμενες – εξερχόμενες) άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) σε σχέση με την ΕΕ-27 (% του ΑΕΠ)	68) 70) 23)	c	3,38 s	0,02 s	0,09 s	1,29 sw	1,21 sw	:	:	- 0,50 sw	2,81 sw	c	- 0,39 s
Εμβάσματα σε % του ΑΕΠ	71) 72) 23)	4,81 s	:	0,02 s	:	7,34 sw	8,65 sw	8,87 dpsw	:	0,75 psw	:	0,15 s	0,14 s

Εξωτερικό εμπόριο αγαθών	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Μερίδιο εξαγωγών στις χώρες της ΕΕ-27 επί της αξίας των συνολικών εξαγωγών (%)	26) 27)	66,2 s	65,8 s	41,1 s	41,1 s	20,9 ew	16,9 sw	66,4 sw	62,5 sw	:	:	:	:
Μερίδιο εισαγωγών από τις χώρες της ΕΕ-27 επί της αξίας των συνολικών εισαγωγών (%)	26) 27)	55,6 s	53,9 s	33,1 s	31,1 s	23,0 ew	22,9 sw	45,6 sw	46,6 sw	:	:	:	:
Εμπορικό ισοζύγιο (σε εκατ. EUR)	26) 28) 27)	- 5 019	- 6 279	- 42 293	- 38 925	- 3 838 sw	- 5 171 sw	- 2 572 sw	- 2 166 sw	- 4 438 sw	:	215 288	55 040
Διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών ως ποσοστό του ΑΕΠ													
Εισαγωγές (% του ΑΕΠ)	6) 23)	56,5	62,3	32,2	35,5	56,6 w	59,6 w	51,4 w	57,8 w	40,3 w	41,9 w	42,8	46,7
Εξαγωγές (% του ΑΕΠ)	6) 23)	48,2	54,5	28,7	35,3	37,3 w	43,2 w	27,9 w	30,6 w	38,8 w	40,7 w	46,4	50,5

Δημόσια οικονομικά	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-) γενικής κυβέρνησης (%)	29) 30) 31) 23)	- 8,0 w	- 4,2 ew	- 4,7 w	:	- 9,3 w	- 6,3 w	- 5,1 ew	0,0 ew	- 5,4 w	- 3,3 w	- 6,7	- 4,8
Χρέος της γενικής κυβέρνησης (%)	32) 29) 33) 31) 34) 23)	57,7 w	57,5 ew	39,8 w	:	60,1 w	49,6 w	33,1 w	32,6 w	60,4 w	49,0 w	90,0	88,0

Οικονομικοί δείκτες	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Ετήσια μεταβολή των τιμών καταναλωτή (%)	35) 36) 37) 38)	1,8 d	4,0 d	12,3 d	19,6 d	5,2 w	9,6 w	3,8 w	5,1 w	2,7 w	9,4 w	0,7	2,9
Ιδιωτικό χρέος, ενοποιημένο, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	39) 40)	:	:	13,0 w	7,6 w	:	:	:	:	:	:	:	:
Σύνολο εξωτερικού χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	41) 42) 43) 44) 23)	c	75,8 s	60,4 sw	54,3 sw	135,5 sw	124,0 sw	65,5 sw	66,9 sw	74,6 sw	67,8 sw	:	:
Σύνολο χρέους σε ξένο νόμισμα, ως ποσοστό του ΑΕΠ (%)	45)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Επιτόκιο δανεισμού (ένα έτος), ετησίως (%)	46) 47) 48) 49) 50) 51) 52)	1,90 w	1,90 w	16,25 w	22,79 w	8,52 w	9,46 w	5,15 w	8,50 w	7,89 w	7,67 w	:	:
Επιτόκιο καταθέσεων (ένα έτος), ετησίως (%)	46) 53) 48) 54) 55) 50) 56) 57)	0,10 w	0,10 w	13,51 w	17,85 w	8,46 w	9,13 w	0,15 w	4,50 w	7,22 w	6,95 w	:	:
Αξία διαθέσιμων (συμπεριλαμβανομένου του χρυσού) (σε εκατ. EUR)	48) 41) 42) 43) 58) 59)	13 491,7 w	16 454,5 w	81 937,5 w	94 006,1 w	3 532,4 w	3 787,3 w	3 082,9 w	3 445,8 w	23 711,1 w	27 294,4 w	:	:
Συναλλαγματικά διαθέσιμα – ισοδυναμία σε μήνες εισαγωγών	60) 48) 41) 42) 61) 62)	6,1 sw	:	4,9 sw	6,3 sw	5,4 sw	4,8 sw	7,1 sw	:	:	:	:	:

Επιχειρήσεις	Σημείωση	Σερβία		Τουρκία		Γεωργία		Μολδαβία		Ουκρανία		ΕΕ-27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής (2015 = 100)	73) 74) 75) 76)	111,0	118,5	115,4	135,6	:	:	107,1 w	120,3 w	102,7 w	105,0 w	98,5	107,5

Υποδομές	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Πυκνότητα σιδηροδρομικού δικτύου (γραμμές σε λειτουργία ανά χίλια km ²)	77) 78) 79) 80) 81) 82)	37,9 sw	38,1 sw	13,3 sw	13,5 sw	22,6 sw	22,2 sw	34,0 sw	34,0 sw	32,8 sw	32,7 sw	:	:
Μήκος αυτοκινητοδρόμων (σε χιλιόμετρα)	83)	928	928 w	3 523	3 532	208 w	263 w	:	:	15 w	15 w	:	:

Ενέργεια	Σημείωση	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Καθαρές εισαγωγές ενέργειας σε σχέση με το ΑΕΠ	84)	2,9 s	4,0 s	3,3 s	5,2 s	1,0 sw	1,8 sw	:	:	:	:	1,6 s	2,7 s

Πηγή: Eurostat και/ή στατιστικές αρχές των χωρών της διεύρυνσης

: = μη διαθέσιμα στοιχεία

b = διακοπή σειράς

c = απόρρητη τιμή

d = ο ορισμός διαφέρει

e = εκτιμώμενη αξία

f = πρόβλεψη

p = προσωρινή

s = εκτίμηση της Eurostat

w = τα δεδομένα παρέχονται από την εθνική στατιστική αρχή και υπό την ευθύνη της και δημοσιεύονται «ως έχουν», χωρίς καμία διασφάλιση όσον αφορά την ποιότητά τους και την τήρηση της στατιστικής μεθοδολογίας της ΕΕ

z = άνευ αντικειμένου, επομένως ισούται με 0

Υποσημειώσεις:

- 1) Βόρεια Μακεδονία: ο νέος κανονισμός για τις ολοκληρωμένες ευρωπαϊκές κοινωνικές στατιστικές (ΟΕΚΣ) δεν έχει εφαρμοστεί.
- 2) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: από τον Ιανουάριο του 2020, η έρευνα εργατικού δυναμικού στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη διεξάγεται αδιαλείπτως, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με δημοσίευση τριμηνιαίων στοιχείων. Επίσης, από το 2020 εφαρμόζεται η διαδικασία βαθμονόμησης σύμφωνα με τις πληθυσμιακές εκτιμήσεις ανά ηλικιακές ομάδες πέντε ετών και ανά φύλο.
- 3) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: από τον Ιανουάριο του 2021, η Στατιστική Υπηρεσία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης άρχισε να εφαρμόζει τη νέα, ανασχεδιασμένη μεθοδολογία της έρευνας εργατικού δυναμικού. Ο ανασχεδιασμός της έρευνας πραγματοποιήθηκε με βάση τον νέο κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2021, και σύμφωνα με τον εν λόγω κανονισμό. Με την εισαγωγή της νέας, ανασχεδιασμένης μεθοδολογίας της έρευνας εργατικού δυναμικού από τον Ιανουάριο του 2021, διακόπηκε η σειρά των στοιχείων που δημοσιεύθηκαν το προηγούμενο έτος.
- 4) Τουρκία: *στην έρευνα εργατικού δυναμικού για νοικοκυριά (HLFS), οι σειρές δεν είναι συγκρίσιμες με τα προηγούμενα έτη λόγω των προσαρμογών στον ορισμό, το πεδίο εφαρμογής και τον σχεδιασμό της έρευνας σε σύγκριση με το 2021.
- 5) Τουρκία: ετήσια αποτελέσματα ΕΕΔ.
- 6) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.

- 7) Ουκρανία: καθορισμός από τα στοιχεία για τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό – εργατικό δυναμικό του 2019.
- 8) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: από το 2020 και μετά, η έρευνα εργατικού δυναμικού (ΕΕΔ) διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση, με αποτέλεσμα τη διακοπή σειράς σε σύγκριση με τα αποτελέσματα των προηγούμενων ετών. Με την εισαγωγή της νέας, ανασχεδιασμένης μεθοδολογίας της έρευνας εργατικού δυναμικού [κανονισμός (ΕΕ) 2019/1700· εκτελεστικός κανονισμός (ΕΕ) 2019/2240] από τον Ιανουάριο του 2021, διακόπηκε η σειρά των στοιχείων που δημοσιεύθηκαν το προηγούμενο έτος. Αυτό σημαίνει ότι τα στοιχεία για το 2020 και το 2021 δεν είναι συγκρίσιμα.
- 9) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 10) Γεωργία: από το 2020 — NACE αναθ. 2, πριν από το 2020 — NACE αναθ. 1.1.
- 11) Μαυροβούνιο: τα στοιχεία αναφέρονται στον αριθμό των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα ως ποσοστό επί του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων ατόμων.
- 12) Βόρεια Μακεδονία: στον δημόσιο τομέα περιλαμβάνονται τα εξής στοιχεία: άλλα (μεικτά, συλλογικά, κρατικά, μη προσδιορισμένα).
- 13) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει τους τίτλους Ξ, Ο και Π της NACE αναθ. 2, ενώ ο ιδιωτικός τομέας περιλαμβάνει και άλλους τίτλους της NACE.
- 14) Μαυροβούνιο: διακοπή σειράς επειδή στο παρελθόν μόνον υπάλληλοι απαντούσαν σε αυτή την ερώτηση. Από το 2018 όλοι οι απασχολούμενοι δίνουν απάντηση σε αυτή την ερώτηση.
- 15) Ουκρανία: άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω.
- 16) Γεωργία: άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω.
- 17) Σερβία: οι μισθοί και τα ημερομίσθια λαμβάνονται από διοικητικές πηγές (αρχεία φορολογικής διοίκησης). Οι μέσες αποδοχές υπολογίζονται με βάση το συνολικό ποσό των δεδουλευμένων αποδοχών για τον μήνα αναφοράς και τον αριθμό των εργαζομένων σε ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης.
- 18) Αλβανία: πηγή πληροφοριών: Γενική Διεύθυνση Φορολογίας· συνεισφέροντες στην κοινωνική ασφάλιση· υπολογισμός της Στατιστικής Υπηρεσίας της Αλβανίας (INSTAT).
- 19) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: καθαρές αποδοχές.
- 20) Τουρκία: πηγή: έρευνα σχετικά με το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης.
- 21) Μολδαβία: περιλαμβάνει μονάδες με 1 ή περισσότερους εργαζομένους.
- 22) Γεωργία: το ΑΕΠ υπολογίζεται σύμφωνα με το σύστημα εθνικών λογαριασμών (ΣΕΛ) 2008.
- 23) Γεωργία: με βάση το ΣΕΛ 2008.
- 24) Γεωργία: εξαιρούνται τα άτομα χωρίς εκπαίδευση.
- 25) Γεωργία: οι υπολογισμοί πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με τη NACE αναθ. 2.
- 26) Μολδαβία: Ιανουάριος-Αύγουστος.
- 27) Γεωργία: στοιχεία που μετατράπηκαν σε EUR από την Eurostat.
- 28) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 29) Αλβανία: προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών και Οικονομίας.
- 30) Ουκρανία: τροποποιημένα ταμειακά στοιχεία (εγχειρίδιο στατιστικών δημόσιων οικονομικών του 2014).
- 31) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 32) Μαυροβούνιο: προκαταρκτικά στοιχεία. Τα τελικά στοιχεία θα είναι διαθέσιμα έως το τέλος Μαρτίου 2021.
- 33) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: τέλος του έτους (31 Δεκεμβρίου).
- 34) Ουκρανία: δημόσιο χρέος και δανεισμός με κρατική εγγύηση.
- 35) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: πληθωρισμός τιμών καταναλωτή.
- 36) Μολδαβία: πληθωρισμός τιμών καταναλωτή.
- 37) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 38) Γεωργία: πληθωρισμός τιμών καταναλωτή.

- 39) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: στοιχεία για τα νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.
- 40) Τουρκία: τα στοιχεία καλύπτουν χρεόγραφα και δάνεια.
- 41) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: βάσει του εγχειριδίου του ΔΝΤ για το ισοζύγιο πληρωμών (6η έκδοση).
- 42) Τουρκία: μέσος όρος ετήσιας συναλλαγματικής ισοτιμίας που χρησιμοποιείται για τη μετατροπή σε ευρώ.
- 43) Μολδαβία: μετατροπή από USD σε EUR με τη χρήση συναλλαγματικών ισοτιμιών στο τέλος του έτους, σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας.
- 44) Ουκρανία: διαθέσιμα και χρέος που μετατράπηκαν από δολάρια ΗΠΑ σε ευρώ με τη χρήση διασταυρούμενων ισοτιμιών στο τέλος του έτους αναφοράς. Τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 45) Αλβανία: εξωτερικό χρέος (συμπεριλαμβανομένων των ΑΞΕ).
- 46) Μαυροβούνιο: σταθμισμένο μέσο πραγματικό επιτόκιο, ανεξόφλητα ποσά, ετήσιο.
- 47) Αλβανία: σταθμισμένος μέσος συντελεστής εφαρμοζόμενος στα νέα 12μηνα δάνεια τον αντίστοιχο μήνα, 12μηνος ληκτότητας.
- 48) Βόρεια Μακεδονία: τέλος του έτους (31 Δεκεμβρίου).
- 49) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: βραχυπρόθεσμα επιτόκια δανεισμού σε εθνικό νόμισμα προς μη χρηματοδοτικές εταιρείες (σταθμισμένος μέσος όρος).
- 50) Μολδαβία: το επιτόκιο καθορίζεται από την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας (ETM) από το 2001. Η ETM εφαρμόζει τη μέθοδο του περιθωρίου διακύμανσης επιτοκίου: το υψηλότερο επιτόκιο εφαρμόζεται στις πιστώσεις μίας ημέρας και το χαμηλότερο επιτόκιο στις καταθέσεις μίας ημέρας. Τιμές στο τέλος του έτους.
- 51) Ουκρανία: μέσο σταθμισμένο επιτόκιο όλων των μέσων αναχρηματοδότησης της Εθνικής Τράπεζας.
- 52) Γεωργία: δημοπρασίες πιστώσεων αναχρηματοδότησης.
- 53) Αλβανία: το επιτόκιο καταθέσεων αντιπροσωπεύει τον σταθμισμένο μέσο συντελεστή για νέες καταθέσεις κατά τον αντίστοιχο μήνα, 12μηνος ληκτότητας.
- 54) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: ζήτηση επιτοκίων καταθέσεων νοικοκυριών σε εθνικό νόμισμα (σταθμισμένος μέσος όρος).
- 55) Τουρκία: μέσος όρος μηνιαίων στοιχείων. Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων μίας ημέρας.
- 56) Ουκρανία: διανομή πιστοποιητικών καταθέσεων της Εθνικής Τράπεζας της Ουκρανίας.
- 57) Γεωργία: δημοπρασίες πιστοποιητικών καταθέσεων.
- 58) Ουκρανία: διαθέσιμα και χρέος που μετατράπηκαν από δολάρια ΗΠΑ σε ευρώ με τη χρήση διασταυρούμενων ισοτιμιών στο τέλος του έτους αναφοράς.
- 59) Ουκρανία: εξαιρούνται από τα στοιχεία του εξωτερικού τομέα το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, η Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 60) Αλβανία: τέλος Αυγούστου 2021.
- Ιανουάριος-Ιούνιος 2021.
- 61) Τουρκία: μέσος όρος ετήσιας συναλλαγματικής ισοτιμίας που χρησιμοποιείται για τη μετατροπή σε ευρώ. Από το τρίτο τρίμηνο του 2021. Από τον Οκτώβριο του 2021.
- 62) Μολδαβία: μετατροπή από USD σε EUR με τη χρήση συναλλαγματικών ισοτιμιών στο τέλος του έτους, σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας. Μετατροπή από USD σε EUR με τη χρήση ετήσιων μέσων συναλλαγματικών ισοτιμιών, σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας.
- 63) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: με βάση το εγχειρίδιο του ΔΝΤ για το ισοζύγιο πληρωμών, προσέγγιση ενεργητικού–παθητικού.
- 64) Μολδαβία: μετατροπή από USD σε EUR με τη χρήση ετήσιων μέσων συναλλαγματικών ισοτιμιών, σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας.
- 65) Ουκρανία: από το 2021, η Εθνική Τράπεζα της Ουκρανίας έχει βελτιώσει τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, στο πλαίσιο της οποίας τα επανεπενδυθέντα κέρδη των μη χρηματοπιστωτικών εταιρειών έχουν ενσωματωθεί στα στοιχεία για τις ροές άμεσων ξένων επενδύσεων και τα αποθέματα. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών, τη διεθνή επενδυτική θέση και τις ΑΞΕ για την περίοδο 2015-2020 αναθεωρήθηκαν.
- 66) Ουκρανία: από το 2021, η Εθνική Τράπεζα της Ουκρανίας έχει βελτιώσει τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, στο πλαίσιο της οποίας τα δάνεια μεταξύ αδελφών επιχειρήσεων έχουν ενσωματωθεί στα στοιχεία για τις ροές άμεσων ξένων επενδύσεων και τα αποθέματα. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών, τη διεθνή επενδυτική θέση και τις ΑΞΕ για την περίοδο 2015-2020 αναθεωρήθηκαν.
- 67) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ. Από το 2021, η Εθνική Τράπεζα της Ουκρανίας έχει βελτιώσει τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, στο πλαίσιο

της οποίας τα επανεπενδυθέντα κέρδη των μη χρηματοπιστωτικών εταιρειών έχουν ενσωματωθεί στα στοιχεία για τις ροές άμεσων ξένων επενδύσεων και τα αποθέματα. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών, τη διεθνή επενδυτική θέση και τις ΑΞΕ για την περίοδο 2015-2020 αναθεωρήθηκαν.

- 68) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: με βάση το εγχειρίδιο του ΔΝΤ για το ισοζύγιο πληρωμών (6η έκδοση) και τον ορισμό αναφοράς των άμεσων ξένων επενδύσεων του ΟΟΣΑ (4η έκδοση).
- 69) Ουκρανία: τα στοιχεία για τις ΑΞΕ υπολογίστηκαν εκ νέου λαμβάνοντας υπόψη τα κράτη μέλη της ΕΕ-27, εξαιρουμένου του Ηνωμένου Βασιλείου.
- 70) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ. Τα στοιχεία για τις ΑΞΕ υπολογίστηκαν εκ νέου λαμβάνοντας υπόψη τα κράτη μέλη της ΕΕ-27, εξαιρουμένου του Ηνωμένου Βασιλείου. Από το 2021, η Εθνική Τράπεζα της Ουκρανίας έχει βελτιώσει τη συλλογή πληροφοριών σχετικά με τις άμεσες ξένες επενδύσεις, στο πλαίσιο της οποίας τα δάνεια μεταξύ αδελφών επιχειρήσεων έχουν ενσωματωθεί στα στοιχεία για τις ροές άμεσων ξένων επενδύσεων και τα αποθέματα. Ως εκ τούτου, τα στοιχεία για το ισοζύγιο πληρωμών, τη διεθνή επενδυτική θέση και τις ΑΞΕ για την περίοδο 2015-2020 αναθεωρήθηκαν.
- 71) Μολδαβία: μετατροπή από USD σε EUR με τη χρήση ετήσιων μέσων συναλλαγματικών ισοτιμιών, σύμφωνα με την Εθνική Τράπεζα της Μολδαβίας. Προσωπικές μεταβιβάσεις.
- 72) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και μέρος των προσωρινά κατεχόμενων εδαφών των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ. Προηγούμενα στοιχεία.
- 73) Αλβανία: δραστηριότητα Β_Δ.
- 74) Μολδαβία: από το 2016, ο δείκτης όγκου βιομηχανικής παραγωγής προσαρμόζεται εποχικά με βάση τον αριθμό εργάσιμων ημερών και την εποχικότητα. Οι χρονοσειρές διορθώθηκαν.
- 75) Ουκρανία: προσαρμογή ώστε να αντικατοπτρίζεται η επίδραση των ημερολογιακών ημερών της δυναμικής σειράς δεικτών στη μέση μηνιαία τιμή της βάσης. Το 2016 πραγματοποιείται μέσω του προγράμματος DEMETRA+, με τη χρήση της μεθοδολογίας TRAMO/SEATS.
- 76) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 77) Τα στοιχεία ελήφθησαν από τη Δημόσια Γεωδαιτική Αρχή.
- 78) Βοσνία και Ερζεγοβίνη: τα εσωτερικά ύδατα εκτιμώνται σε 210 km².
- 79) Τουρκία: μόνο οι κύριες γραμμές. Οι τιμές των εκτάσεων υπολογίζονται με βάση τις ταξινομήσεις CORINE και προσαρμόζονται στο LUCAS. Τα δεδομένα CORINE επικαιροποιούνται κάθε 6 έτη.
- 80) Μολδαβία: συμπεριλαμβανομένης της περιφέρειας της Υπερδνειστερίας. Στο τέλος του έτους.
- 81) Μολδαβία: συμπεριλαμβανομένης της περιφέρειας της Υπερδνειστερίας. Στο τέλος του έτους. Συμπεριλαμβανομένων των υγροτόπων.
- 82) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ. Στοιχεία της Κρατικής Υπηρεσίας Γεωδαισίας, Χαρτογράφησης και Κτηματολογίου της Ουκρανίας. Τα στοιχεία παρέχονται σύμφωνα με τη νέα ταξινόμηση των τύπων γης.
- 83) Ουκρανία: τα στοιχεία δεν περιλαμβάνουν το προσωρινά κατεχόμενο έδαφος της Αυτόνομης Δημοκρατίας της Κριμαίας, τη Σεβαστούπολη και τα προσωρινά κατεχόμενα τμήματα των περιφερειών Ντονέτσκ και Λουχάνσκ.
- 84) Γεωργία: στοιχεία που μετατράπηκαν σε EUR από την Eurostat. Με βάση το ΣΕΛ 2008.